

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE : RIDDER RENE VICTOR, HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN, C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES : PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

MAGISTRAAT EN MENS

Rede uitgesproken door de advocaat-generaal P. LEROY op de plechtige openingszitting van het Hof van beroep te Gent op 3 september 1979

1. Toen de Procureur-Generaal mij, in de loop van dit jaar, ermede belastte op de plechtige openingszitting van ons Hof van Beroep, bij de aanvang van het gerechtelijk jaar 1979-1980, de rede te houden over een «bij die gelegenheid passend onderwerp», zoals voorgeschreven bij artikel 351 van het Gerechtelijk Wetboek, was ik vanzelfsprekend zeer vereerd doch mij tevens bewust van de lasten die met dit eerbewijs gepaard gaan.

2. Ik volbreng echter deze opdracht met een zeker genoegen omdat ik, veertig jaar geleden, begin september 1939, in deze zelfde rechtszaal de eed als jonge advocaat aflegde. We waren toen volop in de tijd van de tweede mobilisatie en de jonge advocaat-stagiair die, zoals verscheidene van zijn jonge confraters, zijn toga droeg boven een militair uniform, dacht zeker niet, op dat ogenblik, aan de veertig jaar oudere advocaat-generaal die hier op 3 september 1979 tot U het woord zou richten.

3. Ik doe het ook met genoegen omdat, in de loop van dit gerechtelijk jaar, meer bepaald in 1980, ons land zijn honderdvijftig jaar onafhankelijkheid zal herdenken : ons land, dat thans niet meer, zoals veertig jaar geleden, van buiten-uit wordt bedreigd, maar thans te kampen heeft met ernstige sociale en economische moeilijkheden en ook nog vele andere problemen moet oplossen ; ons land, een onafhankelijk land, met een onafhankelijk magistratenkorps dat, in de loop van de jaren, onafhankelijk is gebleven en door de jaren heen zijn taak onverstoortbaar heeft voortgezet ondanks enkele laakbare of onverantwoorde aanvallen.

4. Maar na het opnemen van de opdracht rees voor mij de vraag : welk onderwerp dient gekozen te worden. Vraag moeilijk te beantwoorden in deze tijden waar in verband met allerhande rechtsproblemen zoveel gepubliceerd, zoveel geschreven en... afgeschreven wordt, in deze tijden waar in verband met rechtsproblemen bijna dagelijks toe-

spraken, conferenties, paneelgesprekken en andere colloquia gehouden worden. En ik mocht ook niet uit het oog verliezen dat ik mij hier wend tot een assemblée van prominente juristen.

5. Ik heb dan gedacht aan het eerste internationaal congres voor privaatrechtelijk procesrecht dat op initiatief van de heer Marcel Storme, professor aan de Rijksuniversiteit te Gent werd gehouden van 27 augustus tot 4 september 1977, waaraan tientallen Belgische en vreemde juristen deelnamen en dat betiteld werd «Voor een gerecht met een menselijk gelaat»¹.

Ik heb gemeend dat het niet zonder nut kon zijn, vanzelfsprekend zeer summier, na te gaan, vooral op strafrechtelijk gebied, welke de grote etappes zijn geweest en wat er mogelijk nog kan worden gedaan in verband met de humanisering van het gerecht ; hier onder meer bewijzen dat de bewering «de rechter in zijn ivoren toren», d.w.z. de rechter behorend tot een bepaalde kaste en zonder enig begrip voor zijn medemens, een uitspraak die men helaas nog te vaak hoort, sinds lang voorbijgestreefd is, en dat sinds lang en nog alle dagen, én de wetgever én de magistraat zich inspannen om de wetteksten en vooral de toepassing ervan te humaniseren.

6. Ik moet U niet zeggen dat heden ten dage er nog vele mensen en vele milieus zijn waar men de magistratuur niet kent, waar men een vrederechter niet onderscheidt van een raadsheer in het Hof van Cassatie, waar men meent dat een advocaat-generaal een soort chef is van de advocaten en waar men vanzelfsprekend de mening is toegedaan dat de

¹ *Towards a Justice with a human face. The first international congress on the Law of Civil Procedure*, Faculty of Law, State University of Ghent. Edited by Marcel Storme and Hélène Casman, 1978.

magistraat volledig in de marge leeft van de maatschappij, dit ondanks het feit dat hij dagelijks, door zijn beroep, in contact komt met mensen en menselijke problemen op te lossen heeft.

Deze ouderwetse opvatting doet denken aan de eigenlijke «Mercuriales» die onder het oude regime uitgesproken werden voor het «Parlement de Paris» en die in feite alderhande raadgevingen, verwittigingen en soms verwijten inhielden gericht tot de «Officiers de la Cour» en waarbij onder meer door de la Roche-Flavin, parlementair en historicus, die nochtans geen humorist was, aan de rechters aanbevolen werd; ik citeer, «d'être exacts aux audiences, d'assister chaque jour à la messe, d'être intègres, sobres, décents dans leur maintien, secrets dans les affaires, de ne causer que de choses relevées et non légères, d'éviter toute familiarité avec les parties plaidantes et de n'accepter ni cadeaux ni diners, de donner l'exemple de bonne conduite, c'est-à-dire, de ne pas aller à la chasse ni au bal, de ne pas jouer aux cartes, de n'avoir aucun parfum sur soi, de ne pas se teindre les cheveux et surtout... de ne pas rire»².

Die magistraten van het oude regime waren voorzeker collegiaal niet zeer aardig en moesten vanzelfsprekend weinig begrip betonen voor hun medemens.

Vele mensen hebben thans nog een verkeerde opvatting over het werk en het optreden van de moderne magistraat alsook over de evolutie in verband met humanisering van het recht, en veel wordt er niet gedaan om een betere voorlichting te bezorgen, terwijl het aangewezen is dat de magistratuur zelf discreet en bescheiden zij.

7. In verband met het door mij gekozen onderwerp «Magistraat en Mens» meen ik dat het past, in het raam van het jaar van het kind, eerst en vooral te wijzen op een eerste belangrijke etappe in de humanisering van het strafrecht, namelijk de wet van 15 mei 1912 op de kinderbescherming die, het is wel overbodig het hier nog te herhalen, een revolutie betekende in de rechtspraktijk wat de strafrechtelijke minderjarigen betreft, niet alleen omdat, onder meer, in deze wet geen sprake meer was van straffen, maar wel van maatregelen, maar vooral omdat de kinderrechter toezicht bleef uitoefenen op de minderjarige tot aan zijn meerderjarigheid en krachtens artikel 31 van de wet op elk ogenblik de getroffen maatregel kon wijzigen in het belang van de minderjarige.

De nieuwe wet voorzag niet alleen in rechtstreeks contact tussen de kinderrechter en de minderjarigen onder zijn toezicht en ook in toezicht door de minister van Justitie door zijn inspectiediensten op de inrichtingen waar de geplaatste minderjarigen verbleven, maar vooral in een permanent contact van de afgevaardigden van de kinderbescherming met de minderjarigen en hun ouders (art. 26).

Herhaald en terecht werd reeds gewezen op de volbrachte reuzentaak in de loop van de jaren door de vaste afgevaardigden der kinderbescherming, thans jeugdbescherming, die dag in dag uit zich inspannen, meestal met zeer beperkte middelen, om het lot van de minderjarigen onder hun toezicht te verbeteren en de jeugdrechter op de

meest efficiënte wijze bij te staan bij het vervullen van zijn tevens zware en delicate opdracht.

8. Het zij mij hier toegestaan een woord te zeggen over hoofdstuk I van voormelde wet van 15 mei 1912, dat handelde over de ontzetting uit de ouderlijke macht.

Ter uitvoering van dit hoofdstuk I was het een magistraat van het parket bij de rechtbank van eerste aanleg die ermee belast was de gevallen te behandelen waarin tekortkomingen vanwege ouders ten overstaan van hun minderjarige kinderen waren vastgesteld, dit met het oog op een eventuele ontzetting uit de ouderlijke macht die toendertijd voor de rechtbank van eerste aanleg, burgerlijke kamer, diende te worden gevorderd.

Gedurende meerdere jaren heb ik op het parket van eerste aanleg te Gent de leiding van deze dienst in handen gehad. Zware en dikwijls ondankbare taak maar waarbij men, op menselijk vlak, toch vaak kon vaststellen dat concrete gunstige resultaten werden geboekt.

Door de vaste afgevaardigden der kinderbescherming bij het parket, jammer genoeg niet zeer talrijk, werden aldus tientallen gezinnen gevolgd: regelmatig werd mij over de evolutie ervan verslag uitgebracht en het was slechts wanneer men uiteindelijk moest vaststellen dat alle inspanningen spaak waren gelopen, dat de ontzetting uit de ouderlijke macht voor de burgerlijke rechtbank gevorderd werd. Na de ontzetting werd door een familieraad een pro-voogd aangewezen, maar de kinderen van de ontzette ouders bleven onder het toezicht van het parket en van zijn vaste afgevaardigden, vandaar, in de volksmond, de naam, thans verdwenen van «kinderen van de procureur».

Deze permanente sociale actie maakte het de bevoegde magistraat mogelijk tijdig in te grijpen en zonder verwijl zijn vorderingen te nemen voor de bevoegde burgerlijke rechtbank in het belang van verwaarloosde minderjarigen.

De nieuwe wet op de jeugdbescherming van 8 april 1965 heeft dit aspect van de bescherming van de jeugd doen verdwijnen.

De eerste titel van deze wet, die de sociale bescherming van de jeugd regelt, heeft in elk gerechtelijk arrondissement een jeugdbeschermingscomité ingericht dat in feite die preventieve actie van de dienst jeugdbescherming van de parketten van eerste aanleg heeft overgenomen.

Deze jeugdbeschermingscomités hebben in de loop van de jaren op behoorlijke wijze, met hun eigen sociale dienst, hun taak volbracht. Sommigen stellen echter de vraag, zonder enigermate de waarde van het werk dat door voormelde comités verricht werd te betwijfelen, of het permanent toezicht dat vroeger uitgeoefend werd door de sociale dienst onder de leiding van een magistraat van het parket die onverwijld werd ingelicht over de evolutie in een bepaald gezin en onmiddellijk de gepaste vorderingen kon nemen, niet efficiënter was dan de huidige structuur.

Laat ons daarbij niet uit het oog verliezen dat artikel 2 van de wet van 8 april 1965 wel bepaalt dat het jeugdbeschermingscomité slechts een preventieve sociale actie kan voeren in het belang van de minderjarige «voor zover zijn hulp is gevraagd of aanvaard door de personen die over de minderjarige de ouderlijke macht uitoefenen».

Bij het verschijnen van de nieuwe wet op de jeugdbescherming las ik een commentaar over deze wet waar in verband hiermede onder meer het volgende werd gezegd: «Indien het comité door de betrokkenen of door derden rechtstreeks wordt aangesproken, dient het op eigen ver-

² *Institutions judiciaires du Pays de Liège*, Discours prononcé par M. Glénisson, Premier Avocat Général près la Cour d'appel de Liège à l'audience solennelle de rentrée du 2 septembre 1968.

antwoordelijkheid na te gaan of de zaak tot de bevoegdheid behoort van de gerechtelijke bescherming en dus aan het parket moet worden signaleerd, dan wel of het de zaak zelf kan behandelen. In deze laatste onderstelling handelt het in volledige onafhankelijkheid binnen de perken van zijn bevoegdheid. Wanneer de minderjarige daardoor aan een ernstig gevaar is blootgesteld, dan verwittigt het comité de procureur des Konings.»

Wanneer een ervaren magistraat een soortgelijke tekst voor ogen heeft, moet hij zich toch afvragen wat er in feite in de praktijk kan gebeuren.

Men kan hier opmerken dat de sociale werkers verbonden aan het jeugdbeschermingscomité onverwijld het comité of het lid van dit comité dat zich met een bepaald geval inlaat, tijdig zullen inlichten in verband met de ongunstige evolutie van dit geval en dat het op zijn beurt de magistraat van het parket belast met de jeugdbescherming ervan in kennis zal stellen.

Maar zal dat steeds tijdig gebeuren? Zal het lid van het comité niet aarzelen, — dit is menselijk —, zich afvragen welke zijn houding zal zijn, zal hij het niet gepast oordelen eerst het geval met de andere leden van het comité te bespreken? Zoveel uren of dagen uitstel die in bepaalde gevallen noodlottig kunnen worden voor de hulpbehoevenden en de magistraat van het parket uiteindelijk zullen confronteren met een toestand die hij niet meer kan verhelpen, wat wellicht kon worden vermeden was hij van het begin af ingelicht geweest of indien hij persoonlijk het geval had kunnen volgen.

Zou het niet nuttig voorkomen dat men aan de magistraten van het parket, bijzonder belast met de jeugdbescherming, een permanent recht van toezicht op alle in behandeling zijnde gevallen van sociale bescherming zou geven, al was het maar door een voortdurend contact tussen de twee sociale diensten en de mededeling aan voornoemde magistraten van een afschrift van de enquêtes in al de gevallen van sociale bescherming. Ziet men niet vaak het tegenovergestelde gebeuren? Meer bepaald dat de parketmagistraat belast met de jeugdbescherming, zekere randgevallen waarvoor hij het niet gepast acht vorderingen te nemen voor de jeugdrechtsbank, in handen geeft van het jeugdbeschermingscomité en vanzelfsprekend zelf de evolutie ervan volgt.

Ik weet dat men mij misschien zal verwijten met ouderwetse opvattingen voor de dag te komen en dat men zal zeggen dat ik, onder voorwendsel het gerecht meer humanaan te maken en de minderjarigen beter te beschermen, in feite een uitbreiding wil bereiken, ook in het sociaal domein, van de bevoegdheden van de parketmagistraten belast met de dienst van de jeugd.

Ik antwoord daarop dat die magistraten ook mensen zijn, uiterst bekommerd om de belangen van de minderjarigen en van hun ouders en dat die magistraten, en alléén die magistraten, over dwangmiddelen beschikken waarvan zij vanzelfsprekend slechts in uiterste gevallen, doch tijdig, gebruik zullen maken.

Ik hoor ook zeggen: spreek toch niet meer van dwangmiddelen: bepaalde kringen zijn immers van oordeel dat de jeugdbescherming volledig onttrokken dient te worden aan het «gerechtelijke» en dat ze zou dienen te worden toevertrouwd aan sociologen, psychologen, criminologen die ze aangewezen achten om alle jeugdproblemen, zonder enige dwang en in volle vrijheid te regelen.

Hierop kan men antwoorden met de woorden uitgesproken door president Giscard d'Estaing bij de plechtige openingszitting van het Franse Hof van Cassatie, begin van dit jaar, waar hij een rede hield over de rol van de magistratuur in de maatschappij en waar hij onder meer zei: «On attaque la justice au nom de la liberté et l'on perd de vue que, sans la justice, il n'y a pas de liberté.»

9. Overbodig zal het wel zijn aan dit alles toe te voegen dat vooraanstaande juristen steeds bekommerd zijn geweest met de verbetering en de aanpassing van de toestand van de minderjarigen en hun ouders wat jeugd- en familierecht betreft. Ik verwijs in dit verband naar de rede hier uitgesproken door de heer Jacques Matthijs, emeritus procureur-generaal bij dit Hof op de plechtige openingszitting van 1 september 1972 die hij betiteld had: «De Familierechtbank: Proeve tot een gerechtelijk experiment».

Zeker zal de wetgever, in de loop van de komende maanden en jaren, mede rekening houdend met al de reeds uitgebrachte adviezen en suggesties, ervoor zorgen dat nog verdere verbeteringen in het rechtsstatuut tot stand komen in het belang en tot een vollediger bescherming van de jeugd, ook vóór de geboorte van het kind.

10. Ook bij de vrederechten stelt men een evolutie vast.

Tientallen jaren geleden was de vrederechter de «vader van het kanton» in de echte zin van het woord. Vele vrederechters, vooral op het platteland, kenden de meeste mensen van hun kanton, hun zeden, hun gewoonten, hun reacties voor bepaalde problemen, en bij oproeping in verzoening werden vaak uitstekende resultaten geboekt. Men kan betreuren dat dit aspect van het ambt van vrederechter aan het verdwijnen is, doch anderzijds, en ik kom hier terug op humanitair vlak, bracht dit soms een zeker «paternalisme» met zich mee, indien ik mij zo mag uitdrukken, anders gezegd hadden zekere vrederechters, tevens politierechters, soms de neiging bij hun uitspraken zich minder om de bestaande rechtsregel te bekommeren en in billijkheid uitspraak te doen, wat niet steeds gespaard bleef van onrechtvaardigheid.

Heden ten dage is dit beeld van de vrederechter vervaagd en passen ook deze waardevolle leden van ons korps strikt de rechtsteksten toe zonder nochtans, binnen de perken van de rechtmatigheid, het humanitair aspect van de zaak uit het oog te verliezen.

Men kan echter betreuren dat de concentratie van meerdere kantons in grote centra het vaderlijk aspect van de functie van de vrederechter en zijn grondige kennis van de rechtzoekenden van zijn rechtsgebied grotendeels onmogelijk heeft gemaakt.

Anderzijds werd, op politieel gebied, een eerste stap verwezenlijkt daar waar het politieparket thans een afdeling is geworden van het parket van de procureur des Konings bij de rechtbank van eerste aanleg.

Reeds op 1 september 1960 zei procureur-generaal de le Court in zijn openingsrede vóór het Hof van Beroep te Brussel «Beschouwingen over het vrederecht» het volgende: «Het politieparket zou met het parket van de rechtbank van eerste aanleg verbonden moeten worden. De bestaande inrichting van dit parket kan inderdaad gemakkelijk uitgebreid en aangepast worden aan de noodwendigheden van de dienst van een politieparket.» — Deze wens is thans werkelijkheid geworden. De heer de le Court

voegde eraan toe : «De procureur des Konings zou het ambt van het openbaar ministerie bij de politierechtbank moeten uitoefenen, bijgestaan door zijn substituten die hij daartoe zou aanstellen hetzij voor een bepaalde periode, hetzij naar gelang van de dienstregeling van het parket. Het ambt van het openbaar ministerie zou aldus door magistraten waargenomen worden die hiervoor in alle opzichten de ruimste vorming bezitten.»

Deze hervorming, reeds sinds jaren besproken, zal wellicht binnen afzienbare tijd verwezenlijkt worden. Het zou, ook op humanitair vlak, te wensen zijn.

11. Wat de toepassing van de wet betreft door de magistraten van de zetel van de correctionele rechtbanken en van de hoven van beroep, correctionele kamers, vallen, in het raam van de humanisering van de strafwetten, twee wetten in het oog, die van 29 juni 1964 betreffende de opschorting, het uitstel en de probatie en die van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen abnormalen en gewoontemisdadigers.

Deze laatste echter in mindere mate, want het gaat hier meer om maatregelen te treffen ten overstaan van geestesgestoorden en tegen delinquenten die een gevaar betekenen voor de maatschappij.

De wet van 29 juni 1964 stelt ter beschikking van de rechter verschillende maatregelen die de opdeproefstelling inrichten van de delinquent en waaraan bijzondere voorwaarden kunnen worden verbonden : uitstekende wet, die vanzelfsprekend met omzichtigheid dient te worden toegepast wat de opschorting van de uitspraak van de veroordeling betreft, maar die in bepaalde gevallen de redding kan betekenen van een wetsovertreder die voorheen geen of geen zware straffen heeft opgelopen, die geen te zwaar misdrijf heeft gepleegd en voor wie een veroordeling eenvoudigweg de uitschakeling kan betekenen uit zijn gewone levensloop niet alleen wat hem betreft maar ook eventueel zijn familie.

Alvorens tot deze humane doch uitzonderlijke maatregel over te gaan beveelt in het algemeen de rechter een sociale enquête, uit te voeren door een probatieassistent.

Die enquête moet uiteraard volstrekt objectief worden uitgevoerd. Dit is voor de sociale werkers een niet steeds gemakkelijk te verwezenlijken eis. Inderdaad, de omstandigheid dat deze enquête door de rechtbank of door het hof bevolen wordt, doet een voor de beklaagde gunstig vooroordeel ontstaan, terwijl ook de naastbestaanden van de belanghebbende zullen trachten van de beklaagde een zo gunstig mogelijk beeld te geven.

Hier zij aangestipt dat de wetgever terecht heeft ingezien dat de leiding van de probatiecommissie moest worden toevertrouwd aan een magistraat, zodat artikel 10 van de wet bepaalt dat de voorzitter van de probatiecommissie een magistraat is, aangewezen door de eerste voorzitter van het hof van beroep.

Wellicht is het overbodig eraan te herinneren dat het wetsontwerp dat de wet van 29 juni 1964 zijn grond vindt in de zogenaamde pretoriaanse probatie die reeds sinds jaren, om humanitaire redenen, in bepaalde gevallen door de parketten werd toegepast en ingericht en die een uitvloeisel was van het seponeringsrecht van het openbaar ministerie³.

12. Onder de rechters van de rechtbank van eerste aanleg is het de onderzoeksrechter die door zijn functies ertoe

gebracht wordt de meest rechtstreekse contacten te hebben met de rechtsonderhorigen en wel vaak op menselijk vlak. Ik zal hierover niet uitweiden noch over de zeer uitgebreide bevoegdheden die de wetgever hem heeft toegekend.

Ik wens echter een woord te zeggen over de bepalingen van de wet van 20 april 1874 betreffende de voorlopige hechtenis. Artikel 1 van deze wet legt aan de onderzoeksrechter wel bepaalde verplichtingen op bij het verlenen van een bevel tot aanhouding die, in het belang van de rechtsonderhorige, nog verscherpt werden door artikel 2 van de wet van 13 maart 1973.

Opmerkenswaardig is de aanvulling van artikel 1 door de wet van 13 maart 1973, die bepaalt dat de beslissing van de onderzoeksrechter waarbij hij weigert gevolg te geven aan de vordering van de procureur des Konings tot aanhouding van een verdachte, niet vatbaar is voor hoger beroep.

Concreet zal de toestand zich dus als volgt voordoen : de procureur des Konings vordert de aanhouding van een verdachte ; in zijn vordering motiveert hij de ernstige en uitzonderlijke omstandigheden die hem ertoe gebracht hebben voormelde vordering te nemen.

De onderzoeksrechter ondervraagt de verdachte en is van oordeel dat niet dient te worden overgegaan tot de aanhouding. Hierop volgt een gemotiveerd strijdig bevelschrift niet vatbaar voor hoger beroep. Zonder de degelijkheid ervan enigmatische te willen in twijfel trekken, kon men zich nochtans de vraag stellen of de aan de besproken wetwijziging van 1973 voorafgaande procedure waarbij het openbaar ministerie hoger beroep kan instellen tegen de beslissing van de onderzoeksrechter die weigerde een bevel tot aanhouding af te leveren, niet meer in overeenstemming was met de structuur van onze strafprocedure, die o.m. de volheid van de rechtsmacht van onderzoek toevertrouwt aan de kamer van inbeschuldigingstelling van het hof van beroep, en die aan dit onderzoeksgerecht eveneens het oordeel toekent over het hoger beroep dat door de procureur des Konings wordt ingesteld tegen de beschikkingen van de onderzoeksrechter waarbij deze weigert over te gaan tot onderzoeksverrichtingen die door het openbaar ministerie gevorderd worden.

Aldus zouden drie magistraten van de zetel — de drie raadsheren die de kamer van inbeschuldigingstelling samenstellen — oordelen over de noodzakelijkheid een bevel tot aanhouding af te leveren in gevallen waarin toch verschil van mening bestaat tussen de procureur des Konings en de onderzoeksrechter.

Dit zou, mijns inziens, een grotere waarborg uitmaken, zo al niet voor de enkeling, dan toch voor de gemeenschap.

13. Een woord thans, steeds met het oog op humanisering, over het optreden van de magistraten van het openbaar ministerie.

Vaak wordt gezegd : het is de procureur des Konings die de eerste rechter is in verband met de richting te geven aan een bepaalde zaak. Het zijn inderdaad de magistraten van

³ Zie : H. BEKAERT, *Une expérience de « probation »*, Revue de Droit Pénal 1948-1949, 1-15.

R. CHARLES, *Réflexions sur dix ans de probation prétorienne*, Journal des Tribunaux 1961, 457-459.

J. CONSTANT, *La probation. Le sursis et la probation dans les projets de loi français et belges*, Revue de Droit Pénal 1956-1957, 871-910.

het parket, die, weliswaar handelend onder het toezicht en de leiding van de procureur-generaal bij het hof van beroep, toch beslissen welke richting zij aan een zaak geven en in welke zin zij mondeling vorderen.

De parketmagistraat moet, bij het instellen van vervolgingen, er in geweten van overtuigd zijn dat er voldoende bezwaren zijn om een persoon voor de rechtbank te brengen en in zekere gevallen, zelfs wanneer die bezwaren bestaan, of het wel opportuun is die persoon te vervolgen. Uiterst kiese taak: enerzijds het behartigen van de openbare orde en van het openbaar belang en anderzijds de gevolgen van de vervolgingen en van een eventuele veroordeling niet uit het oog verliezen.

Dit evenwicht in de appreciatie in verband met vervolgingen bereikt een jonge parketmagistraat slechts door de praktijk en ook dank zij de ervaring en de bekwaamheid van de magistraten die de leiding van het parket in handen hebben.

Niet alleen strijdig met de opdracht toevertrouwd aan het openbaar ministerie zou het zijn vervolgingen in te stellen wanneer er geen voldoende bezwaren voorliggen en in deze gevallen de verantwoordelijkheid van de beslissing aan de rechter over te laten, een dergelijke handeling zou tevens strijdig zijn met de wet, o.m. met artikel 7 van het Verdrag van Rome van 4 november 1950, goedgekeurd bij de Belgische wet van 13 mei 1955, en trouwens moreel hoogst laakbaar.

Indien zich al dergelijke gevallen zouden hebben voorgedaan, mag wel aangenomen worden dat ze uiterst zeldzaam zullen geweest zijn en dat ze, dank zij de waakzaamheid van de rechter, met een ontslag van rechtsvervolgning werden besloten, dus zonder blijvende onrechtvaardige gevolgen. Doch iemand heeft eens terecht gezegd: «L'acquittement est une gomme qui efface mais qui salit.»

Men zou in alle zaken het volgende resultaat moeten kunnen bereiken, en dit geldt zowel voor de magistraten van het parket, als voor die van de zetel, dat de rechts-onderhorige die vervolgd en veroordeeld werd, tot de vaststelling zou komen, na rijp nadenken, dat hij toch niet op onrechtvaardige wijze is behandeld, en dit in de hoop, misschien heden ten dage wat naïef, dat dit bij hem vooral een schaamtegevoel zal verwekken... of zijn de woorden van Montesquieu in zijn *Esprit des Lois* thans niet meer juist waar hij schrijft: «Suiwons la nature qui a donné aux hommes la honte comme fléau et que la plus grande partie de la peine soit l'infamie de la souffrir»⁴.

14. De wetgever heeft, zeer opportuun, in bepaalde gevallen en onder zekere voorwaarden, aan de magistraat van het openbaar ministerie toegelaten aan overtreders een minnelijke schikking voor te stellen, in plaats van onmiddellijk te vervolgen, anders gezegd de strafvordering doen vervallen tegen betaling van een bepaald bedrag in handen van de ontvanger van de geldboeten.

Er worden aldus jaarlijks duizenden minnelijke schikkingen voorgesteld, meestal door de parketten bij de politierechtbanken, parketten die thans rechtstreeks onder de leiding staan van de procureur des Konings.

Nuttige schikkingen van de wetgever, maar bij de toepassing ervan moet men zich hoeden voor een zeker auto-

matisme. Voor zware vergrijpen of bij herhaalde overtredingen moet vanzelfsprekend een belangrijker bedrag worden geëist. Maar wat echter niet mag bestaan, is wat ik zou noemen getarifeerde misdrijven.

Wanneer het openbaar ministerie een minnelijke schikking voorstelt moet het immers rekening houden, niet alleen met het vastgestelde misdrijf, maar ook met de sociale toestand van de overtreder: ik denk vooral aan jonge mensen, ook aan jonge gezinnen voor wie het betalen van het voorgesteld bedrag soms een zware last kan betekenen voor een bescheiden budget. Alvorens een minnelijke schikking voor te stellen moet de magistraat van het openbaar ministerie zich afvragen, wanneer het een eerste en niet zwaarwichtige overtreding betreft, of de gerechtigheid niet eerder gediend wordt met een eenvoudige opmerking.

Ik verwijs hier andermaal naar de mening van procureur-generaal de le Court, die ik hierboven heb geciteerd in verband met het optreden van magistraten als openbaar ministerie bij de politierechtbanken.

15. Ook bij het uitvoeren van de straffen, wat ook in de bevoegdheid valt van de parketmagistraat, stelt men een evolutie vast op humanitair gebied met de toepassing van de beperkte hechtenis en de week-end arresten: het ondergaan van korte vrijheidsstraffen kan zware gevolgen hebben, niet alleen voor de veroordeelde maar ook voor zijn gezin: na grondig onderzoek kan de parketmagistraat de bovenvermelde normen van strafuitvoering toestaan en hier ook zal de veroordeelde niet de indruk hebben op onrechtvaardige wijze behandeld te worden.

16. In dezelfde gedachtengang wil ik hier terloops wijzen op het verslag uitgebracht op 12 maart 1976 te Dendermonde aan de «Belgisch-Luxemburgse Unie van Strafrecht» door mijn geachte collega advocaat-generaal De Wilde, waarin onder meer de mogelijkheden aangehaald werden van de verruiming van de waaier van de bestraffingsmogelijkheden die ter beschikking van de rechter zouden moeten worden gesteld, waaronder de vervanging van de gevangenisstraffen van korte duur door nieuw uitgedachte gevangenisvervangende straffen, alsook de individualisering van de meest geschikte doch ook de meest efficiënte bestraffing van de dader.

Op 6 april van hetzelfde jaar werd trouwens, bij koninklijk besluit, de commissie ingesteld voor de herziening van het Strafwetboek. Deze commissie beoogt onder meer de verruiming van de mogelijkheden tot individualisering van de sanctie⁵.

17. Men kan zich eveneens de vraag stellen of de instelling van de rechter belast met het toezicht op de uitvoering van de vrijheidstraf niet zou bijdragen tot de humanisering ervan.

Dit is nochtans geen nieuw probleem. Meerdere eminente juristen hebben er reeds op gewezen en niet het minst, enkele jaren geleden, emeritus procureur-generaal bij dit Hof, Jacques Matthijs, in zijn rede uitgesproken op

⁴ MONTESQUIEU, *L'esprit des Lois*, boek VI, hoofdst. 12.

⁵ Zie de stand van de werkzaamheden van deze commissie in R.W., 1978-79, 99 e.v.

de plechtige openingszitting van dit Hof op 2 september 1974⁶.

18. Terloops dient ook gewezen te worden op het belang voor de rechtsonderhorigen dat erin bestaat de dossiers te zien behandelen door bekwame en ervaren magistraten.

In verband hiermede verwijs ik naar de wet van 8 april 1971 die de gerechtelijke stage inrichtte en die op dit gebied zeker een gunstige invloed heeft. Tevens herinner ik hier aan de rede in deze zaal uitgesproken door emeritus procureur-generaal J. Matthijs bij de plechtige openingszitting van dit Hof op 1 september 1970⁷.

19. Ik mag hier niet nalaten, steeds in dezelfde gedachtingang van humanisering, te wijzen op de recente studie van Dominique Poncet, professor aan de Rechtsfaculteit te Genève, verschenen in de «Mémoires publiés par la Faculté de Droit de Genève», die als titel draagt «La protection de l'Accusé par la Convention Européenne des Droits de l'Homme» — Étude de droit comparé⁸.

Het zou hier onbegonnen werk zijn te wijzen op al de aspecten van de bescherming van de beschuldigde beschreven in het werk van professor Poncet.

Eén woord nochtans, in het kader van deze toespraak, over het deel van de studie waar hij over de impartialiteit van de rechtbanken en de sereniteit van de debatten handelt. Hij schrijft o.m. : «Le droit à la loyauté du débat comporte en outre que le tribunal soit impartial. En particulier, il ne montrera ni parti pris, ni hostilité à l'égard de l'accusé, se fondera uniquement sur les preuves produites devant le tribunal, veillera à ce que tous — en hij drukt op het woord *tous* — «allen» — respectent la sérénité des débats.»

Over de impartialiteit van de hoven en rechtbanken van ons land valt niets op te merken, evenmin als over de sereniteit van de debatten voor de gewone hoven en rechtbanken.

De debatten voor de hoven van assisen roepen, in voorzichtige termen uitgedrukt, een meer tijdsgebonden beeld op, en geven soms de indruk van een minder serene en hoffelijke rechtsbedeling, wat voorzeker niet de belangen dient van de beschuldigde noch van de maatschappij. De ontleding van dit fenomeen zou mij echter, in het raam van deze uiteenzetting, te ver brengen. Wellicht biedt het voldoende stof voor een andere openingsrede.

Denkt nochtans niet, Mijne Heren, dat wat ik zojuist gezegd heb enige kritiek inhoudt ten aanzien van wie het

⁶ Het betrekken van de rechter bij de tenuitvoerlegging van de vrijheidstraf, rede uitgesproken door procureur-generaal J. MATTHIJS op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 2 september 1974 ; W. CARSAU, «De veroordeling tot vrijheidstraf met niet bepaalde duur en het betrekken van de rechter bij de tenuitvoerlegging van de vrijheidstraf», R.W., 1974-75, 2497 e.v.

⁷ De Toekomst van de Magistratuur op een Keerpunt, rede uitgesproken door J. MATTHIJS, procureur-generaal bij het Hof van Beroep te Gent op de plechtige openingszitting van 1 september 1970.

⁸ DOMINIQUE PONCET, «La Protection de l'Accusé par la Convention Européenne des Droits de l'Homme», avril 1977.

ook zij, of dat ik de woorden van wijlen stafhouder Joseph de Cnijf, bij wie ik als jonge advocaat stage liep, zomaar overneem toen hij reeds in 1937 in zijn voordracht gehouden in de Vlaamse Conferentie van de Balie te Gent, «Enkele beschouwingen over het beroep van advocaat», zei :

«Destijds, ik bedoel in mijn jonge jaren, kenschetste men nog steeds de advocaat naar de oude bepaling : 'vir bonus, dicendi peritus'».

«Stilaan toch» aldus stafhouder de Cnijf «is het begrip bonus enigszins aan 't verflauwen gegaan terwijl de hoedanigheid peritus meer en meer in het oog sprong. Derwijze dat met de tijd het idee van behendigheid meer en meer alleen schijnt te blijven bestaan, wat thans zou uitkomen op een gewijzigde formule. In de geest van de man in the street dreigt de advocaat nu voor te komen als een vir...peritus, bonus uitgeschrapt zijnde»⁹.

Dat was in 1937 ... meer dan veertig jaar geleden. Toen waren de jongste stagiars zowat drie-en-twintig jaar oud en kijk eens hoeveel vooraanstaande, degelijke, eerbare advocaten, nu zestigers, uit die jonge mensen zijn gegroeid. Derhalve meen ik dat er geen grondige reden is tot onrust wanneer men de onstuimigheid van zekere jongeren beoogt.

20. Als conclusie van deze enkele beschouwingen wens ik te zeggen dat ze enkel een praktische en geen wetenschappelijke bedoeling hebben. Ze zullen misschien kritiek of «des réactions en sens divers» uitlokken.

Dit doet mij in alle ootmoed denken aan de brieven geschreven door kardinaal Albino Luciani, — gedurende ongeveer één maand paus Johannes-Paulus de eerste —, brieven gericht tot mensen uit het verleden, zoals Dickens, Péguy, Goethe en anderen, gepubliceerd in januari 1976 door de edities Messagero-Padova onder de titel *Illustrissimi*. Hij eindigt een van die brieven, gericht tot een onbekende schilder van een oud kasteel, met de woorden : «Ik zeg het U confidentieel : ik vrees dat ik enkele lezers zal hebben ontgoocheld door mijn naïef romantisme en mijn ouderwetse evocaties van middeleeuwse kastelen, anderen misschien door mijn moralisme.» En kardinaal Luciani voegt eraan toe met de hem zo eigen humor : «een arbeidsongeval, zoals zoveel andere...»

Persoonlijk durf ik te hopen dat men in de loop van de jaren voortdurend zal blijven streven naar verdere humanisering van het recht zonder echter de belangen van de maatschappij uit het oog te verliezen. Maar welke die evolutie ook moge wezen, ik meen toch thans reeds te mogen getuigen dat de meeste magistraten van ons land wanneer zij emeritus- of eremagistraat worden met een gerust geweten hun loopbaan mogen overschouwen en in alle sereniteit andermaal de formule mogen aanhalen die de oudsten onder ons zo vaak gebruikt hebben gedurende de oorlogsjaren : «mission accomplie, terminé».

⁹ J. DE CNIJF, Enkele beschouwingen over het beroep van advocaat, 21 april 1937, blz. 2.

OVER DE RECHTSBEDELING IN HET RECHTSGEBIED VAN HET HOF VAN BEROEP TE GENT

Rede uitgesproken door de procureur-generaal G.J.Y. Verhegge op de plechtige openingszitting van het Hof van Beroep te Gent op 3 september 1979

Art. 351 van het Gerechtelijk Wetboek schrijft voor, afgezien van de rede over een bij deze algemene en openbare vergadering passend onderwerp — die zopas door de heer advocaat-generaal Pierre Leroy werd gehouden — dat de procureur-generaal bovendien aangeeft hoe binnen het rechtsgebied recht is gesproken.

Wij stellen vast en het is ons aller bekommernis dat de stijgende ontwikkelingslijn van het aantal nieuwe burgerlijke zaken die bij uw Hof, de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel van het rechtsgebied aanhangig werden gemaakt, en waarover ik reeds op 1 september 1978 voor uw Hof heb gehandeld, blijft aanhouden.

1. Wat het Hof betreft : tijdens het kalenderjaar 1978 werden 2.316 nieuwe burgerlijke zaken ingeleid ; het waren er 2.077 in 1977, en 2.024 nieuwe strafzaken, respectievelijk 2.329 in 1977. Uw Hof velde in 1978 1.156 arresten in burgerlijke, en 2.270 arresten in strafzaken. In 1977 waren het respectievelijk 1.125 en 2.339 arresten.

Uit deze cijfers volgt dat het aantal niet berechte civiele zaken dit jaar aangegroeid is met 1.160 zaken, wat gevoegd bij de «achterstand» die op 31 december 1977 bestond — 5.628 — het totaal brengt op 6.724 burgerlijke zaken die thans voor uw Hof ingeleid zijn¹.

Ontmoedigende vaststelling wanneer men weet welke inspanningen door U worden gedaan om dergelijke toestand te vermijden, en bedenkt dat er geen redenen zijn om te hopen dat er een wending in deze inflatie van gerechtszaken zal intreden.

Immers, vergeleken bij 1972 werden er in 1977 bij de hoven van beroep 41,5 % meer nieuwe burgerlijke zaken aanhangig gemaakt, terwijl het aantal beëindigde civiele zaken in 1972, 4.508 bedroeg en in 1977, 6.250, dus 1.742 meer².

Deze aangroei van burgerlijke geschillen en de acceleratie van de afhandeling van de zaken vindt men terug bij de rechtbanken van eerste aanleg en bij de rechtbanken van koophandel.

Er bevinden zich vanzelfsprekend onder deze thans hangende zaken een bepaald aantal die de partijen nooit voor het Hof zullen pleiten, hetzij omdat zij afzien van de voortzetting van de procedure om welke redenen ook, of omdat noch de appellant noch de geïntimeerde enig initiatief neemt om een rechtsdag te doen bepalen.

¹ Van de 5.628 burgerlijke zaken die op 31 december 1977 voor uw Hof hangende waren, werden er in 1978, 64 op verzoek van de partijen geschrapt.

² J. VAN HOUTTE en E. LANGERWERF, «Trends in de evolutie van de activiteit van de burgerlijke gerechten, 1972-1977», R.W., 1978-79, 708-712.

Het aandeel van dergelijke zaken is vooralsnog niet bekend en zou slechts kunnen worden geraamd aan de hand van de oproeping van alle partijen in alle zaken die thans op de algemene rol ingeschreven zijn.

Ter illustratie van wat ik zoëven zei : op de bijzondere rol van de eerste kamer zijn er thans nog 86 zaken ingeschreven die ingeleid werden vóór 1 januari 1969, datum van inwerkingtreding bepaald bij artikel 1 van het K.B. van 4 november 1968 (Staatsblad van 13 november 1968) van sommige bepalingen met betrekking tot de rechtspleging van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek.

De oudste dezer zaken werd ingeleid op 16 maart 1960. Weliswaar werd op 6 januari 1961 een tussenarrest geveld in deze zaak.

Wat de vijfde en de zevende burgerlijke kamer van uw Hof betreft bedraagt het aantal zaken die ingeleid werden vóór 1 januari 1969 respectievelijk 65 en 67 en dagtekenen de oudste zaken respectievelijk van 9 mei 1957 en 23 januari 1964, terwijl op de bijzondere rol van de zevende kamer nog een beroep hangende is van een beschikking die in kort geding werd uitgesproken in 1969 ; en dat is geen alleenstaand geval.

Bovendien verschillen de zaken onderling sterk in belangrijkheid en ingewikkeldheid.

Deze laatste beschouwing is niet nieuw.

Ten bewijze hiervan een niet genaamtekend artikel verschenen in *La Belgique Judiciaire* van 1861, pp. 460-464, onder de rubriek «Variétés», «au sujet de l'arrière de la Cour d'appel de Gand», en waarin de steller ervan o.m. schrijft : «Qui pour évaluer ce qu'une Cour a de causes arriérées à juger, se laisse guider par les seules lumières de la statistique, fait autant que s'il comparait les jardins zoologiques du pays d'après le nombre de leurs habitants, sans s'enquérir si ce sont des girafes ou des lions d'Afrique ou des rats d'Inde ou des souris blanches.»

Dat er echter wel een zorgwekkende achterstand is in de afhandeling van burgerlijke zaken blijkt uit de lengte van de termijn die verloopt tussen de datum waarop een dagbepaling wordt aangevraagd en die waarop de zaak voor behandeling voor het Hof kan worden opgeroepen.

Alvorens U cijfergegevens te verstrekken over de activiteit van de rechtbanken van uw rechtsgebied, waarover U hierbij trouwens tabellen vindt, wens ik nog te vermelden dat in 1978 voor het Hof van Assisen van Oost-Vlaanderen vijf, en voor het Hof van Assisen van West-Vlaanderen zeven zaken werden behandeld, dus samen twaalf.

Op 1 september 1978 moesten nog 2.125 strafzaken worden behandeld waarin hoger beroep werd ingesteld, en op 1 september 1979 bedroeg het aantal 1.493.

2. Wat de rechtbanken van eerste aanleg betreft : het aantal nieuwe burgerlijke zaken is in alle gerechtelijke arrondissementen toegenomen.

Het aantal vonnissen in burgerlijke zaken is voor 1978 hoger in alle rechtbanken van eerste aanleg : samen 21.195, tegenover 17.828 in 1977, dus een stijging van 18 %.

Maar er werden in 1978 26.542 nieuwe burgerlijke zaken ingeleid.

Wat de strafzaken betreft : in alle gerechtelijke arrondissementen is het aantal notities toegenomen, terwijl het aantal correctionele vonnissen in 1977 23.018 bedroeg en in 1978 21.224.

3. Zoals blijkt uit de bijgaande statistische tabellen blijft de aangroei van het aantal nieuwe ingeleide zaken ook voor de rechtbanken van koophandel aanhouden : in 1977 15.870, in 1978 16.245.

In verband met de aanhoudende stijging van het aantal burgerlijke zaken voor de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel, verwijs ik naar het reeds aangehaald artikel van professor Jean Van Houtte en mr. E. Langerwerf. Uit deze studie blijkt o.m. dat in de beschouwde tijdsspanne het aantal nieuwe burgerlijke zaken die ingeleid werden voor de rechtbanken van eerste aanleg en de rechtbanken van koophandel met meer dan de helft is toegenomen, terwijl het aantal vonnissen steeg respectievelijk met 55 % en 60 %.

De vraag rijst onmiddellijk wat kan worden gedaan om deze steeds groeiende gerechtelijke achterstand in burgerlijke zaken, die vooral voelbaar is voor de hoven van beroep, te stuiten en ten slotte weg te werken.

Van verschillende kanten heeft men voorstellen geformuleerd, initiatieven genomen.

Vermelden wij hier :

— de installatie door de minister van Justitie H. Vanderpoorten op 17 december 1975 van een «commissie belast met de vaststelling van de inzake personeelsformaties der magistraten van hoven en rechtbanken in acht te nemen criteria».

Deze commissie heeft, zoals blijkt uit het antwoord dat door de minister van Justitie werd gegeven op een parlementaire vraag van volksvertegenwoordiger Van Cauwenberghe³ haar verslagen neergelegd.

Zij werden door de minister van Justitie medegedeeld aan de leden van de commissie voor Justitie van de Kamer, terwijl op zijn vraag, ten einde de gegevens bevat in deze verslagen te actualiseren, de statistieken over de jaren 1977-1978 door de rechterlijke overheden aan de minister werden bezorgd.

— het wetsontwerp tot wijziging van de artikelen 573, 590, 1338 en 617 van het Gerechtelijk Wetboek, waarbij o.m. de bevoegdheid van de vrederechter *ratione summae* van 25.000 fr. opgevoerd wordt tot 50.000 fr., met de uitzonderingen bepaald bij art. 590 G.W., en ongeacht de bevoegdheid die hem toegekend wordt bij art. 591 G.W. Tevens wordt het bedrag van uitspraak in laatste aanleg bepaald bij art. 617 Ger. W. gebracht van 3.500 fr. op 15.000 fr. Dit wetsontwerp werd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers goedgekeurd tijdens haar vergadering van 5 juli 1979⁴.

— tijdens de bespreking van bovenvermeld wetsontwerp door de Kamer van Volksvertegenwoordigers

drong volksvertegenwoordiger Frans Baert aan bij de minister van Justitie «om spoedig en met kracht het ontwerp betreffende het aanstellen van een verkeersrechter in te dienen, respectievelijk door de Kamers te laten goedkeuren. Hierdoor zal de achterstand bij de hoven van beroep... op korte termijn kunnen opgelost worden. Met andere maatregelen is dat niet mogelijk»⁵. Dit voorontwerp van wet dat stoelt op de uitgewerkte suggesties die door de eerste voorzitter Vanparijs met de medewerking van het parket-generaal bij uw Hof, in juli 1977 aan de minister van Justitie werden overgezonden, kon na een moeizame incubatie⁶ en na instemming van de ministerraad zeer onlangs door de minister van Justitie aan het advies van de Raad van State onderworpen worden.

Naast die initiatieven van regeringswege kunnen nog andere vermeld worden die vooralsnog het licht zagen o.m.

— het «Voorstel van wet houdende invoering van het ambt van plaatsvervangend raadsheer in de hoven van beroep»⁷ ingediend door de senatoren Storme, Leroy, GoorEyben, Goossens, Calewaert, Cooreman ;

— het colloquium dat op 12 en 13 januari 1979 te Gent werd gehouden met als thema de versnelling van de procedure⁸ ;

— het «Pleidooi voor een Gents model ter versnelling van de procedure» van professor M. Storme.

Uit dit alles moet men besluiten dat onze gerechtelijke structuren niet meer beantwoorden aan het volume van de te verwerken zaken en dat de nodige aanpassingen dringend moeten worden aangebracht.

De in de hierbovenvermelde ontwerpen en voorstellen voorgestelde hervormingen kunnen hiertoe bijdragen. Wellicht echter zullen ze op zichzelf onvoldoende zijn en zullen nieuwe procedures en structuren moeten worden uitgewerkt en opgericht indien men de «achterstand» in de rechtsbedeling wil wegwerken, en de rechtsonzekerheid en het onrecht die eruit ontstaan wil opheffen.

De dynamische en positieve medewerking van allen die bij de rechtsbedeling betrokken zijn, en niet in het minst de balies zal hierbij onmisbaar zijn.

⁵ *Parlementaire Handelingen*, 5 juli 1979, blz. 1214.

⁶ *Zie Parlementaire Handelingen, Kamer van Volksvertegenwoordigers*, 22 mei 1979, blz. 381 ; 23 mei 1979, blz. 434.

⁷ *Parl. Besch., Senaat*, 1977-78, nr. 458/1.

⁸ *R.W.*, 1978-79, 2390-2398.

HOF VAN BEROEP — STATISTIEKEN 1978

1. Burgerlijke zaken

— aantal ingeleide zaken	2.316
— aantal definitief afgehandelde zaken	
1) eendarresten	1.156
2) tussendarresten	187
nog te berechten burgerlijke zaken	6.724

2. Fiscale zaken

— aantal ingeleide zaken	80
— aantal definitief afgehandelde zaken	30

3. Strafzaken

— aantal ingeleide zaken	
- correctioneel	2.024

³ *Vragen en Antwoorden, Kamer*, 157 van 19 juni 1979, blz. 700, vraag nr. 31 van 29 mei 1979.

⁴ *Parlementaire Handelingen*, 5 juli 1979, blz. 1194, 1214.

- kamer van inbeschuldigingstelling	580	- kamer van inbeschuldigingstelling	599
- herstel in eer en rechten	767	- herstel in eer en rechten	798
- jeugdbescherming	35	- jeugdbescherming	76
- zaken die naar het hof van assisen verwezen werden door de kamer van inbeschuldigingstelling	12	- hoven van assisen	12
— aantal arresten		— aantal cassatieberoepen	151
- correctioneel	2.270	- vernietigingen	8
		- verwerpingen	86
		- hangende	57

RECHTBANKEN VAN EERSTE AANLEG — STATISTIEKEN 1978

	GENT	DENDER- MONDE	OUDE- NAARDE	BRUGGE	KORTRIJK	IEPER	VEURNE
<i>Burgerlijke zaken</i>							
- aantal nieuwe zaken	6.775	6.008	1.741	5.861	4.040	1.045	1.072
- aantal vonnissen (inbegrepen tussenvonnissen)	5.363	4.629	1.338	4.357	3.322	962	1.164
<i>Correctionele zaken</i>							
- aantal notities	61.260	54.410	15.054	50.797	29.168	12.065	17.582
- aantal vonnissen (voor aantal beroepen hier- tegen, zie rubriek ingeleide zaken hof van beroep)	2.527	4.522	1.776	3.913	3.414	989	660
- aantal vonnissen (correctionele rechtbank in graad van hoger beroep)	884	520	210	787	853	83	86
1. Aantal ingeleide zaken (op dagvaarding, vrijwillige verschijning, verzet, betwiste schuldvordering, faillissement)	4.407	3.269	1.324	3.182	3.180	460	423
2. Zaken in graad van hoger veroop (op tegenspraak en op verzet) (tegen vonnissen vrederechters)	28	24	7	19	10	1	6
3. Vonnissen (uitspraak over de zaak zelf, niet inbegrepen de faillissementen en de gerechtelijke akkoorden)	2.975	2.680	871	2.797	2.020	391	408
4. Tussenvonnissen	1.410	482	617	1.068	741	119	102
5. Kort gedingen	149	103	46	142	97	17	29
6. Faillissementen	105	57	27	103	73	19	41
7. Aanvragen gerechtelijk ak- koord	10	2	7	1	12	1	—

VREDEGERECHTEN — STATISTIEKEN 1978

	GENT	DENDER-MONDE	OUDE-NAARDE	BRUGGE	KORTRIJK	IEPER	VEURNE
1. Aantal ingeschreven zaken gedurende het jaar :							
a) op de algemene rol	6.685	4.606	1.562	5.353	4.887	944	813
b) op de rol der verzoekschriften	1.202	1.440	546	692	1.053	149	124
2. Processen-verbaal van minnelijke schikking of van niet-totstandkoming daarvan (art. 733 Ger. W.)	4.175	3.707	975	1.721	1.937	450	188
3. Aantal eindvonnissen	6.334	4.937	2.058	4.904	4.519	913	751
4. Vonnissen op incident, tussenvonnissen en voorbereidende vonnissen (niet medegerekend onder 3)	2.984	1.489	453	3.202	940	233	102
5. Familieraden (aantal vergaderingen)	910	888	379	747	830	233	127

POLITIETRECHTBANKEN — STATISTIEKEN 1978

	GENT	DENDER-MONDE	OUDE-NAARDE	BRUGGE	KORTRIJK	IEPER	VEURNE
1. Aantal ingeleide zaken	10.200	7.036	2.078	8.734	7.859	1.197	885
2. Aantal eindvonnissen	10.099	7.132	2.047	8.740	7.728	1.193	892
3. Aantal voorzieningen in hoger beroep	1.337	789	252	859	960	86	109

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 1 FEBRUARI 1979

Voorzitter : de h. Meeùs

Raadsheer-rapporteur : mevr. Raymond-Decharneux

Advocaat-generaal : de h. Velu

Advocaat : mr. De Bruyn

Handelshuur — Onderverhuring samen met huur van handelszaak of totstandbrenging van een handelszaak —

Voortijdige beëindiging van de hoofdhuur door de schuld, op het initiatief of met de instemming van de hoofdhuurder — Onderhuurder rechtstreeks huurder van de verhuurder — Rechtsgevolgen.

In geval van volledige of gedeeltelijke onderverhuring, die samen met de huur van een handelszaak geschiedt of tot de totstandbrenging van een handelszaak aanleiding geeft, wordt de onderhuurder rechtstreeks huurder van de verhuurder, onder voorwaarden in onderlinge overeenstemming te bepalen, indien de hoofdhuur door de schuld, op

het initiatief of met de instemming van de hoofdhuurder een einde neemt vóór het einde van de huurtijd.

Daaruit volgt dat de onderhuurder, die krachtens de wet rechtstreekse huurder van de verhuurder wordt, jegens hem de rechten kan aanvoeren die in de wet op de handelshuurovereenkomsten aan de huurder worden verleend.

Van De W. t/ P. en N.V. C.

Gelet op het bestreden vonnis, op 27 september 1977 in hoger beroep gewezen door de Rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel ;

Over het eerste middel, (...)

Over het tweede middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 11, inzonderheid II in fine, 16, I, 1° en 3°, en 25, 3°, vervat in de wet van 30 april 1951 als gewijzigd m.b.t. de artikelen 11 en 25 bij de wet van 29 juni 1955, artikel 1, 3° en 5°, dat afdeling IIbis «van de regels betreffende de handelshuur in het bijzonder» van boek III, titel VIII, hoofdstuk II van het Burgerlijk Wetboek vormt, 1709 van hetzelfde wetboek en 97 van de Grondwet,

doordat het vonnis eiser hoofdelijk met verweerster veroordeelt om aan verweerder een vergoeding wegens uitzetting te betalen, vermeerderd met de gerechtelijke interesten en in de kosten, op grond dat «appellant (thans verweerder) terecht de toepassing van de bepalingen van de wet van 30 april 1951, en met name die betreffende de vergoedingen wegens uitzetting, in zijn voordeel aanvoert ; dat in de op 7 maart 1973 door de tweede geïntimeerde (thans eiser) betekende opzegging, overeenkomstig artikel 12 vervat in de wet van 30 april 1951, die in de overeenkomst werd overgenomen, gelijktijdig twee motieven werden uiteengezet die overeenstemden met de bepalingen van artikel 16, I, 1° en 3°, van de wet ; dat de opzegging op 31 maart 1974 verstreek ; dat werd aangetoond dat geen van de aangevoerde motieven binnen zes maanden ten uitvoer werd gebracht ; dat appellant zich bijgevolg kan beroepen op artikel 25, 3°, vervat in de wet van 30 april 1951, en aanspraak kan maken op een vergoeding die twee jaar huur bedraagt tegen de huurprijs die van kracht was op het ogenblik van haar uitzetting (24 x 10.500 = 252.000 fr.) ; dat, krachtens artikel 11 van de wet, en gelet op het feit dat, met de uitdrukkelijke instemming van eerste geïntimeerde en zonder dat appellant bij de zaak werd betrokken, de hoofdhuur tussen de geïntimeerden werd ontbonden (cf. het vonnis van 26 maart 1974 waarbij het akkoord wordt vastgesteld), appellant de rechtstreekse huurder van tweede geïntimeerde is geworden, waarbij eerste geïntimeerde jegens hem evenwel tot alle verplichtingen van de oorspronkelijke huurovereenkomst gehouden bleef ; dat beide geïntimeerden ten aanzien van appellant bijgevolg hoofdelijk gebonden blijven tot betaling van de vergoeding wegens uitzetting»,

terwijl, eerste onderdeel, verweerster, volgens de eigen vaststellingen van het vonnis, nog vóór op 31 maart 1974 tussen eiser en verweerster tot ontbinding van de huurovereenkomst werd besloten, verweerder bij aangetekende brief van 14 maart 1973 voor dezelfde datum had opgezegd en laatstgenoemde het gehuurde goed enkele weken voor 31 maart 1974 had verlaten ; het vonnis dan ook in de gegeven feitelijke toestand niet wettelijk kon beslissen dat verweerder de rechtstreekse huurder van eiser is geworden met toepassing van voornoemd artikel 11, II, nu die bepaling voor de totstandkoming van een rechtstreekse huur-

overeenkomst tussen verhuurder en onderhuurder vereist dat laatstgenoemde de plaatsen blijft betrekken en de huurvoorwaarden doet vaststellen ; daaruit volgt dat de beslissing die, niettegenstaande aan beide voorwaarden ten deze niet werd voldaan, eiser veroordeelt om aan verweerder een vergoeding wegens uitzetting te betalen op grond dat laatstgenoemde eisers rechtstreekse huurder geworden zou zijn en dat hij van deze huur zou zijn beroofd, de artikelen 11, II, 16, I, 1° en 3°, en 25, 3°, van de wet op de handelshuurovereenkomsten schendt, evenals artikel 1709 van het Burgerlijk Wetboek volgens welk de vaststelling van de huurprijs een essentieel bestanddeel vormt van elke overeenkomst inzake huur van goederen ;

tweede onderdeel, het in ieder geval tegenstrijdig is erop te wijzen, enerzijds, dat verweerder de gehuurde plaatsen definitief heeft verlaten vóór 31 maart 1974 en te beslissen, anderzijds, dat er een rechtstreekse huurovereenkomst tot stand is gekomen tussen verweerder en eiser ten gevolge van de ontbinding van de hoofdhuur op 31 maart 1974 ; die tegenstrijdigheid, welke gelijkstaat met een gebrek aan motivering, tot gevolg heeft dat de beslissing van het vonnis dat, op grond van die tegenstrijdige motivering, oordeelt dat eiser door uitzetting een einde heeft gemaakt aan zijn rechtstreekse huurovereenkomst met verweerder en dat hij laatstgenoemde bijgevolg een vergoeding wegens uitzetting is verschuldigd, niet regelmatig met redenen is omkleed (schending van artikel 97 van de Grondwet) :

Wat de twee onderdelen samen betreft :

Overwegende dat, enerzijds, uit de vaststellingen van het vonnis niet volgt dat verweerder de gehuurde plaatsen vóór 31 maart 1974 verlaten heeft, datum waarvoor hij werd opgezegd en waarop de hoofdhuur met instemming van de hoofdhuurder werd beëindigd ;

Dat het vonnis daarentegen erop wijst dat de exploitatie van verweerders handel nog voortduurde op het ogenblik dat de politie vaststellingen deed in verband met de inbraak die op 5 februari 1974 plaatsgreep, en dat «hoewel het aannemelijk is dat appellant (thans verweerder) wegens de beschadigingen en diefstallen als gevolg van deze inbraak, die slechts enkele weken vóór het verstrijken van de opzegging gebeurde, de nodige kosten en handelingen niet heeft willen doen voor de herstelling van een exploitatie die weldra zou worden beëindigd, daaruit toch niet volgt dat hij vrijwillig de plaatsen heeft verlaten waardoor hij zijn recht op vergoeding zou verliezen» ;

Dat het middel dienaangaande op een onjuiste uitlegging van het vonnis berust en dus feitelijke grondslag mist ;

Overwegende dat anderzijds, naar luid van artikel 11, II, vervat in de wet van 30 april 1951 op de handelshuurovereenkomsten gewijzigd bij de wet van 29 juni 1955, «in geval van volledige of gedeeltelijke onderverhuring, die samen met de huur van een handelszaak geschiedt of tot de totstandbrenging van een handelszaak aanleiding geeft ... indien de hoofdhuur door de schuld, op het initiatief of met de instemming van de hoofdhuurder een einde neemt vóór het einde van de huurtijd, wordt de onderhuurder rechtstreekse huurder van de verhuurder, onder voorwaarden in onderlinge overeenstemming te bepalen. Komen partijen niet tot overeenstemming, dan bepaalt de rechter, daartoe aangezocht door de meest gerede partij, die voorwaarden naar billijkheid» ;

Dat daaruit volgt dat de onderhuurder, die krachtens de wet rechtstreekse huurder van de verhuurder wordt, jegens

hem de rechten kan aanvoeren die in de wet op de handelshuurovereenkomsten aan de huurder worden verleend ;

Overwegende aldus dat de rechtbank die, op verweers rechtsvordering tot het bekomen van een vergoeding wegens uitzetting, na te hebben vastgesteld dat de motieven van de verhuurder tot staving van de door hem gegeven opzegging niet binnen de wettelijke termijn verwezenlijkt werden, en dat de hoofdhuur vóór de vervaldag van de huurovereenkomst met instemming van de hoofdhuurder wordt beëindigd, de rechtsvordering gegrond heeft verklaard en eiser heeft veroordeeld tot het betalen van een vergoeding wegens uitzetting aan verweerder, geen van de in het middel aangehaalde wetsbepalingen heeft geschonden ;

Dat het middel dienaangaande naar recht faalt ;
(...)

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 12 JUNI 1979

Voorzitter : ridder de Schaetzen
Raadsheer-rapporteur : de h. Lebbe
Advocaat-generaal : de h. Tillekaerts

Wegverkeer — Vervallenverklaring wegens lichamelijke ongeschiktheid — Waarschijnlijke duur — Herstel in het recht tot sturen.

De rechter die, met toepassing van art. 42 Wegverkeerswet, naar aanleiding van een veroordeling wegens een overtreding van de politie over het wegverkeer of wegens een verkeersongeval te wijten aan het persoonlijk toedoen van de dader, de schuldige, die lichamelijk ongeschikt wordt bevonden tot het besturen van een voertuig of een luchtschip of tot het geleiden van een rijder, vervallen verklaart van het recht tot sturen voor een termijn gelijk aan de waarschijnlijke duur van de ongeschiktheid, kan niet beslissen dat het herstel in het recht tot sturen, na verloop van de vervalperiode, afhankelijk wordt gesteld van het slagen in bepaalde onderzoeken, nu zodanige voorwaarde niet in de wet is bepaald.

Procureur des Konings te Leuven
t/ Van E.

Gelet op het bestreden vonnis, op 22 maart 1979 in hoger beroep gewezen door de Correctionele Rechtbank te Leuven ;

Overwegende dat het vonnis verweerder veroordeelt tot een geldboete wegens overtreding van artikel 8.3, eerste en tweede lid, van het Wegverkeersreglement, en, na te hebben vastgesteld dat het door die overtreding veroorzaakte verkeersongeval te wijten was aan het persoonlijk toedoen van verweerder, deze wegens lichamelijke ongeschiktheid vervallen verklaart van het recht voertuigen van de zes categorieën bepaald in het koninklijk besluit van 3 mei 1965 of welk ander voertuig ook te besturen gedurende een termijn van een jaar en zegt dat bij het einde van de vervalperiode het herstel in het recht tot sturen afhankelijk zal zijn

van het slagen in een medisch-psychiatrisch en een psychologisch onderzoek ;

Overwegende dat, hoewel eiser zijn cassatieberoep beperkt heeft tot de beslissing waarbij het herstel in het recht tot sturen afhankelijk wordt gesteld van de genoemde onderzoeken, het Hof de wettigheid van de gehele beslissing, ook ambtshalve, onderzoekt ;

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van artikel 42 van de Wegverkeerswet :

Overwegende dat de rechter die, met toepassing van artikel 42 van de Wegverkeerswet, naar aanleiding van een veroordeling wegens een overtreding van de politie over het wegverkeer of wegens een verkeersongeval te wijten aan het persoonlijk toedoen van de dader, de schuldige, die lichamelijk ongeschikt wordt bevonden tot het besturen van een voertuig of een luchtschip of tot het geleiden van een rijder, vervallen verklaart van het recht tot sturen voor een termijn gelijk aan de waarschijnlijke duur van de ongeschiktheid, niet kan beslissen dat het herstel in het recht tot sturen na verloop van de vervalperiode afhankelijk wordt gesteld van het slagen in bepaalde onderzoeken, nu zodanige voorwaarde niet in de wet is bepaald ;

Overwegende dat hieruit volgt dat ten deze de beslissing, waarbij is gezegd dat bij het einde van de vervalperiode het herstel van het recht tot sturen afhankelijk zal zijn van het slagen in een medisch-psychiatrisch en een psychologisch onderzoek, de genoemde wetsbepaling schendt ;

En overwegende, voor het overige, dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen ;

Om die redenen,

En ongeacht het verzoekschrift dat door eiser, buiten de bij artikel 422 van het Wetboek van Strafvordering bepaalde termijn, werd neergelegd ter griffie van de rechtbank die de bestreden beslissing heeft gewezen,

Vernietigt het bestreden vonnis in zoverre het beslist dat het herstel in het recht tot sturen na verloop van de vervalperiode afhankelijk zal zijn van het slagen in een medisch-psychiatrisch en een psychologisch onderzoek ; verworpt de voorziening voor het overige ; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ; laat de kosten ten laste van de Staat ; zegt dat er geen grond is tot verwijzing.

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER — 1 JUNI 1979

Voorzitter : de h. de Vreese
Raadsheer-rapporteur : de h. Sury
Procureur-generaal : de h. Dumon
Advocaten : mrs. Fally en Dassesse

Faillissement — Faillietverklaring van P.V.B.A. — Gelijktijdige faillietverklaring van zaakvoerder — Voorwaarden — Deskundigenonderzoek.

Onwettig is het arrest dat, alvorens uitspraak te doen over de eis tot intrekking van het ambtshalve uitgesproken

faillissement van de zaakvoerder van een P.V.B.A., zich ertoe beperkt een onderzoeksmaatregel te bevelen, betreffende een eventuele vermenging van het vermogen van de zaakvoerder met het vermogen van de vennootschap, zonder vast te stellen dat hij handelaar was, dat hij zijn betalingen had gestaakt en dat zijn krediet aan het wankelen was gebracht, wanneer deze gegevens door de gefailleerde werden betwist.

T. t/ mr. Scheepers q.q.

Gelet op het bestreden arrest, op 16 mei 1978 door het Hof van Beroep te Antwerpen gewezen ;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 437, inzonderheid eerste en tweede lid, 442, inzonderheid derde lid, van de wet van 18 april 1851 over het faillissement, de bankbreuk en het uitstel van betaling, die boek III van het Wetboek van Koophandel vormt, 1 van de wet van 15 december 1872, die titels I tot IV van boek I van het Wetboek van Koophandel inhoudt, dit artikel zoals gewijzigd door artikel 1 van de wet van 3 juli 1956 en 97 van de Grondwet,

doordat nadat de rechtbank van koophandel a) door een vonnis van 19 januari 1978 van ambtswege het faillissement van de personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid M. had uitgesproken ; b) door een ander vonnis, van dezelfde datum, van ambtswege het faillissement van eiseres, zaakvoerster van voormelde vennootschap, had uitgesproken ; c) door een vonnis van 20 februari 1978 had verklaard dat bepaalde elementen wijzen op een vermogensvermenging waardoor eiseres belangrijke activa aan de vennootschap schijnt te hebben onttrokken, en onder aanneming van het verzet, door eiseres gedaan tegen het vonnis waardoor zij failliet was verklaard, had beslist dat, alvorens op dit rechtsmiddel recht te doen, er grond was tot het gelasten van een deskundigenonderzoek om te bepalen, onder meer, welke bedragen eiseres aan de vennootschap had onttrokken en te zeggen of er al dan niet belangrijke vermogensvermenging is ontstaan tussen de patrimonialia van de vennootschap en van eiseres — het arrest, na indiening van de conclusie waarin eiseres betoogde, niet alleen dat zij zich niets van het maatschappelijk vermogen had toegeëigend, maar ook dat zij nooit persoonlijk een koophandelsactiviteit had, het beroepen vonnis van 20 februari 1978 bevestigt, in zoverre het faillissement van eiseres wordt gehandhaafd en een onderzoeksmaatregel wordt bevelen, op de gronden : dat uit het strafonderzoek en de ondervraging van de heren L. en Van A. blijkt dat er ernstige aanduidingen bestaan dat het vermogen van eiseres onontwarbaar vermengd zou zijn met dat van de vennootschap waarvan zij zaakvoerster was ; dat eiseres een persoonlijke bankrekening in Duitsland had waarop vrij duistere geldverhandelingen tussen haarzelf en de vennootschap plaatshadden ; dat heel wat, zo niet alle, bescheiden nopens de oorsprong van haar persoonlijk vermogen «verdwenen» zijn ; dat dit slechts enkele elementen zijn van de vele die op vermogensvermenging wijzen, zodat de toestand van faillissement van eiseres niet dadelijk kan worden ingetrokken ; dat, zo de deskundige tot de bevinding komt dat het mogelijk is, ondanks de zware aanwijzingen, haar patrimonium en dat van de vennootschap duidelijk af te scheiden, het faillissement nog steeds later zal kunnen worden ingetrokken, doch de rechter, die daarover eventueel te beslissen zal hebben, over afdoende gegevens

zal moeten beschikken ; dat na deskundigenonderzoek eiseres alle verweermiddelen zal kunnen doen gelden die zij dienstig acht en die thans, als voorbarig en/of overbodig, niet nader dienen te worden onderzocht daar zij niet van die aard zijn dat zij eventueel de hierboven vermelde elementen ondubbelzinnig zouden weerleggen.

terwijl, eerste onderdeel, is vereist dat een natuurlijke persoon de hoedanigheid van handelaar bezit opdat hij failliet kan worden verklaard (artikel 437, eerste lid, van de wet van 18 april 1851 over het faillissement, de bankbreuk en het uitstel van betaling) ; deze hoedanigheid hem slechts kan worden toegekend indien hij daden, bij de wet daden van koophandel genoemd, uitoefent en daarvan zijn gewoon beroep maakt (artikel 1 van voornoemde wet van 15 december 1872, zoals gewijzigd door artikel 1 van de wet van 3 juli 1956) ; een persoon, zelfs ingeval hij die hoedanigheid aldus had verkregen, niet meer failliet kan worden verklaard wanneer hij sedert meer dan zes maanden heeft opgehouden handelaar te zijn (de artikelen 437, tweede lid, en 442, derde lid, van voornoemde wet van 18 april 1851) ; er uit geen enkele van de overwegingen van het arrest blijkt dat eiseres op enig tijdstip daden van koophandel zou hebben verricht ; hieruit volgt dat het arrest, bij bevestiging van de beslissing van de eerste rechter, eiseres in staat van faillissement handhaaft zonder vast te stellen dat zij handelaarster zou zijn geweest (schending van de artikelen 437, eerste en tweede lid, 442, derde lid, van voormelde wet van 18 april 1851, 1 van voormelde wet van 15 december 1872 zoals gewijzigd door artikel 1 van voormelde wet van 3 juli 1956) en niet antwoordt op het middel, door eiseres hieruit afgeleid dat de hoedanigheid van handelaar haar niet kan worden toegekend (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

tweede onderdeel, het arrest, door zich te beroepen op de vermenging van het patrimonium van de vennootschap met dat van eiseres, om het faillissement van deze laatste te handhaven, althans in het onzekere laat of het in feite heeft overwogen dat eiseres, in strijd met wat zij had betoogd, persoonlijk een koophandelsactiviteit had, dan wel in rechte heeft overwogen dat de vervulling van dit vereiste niet nodig is om haar failliet te kunnen verklaren (schending van artikel 97 van de Grondwet) ;

derde onderdeel, een handelaar alleen in staat van faillissement kan worden verklaard indien hij opgehouden heeft te betalen en indien zijn krediet aan het wankelen is gebracht (artikel 437, eerste lid, van voormelde wet van 18 april 1851) ; het arrest evenmin vaststelt dat eiseres zich in deze toestand zou hebben bevonden en het ook aldus de wettelijke vereisten miskent waarvan de faillietverklaring afhankelijk is gesteld (schending van artikel 437, eerste lid, van voormelde wet van 18 april 1851) ;

Wat het eerste en het derde onderdeel betreft :

Overwegende dat, ingevolge het door eiseres ingestelde hoger beroep tegen het op 20 februari 1978 op haar verzet gewezen vonnis, de rechters in hoger beroep de verplichting hadden na te gaan of op 19 januari 1978, datum van het vonnis waarbij eiseres ambtshalve failliet werd verklaard, de wettelijke voorwaarden tot faillietverklaring waren vervuld ;

Overwegende dat de door het arrest aangehaalde gegevens, die in het middel worden weergegeven, met name de «ernstige aanduidingen» van vermenging van het vermogen van eiseres met dat van de personenvennootschap met

beperkte aansprakelijkheid, waarvan zij zaakvoerster was, en de verdwijning van de bescheiden betreffende de oorsprong van het vermogen van eiseres, de vaststelling niet inhouden dat eiseres op 19 januari 1978 of binnen de zes maanden die aan deze datum voorafgingen handelaarster was noch dat zij, in die hoedanigheid, had opgehouden te betalen en dat haar krediet aan het wankelen was gebracht, gegevens waarvan het bestaan door eiseres in conclusie werd betwist ;

Dat het arrest derhalve zijn beslissing niet wettelijk verantwoordt ;

Dat de onderdelen op dit punt gegrond zijn ;

Om die redenen,

en zonder acht te slaan op het tweede onderdeel van het middel, dat tot geen ruimere cassatie kan leiden,

Vernietigt het bestreden arrest, doch enkel in zoverre het uitspraak doet over de gegrondheid van het hoger beroep van eiseres tegen het vonnis van 20 februari 1978 en over de kosten ;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan en zegt dat erover door de feiten-rechter zal worden beslist ;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar het Hof van Beroep te Brussel.

NOOT—Andermaal over de uitbreiding van het faillissement tot de achterman

1. Bovenstaand arrest is het tweede dat handelt over de toerekening van het faillissement aan de achterman. Het eerste arrest dateert van 26 mei 1978 (Cass., 26 mei 1978, *R.W.*, 1978-79, 846, met noot van H. BRAECKMANS). Het handelt over de toepasselijkheid van art. 442, lid 3, Faill. W., alsook over de naamgeving als juridische basis voor de toerekening. In het onderhavige arrest wordt een strikte toepassing geëist van de voorwaarden die dienen te worden vervuld om de achterman failliet te verklaren. Aldus werd een al te verre gaande rechtspraak in haar opmars gestuit.

2. Op 19 januari 1978 verklaart de Rechtbank van Koophandel te Tongeren van ambtswege de P.V.B.A. M.T. failliet. Op dezelfde datum wordt de zaakvoerster van deze vennootschap eveneens, bij verstek, failliet verklaard, op grond van vermogensvermenging. De zaakvoerster tekent verzet aan tegen het verstekvonnis van 19 januari 1978. Het verzet wordt ontvankelijk verklaard, maar alvorens over de grond te beslissen, beveelt de rechtbank een onderzoeksmaatregel. Er wordt een deskundige benoemd die als voornaamste opdracht heeft te bepalen of er al dan niet een belangrijke vermogensvermenging voorhanden is.

De zaakvoerster tekent vervolgens hoger beroep aan tegen het verstekvonnis van 19 januari 1978 en tegen het vonnis op verzet van 20 februari 1978. Uiteraard wordt het beroep tegen het verstekvonnis afgewezen. Voor het overige wordt het vonnis a quo bevestigd, behoudens op één punt, dat hier verder van geen belang is. De motivering van het arrest van het Hof van Beroep te Antwerpen van 16 mei 1978 komt duidelijk tot uiting in het cassatiearrest.

In eerste aanleg en in beroep werd de faillietverklaring van de achterman uitsluitend gebaseerd op de vermogens-

vermenging. De rechter op verzet en in hoger beroep heeft echter wel de rechten van de verdediging willen vrijwaren door een deskundige te benoemen.

3. In tegenstelling met de vonnissen in eerste aanleg en met het arrest in hoger beroep is de rechtspraak tamelijk terughoudend om het faillissement van de vennootschap uit te breiden tot de achterman. Meestal zal de rechter een reeks feiten aanhalen waaruit duidelijk de vermogensvermenging blijkt (voorbeeld van een gedetailleerde motivering : Kh. Brussel, 21 juni 1977, *R.W.*, 1978-79, 1291, met noot van H. BRAECKMANS). Aan de hand van deze feiten wordt dan doorgaans nagegaan of de achterman handelaar is of hij aldus failliet kan worden verklaard.

In de rechtspraak worden meestal de volgende gegevens onderzocht : dreef de zaakvoerder vóór de oprichting van de vennootschap een gelijkaardige zoniet identieke handelszaak ? (voor rechtspraak in die zin : P. COPPENS, «La faillite personnelle du maître de la société», *R.P.S.*, 1967, 201 ; Kh. Antwerpen, 11 oktober 1978, *R.W.*, 1979-80, 260, met noot van H. BRAECKMANS, onder Cass., 26 mei 1978, gec., 852) ; was de benaming van de vennootschap dezelfde als die van de zaakvoerder ?

Daarnaast wordt aandacht besteed aan de interne structuur van de vennootschap, met name aan het functioneren van de vennootschapsorganen (Kh. Antwerpen, 11 oktober 1978, gec., 260) en aan de interne en externe bevoegdheden van de zaakvoerder. In casu werd geen aandacht besteed aan de bevoegdheden van de zaakvoerster in haar externe betrekkingen met derden. Evenmin werd de vraag van de winstverdeling en de verdeling van de deelbewijzen onderzocht. Aan de ligging van de maatschappelijke zetel werd voorbijgegaan.

4. De benoeming van een deskundige door de feiten-rechter is zeer eigenaardig, vooral omdat zijn opdracht vrij beperkt is : hij moet enkel de vermogensvermenging onderzoeken en nagaan of het patrimonium van de zaakvoerster kan worden gescheiden van het maatschappelijk vermogen.

De faillietverklaring blijft gehandhaafd, ondanks het feit dat een onderzoeksmaatregel werd bevolen. Aldus beslist de rechter reeds over de grond van de zaak alvorens de expert zijn rapport heeft neergelegd. Vreemd is tevens dat een deskundigenonderzoek wordt bevolen, terwijl ondebzinnig blijkt uit de feiten dat de vermogensvermenging zo verre gaand is dat er nog slechts één vermogen overblijft : de bescheiden nopens de oorsprong van het persoonlijk vermogen van de zaakvoerster zijn immers spoorloos.

Gelet op de beperkte opdracht van de deskundige kon het verslag van deze laatste nooit leiden tot intrekking van het faillissement van de zaakvoerster, daar de onontwarbare vermogensvermenging, ook al werd zij vastgelegd door de deskundige (wat waarschijnlijk is), nog niet de vraag beantwoordt of de zaakvoerster voldoet aan alle wettelijke voorwaarden van faillietverklaring. Dit is immers een juridisch probleem dat door de rechter zelf dient te worden opgelost (A. CLOQUET, *Deskundigenonderzoek*, A.P.R., 1975, p. 53, nr. 111 e.v.).

5. Cassatie was in het voorliggend geval onvermijdelijk daar noch in eerste aanleg noch in hoger beroep werd onderzocht of voldaan werd aan de wettelijke voorwaarden om de zaakvoerster failliet te verklaren (cf. artikel 437, 1e lid, Faill. W.).

Het Hof stelt dat noch de «aanduidingen» van vermo-

gensvermenging, noch de verdwijning van de bescheiden betreffende de oorsprong van het vermogen van de zaakvoerder, de vaststelling inhouden dat deze laatste vanaf 19 januari 1978, binnen de zes maanden die aan deze datum voorafgingen, handelaarster was ; dat evenmin bewezen is dat zij in die hoedanigheid had opgehouden te betalen en dat haar krediet aan het wankelen was gebracht. Aldus werd expliciet een bestaande rechtspraak bevestigd (in die zin o.m. Kh. Dinant, 29 september 1965, *R.P.S.*, 1967, 210 ; Hof Luik, 26 juni 1967, *R.P.S.*, 1967, 207). Het Hof te Luik heeft zich uitgesproken voor een restrictieve toepassing van art. 442, lid 3, Faill. W. Overeenkomstig dit artikel mag het tijdstip van de staking van de betaling niet vastgelegd worden op een datum vroeger dan zes maanden vóór het vonnis van faillietverklaring. De handelaar mag niet meer failliet verklaard worden zes maanden nadat hij iedere handelsactiviteit heeft stopgezet. De zaakvoerder ontleent haar hoedanigheid van handelaarster niet aan haar lidmaatschap in de vennootschap. Hiertoe is handeldrijven onder het mom van de vennootschap nodig.

Derhalve, zo de vennootschap haar handelsactiviteit staakt, verliest de achterman ipso facto zijn hoedanigheid van handelaar, wanneer hij niet verder zijn beroep ervan maakt daden van koophandel te stellen (H. BRAECKMANS, noot bij Cass., 26 mei 1978, gec., 857). Zo de achterman sinds meer dan zes maanden geen handel meer drijft, is zijn faillietverklaring uitgesloten (G. HORSMANS en F. 'T KINT, «La S.A. et la S.P.R.L. 1973-1976», *J.T.*, 1977, 426 ; J. RONSE, «Waarheid en leugen omtrent de onderneming met beperkte aansprakelijkheid», *Med. Kon. Ac. Wetensch. Lett. Schone Kunsten België*, 1978, nr. 2, 16). Anders is het gesteld wanneer de handelaar, achterman, na de faillietverklaring van de vennootschap, zijn individuele handel voortzet op hetzelfde adres en op dezelfde wijze (Kh. Luik, 21 december 1957, *J.L.*, 1957-58, 115). In voorliggend arrest werd duidelijk afstand genomen van de opvatting dat de feitenrechter de hoedanigheid van handelaar van de zaakvoerder niet hoeft na te gaan op het ogenblik van het faillissement van de vennootschap om de uitbreiding tot de achterman mogelijk te maken (Aldus : Kh. Oostende, 11 december 1969, *R.P.S.*, 1970, 137 ; Kh. Brussel, 18 december 1972, onuitgegeven ; J. VAN RIJN en P. VAN OMMESLAGHE, «Examen de Jurisprudence (les Sociétés)» *R.C.J.B.*, 1973, 365 ; Hof Bergen, 8 maart 1976, *R.P.S.*, 1978, 222 ; Kh. Antwerpen, 6 oktober 1978, gec., 259, met noot van H. BRAECKMANS). Zoals bekend werd hierbij verwezen naar de vennootschap onder firma (Cass., 15 december 1938, *Pas.*, 1938, I, 383).

6. In een bepaalde rechtspraak wordt uit de vermogensvermenging de hoedanigheid van handelaar van de achterman afgeleid (Hof Gent, 7 maart 1962, *R.P.S.*, 1964, 108 ; Kh. St.-Niklaas, 9 april 1968, *R.P.S.*, 1968, 177 ; Kh. Dinant, 23 mei 1972, *J.L.*, 1972-73, 69 ; Kh. Brussel, 11 februari 1975, *R.P.S.*, 1975, 36). Een dergelijke deductie beantwoordt aan de bekommernis om het artikel 442, lid 3, Faill. W. dat de openbare orde raakt, niet te schenden. Deze vrij formalistische redenering gaat te ver. Handelaar is de beheerder of zaakvoerder die voor eigen rekening in naam van verschillende vennootschappen continu daden van koophandel stelt en de vennootschappen slechts gebruikt met de gedachte op die wijze zijn aansprakelijkheid te kunnen beperken, maar zonder de wil de vennootschappen een eigen leven te geven. Hij dient failliet verklaard te worden als de voorwaarden daartoe vervuld zijn (Kh. Ant-

werpen, 28 november 1974, *R.W.*, 1974-75, 1776).

7. Bij wijze van vergelijking wordt verwezen naar de Franse wetgeving die ruimere criteria hanteert om het spel van de achterman te ontmaskeren. Artikel 101 van de wet van 13 juli 1967 (*J.O.*, 14 juli 1967, 7059) bepaalt o.m. dat failliet verklaard kunnen worden :

a) de persoon die daden van koophandel heeft gesteld, louter uit eigenbelang onder het mom van een rechtspersoon ;

b) de persoon die de goederen van de vennootschap heeft gebruikt als zijn eigen goederen ;

c) de persoon die wederrechtelijk uit eigenbelang een verlieslatende activiteit heeft voortgezet die noodzakelijkerwijze moest uitmonden in een ophouden van betalen vanwege de rechtspersoon.

De bepaling sub a wil vooral de fictieve vennootschappen of de vennootschappen bij naamlening treffen. Het vaststellen van de hoedanigheid van handelaar blijkt niet nodig te zijn voor zover de vermogens- en activiteitsvermenging tussen vennootschap en achterman vaststaan (aldus de rechtspraak : Rechtbank Aix-en-Provence, 24 november 1969, *Rev. Trim. Dr. Comm.*, 1970, 560, met noot van HOUIN ; Cass., 15 juni 1971, *Bull. Civ.*, IV, 160, nr. 171 ; Y. DUMON en F. MAUSSON, «Propos sur l'extension de la faillite et sur les mesures analogues en droit belge et en droit comparé», *B.R.H.*, 1974, II, 187).

Voor de toepassing van het tweede geval is evenmin vereist dat de achterman handel dreef achter het scherm van een vennootschap (zie in dit verband de rechtspraak aangehaald door Y. DUMON en F. MAUSSON, gec., *B.R.H.*, 1974, II, 188). De bepaling onder c maakt weer geen vereiste van de hoedanigheid van handelaar. Deze bepaling wil de misbruiken bestrijden tussen moeder- en dochtervennootschap die behoren tot een zelfde concern (W. VAN GERVEN, *Handels- en Economisch Recht*, I, p. 175 e.v.).

De uitbreiding van het faillissement is in het Franse recht geen automatisme, de feitenrechter apprecieert soeverein. Artikel 99 van de wet van 13 juli 1967 (*J.O.*, 14 juli 1967, 7059) biedt interessante perspectieven. De maatschappelijke schulden kunnen ten laste gelegd worden van «les dirigeants sociaux, de droit ou de fait, apparants ou occultes, rémunérés ou non ou par certains d'entre eux». Artikel 99, § 3, van voornoemde wet vereist dat : «pour dégager leur responsabilité, les dirigeants impliqués doivent faire la preuve qu'ils ont apporté à la gestion des affaires sociales toute l'activité et la diligence nécessaire» (voor kritiek hierop zie J. MARTEL, «L'article 99 ou l'injure des lois», *Gaz. Pal.*, 1979, 5).

Het voorontwerp van eenvormige wet inzake faillissement is duidelijk geïnspireerd door het Franse voorbeeld (E.E.G. Doc., 4368/I/IV/67-IV blz. 33) (voor een uitgebreide studie zie Y. DUMON en F. MAUSSON, gec., *B.R.H.*, 1974, 181 e.v.).

8. De rechters in eerste aanleg en in hoger beroep hebben in casu de faillietverklaring van de zaakvoerder gehandhaafd zonder vast te stellen dat de wettelijke voorwaarden voor deze maatregel vervuld waren. De eerste rechter heeft misschien aldus gevonnist om te vermijden dat de zaakvoerder, nadat de deskundige zijn verslag had neergelegd, zou inroepen dat zij sinds zes maanden geen daden van koophandel meer stelde. Op die manier wordt de impliciete motivering van de eerste rechter begrijpelijk.

De rechtspraak van de eerste rechter leunt aan bij die welke al eerder in dezelfde zin werd gewezen (zie onder

meer de rechtspraak vermeld onder nummer 5), maar die door een heleboel hoven en rechtbanken opzij werd geschoven (zie onder meer : Hof Brussel, 20 februari 1963, *R.P.S.*, 1963, 214 ; Kh. Brussel, 18 december 1972, onuitgegeven ; Kh. Brussel, 20 januari 1972, *R.P.S.*, 1972, 249).

Het Hof van Cassatie stelt duidelijk dat uitbreiding van het faillissement tot de achterman slechts mogelijk is, zo de achterman aan alle wettelijke voorwaarden inzake faillietverklaring voldoet. Hij moet handelaar zijn, zijn krediet moet aan het wankelen zijn gebracht en hij moet opgehouden hebben te betalen.

De vraag kan gesteld worden of de achterman, zo hij beantwoordt aan al deze voorwaarden, onmiddellijk de strenge maatregel van het faillissement met zijn penale, morele en professionele gevolgen dient te ondergaan. Bij uitbreiding van het faillissement worden immers twee verschillende boedels gevormd : een boedel omvattende de activa en de passiva van de vennootschap en een boedel omvattende de activa en de passiva van de achterman alsmede de passiva van de vennootschap. Deze beide boedels zijn soms, zoals in het onderhavige arrest, zodanig vermengd dat slechts één boedel overblijft. Het zou volstaan het passief van de vennootschap ten laste te leggen van de achterman opdat deze laatste aan het faillissement zou ontsnappen.

De rechter zou in dit geval dienen na te gaan welke de schulden zijn van de vennootschap en welke de persoonlijke schulden zijn van de achterman. Hij zou dienen te onderzoeken of de achterman beide soorten schulden te zijnen laste zou kunnen en willen nemen, want de persoonlijke schuldeisers van de achterman mogen niet het kind van de rekening worden. De curator van de failliete vennootschap zou ervoor waken dat de achterman zich van zijn plicht zou kwijten om beide passiva te delgen.

Zo de achterman in gebreke blijft, zou de curator de rechtbank op de hoogte brengen van de nalatigheid van de achterman en het faillissement van de vennootschap zou uiteindelijk toch uitgebreid worden tot de achterman.

De faillietverklaring van de achterman zou moeten mogelijk blijven ook al is hij geen handelaar meer. Bepaalde zakenlui speculeren immers op de termijn van zes maanden om aan het persoonlijk faillissement te ontsnappen. Een dergelijke tussenoplossing is echter niet te verwezenlijken zonder optreden van de wetgever die er de voorwaarden en de toepassingsmodaliteiten van moet vastleggen. Of dit ooit zal gebeuren zal de toekomst uitwijzen.

*M. Colpaert
D.M. Moons*

HOF VAN CASSATIE

2e KAMER — 19 JUNI 1979

Voorzitter : baron Richard

Raadsheer-rapporteur : de h. Lebbe

Advocaat-generaal : de h. Krings

Advocaat : mr. Van Eeckhaut

Bescherming van de maatschappij — 1. Internering — Verdachte in vrijheid — a) Tenuitvoerlegging — b) Aan-

wijzing van inrichting — 2. Kosten van de strafvordering — Lijfswang.

1. a) *Geen wetsbepaling voorziet in de mogelijkheid de onmiddellijke tenuitvoerlegging te bevelen van de maatregel van internering ten aanzien van een verdachte die op het ogenblik van de beslissing in vrijheid is.*

b) *Het gerecht dat de internering gelast van een verdachte die in vrijheid is, kan niet, in afwachting dat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst, bevelen dat de internering voorlopig zal plaatshebben in een inrichting die het aanwijst.*

2. *Wanneer een verdachte met toepassing van art. 11 van de wet tot bescherming van de maatschappij in de kosten van de strafvordering wordt veroordeeld, kunnen de wettelijke bepalingen betreffende het vervolgen van de tenuitvoerlegging van die veroordeling door middel van lijfswang niet op hem worden toegepast.*

K. t/ U.

Gelet op het bestreden arrest op 4 mei 1979 door het Hof van Beroep te Gent gewezen ;

I. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de strafvordering :

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 7, 14 van de wet van 1 juli 1964 tot bescherming van de maatschappij tegen de abnormalen en de gewoontemisdadigers en 7 van de Grondwet,

doordat het arrest, na de internering van eiser te hebben gelast, beveelt dat, in afwachting dat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst waar de internering zal plaatsvinden, deze voorlopig zal plaatshebben in de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent,

terwijl de wet van 1 juli 1964 de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de internering niet meer bepaalt voor de verdachten die op het ogenblik van de uitspraak in vrijheid zijn ; artikel 14 weliswaar in zijn laatste twee alinea's bepaalt wat er voorlopig dient te worden gedaan voordat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting waar de internering zal plaatsvinden, heeft aangewezen, maar die bepalingen uitsluitend de gevallen betreffen waarin de verdachte in observatie is, ofwel in hechtenis is in een strafinrichting ; wanneer de verdachte in vrijheid is, de uitvoering van de beslissing tot internering dient te geschieden conform de aanwijzingen van de commissie en bijgevolg slechts nadat de commissie zich in dat verband heeft uitgesproken ;

Overwegende dat de wet van 1 juli 1964 de vroegere tekst betreffende de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de beslissingen van internering in de wet van 9 april 1930 niet heeft behouden ; dat niet blijkt dat de wetgever de bedoeling zou hebben gehad ten aanzien van de verdachte die in vrijheid is op het ogenblik van de beslissing, de onmiddellijke tenuitvoerlegging als algemene regel te behouden ;

Overwegende dat, luidens artikel 14 van de wet van 1 juli 1964, de internering plaatsvindt in een inrichting aangewezen door de commissie tot bescherming van de maatschappij ; dat die wet het onderzoeks- of vonnisgerecht dat de internering uitspreekt, slechts in één geval met het aanwijzen van de inrichting waar de internering voorlopig zal plaatsvinden belast, te weten wanneer de verdachte in

hechtenis is en de strafinrichting waar hij zich bevindt geen psychiatrische afdeling heeft ;

Overwegende dat eiser ten deze niet in hechtenis was op het ogenblik van de beslissing ;

Overwegende dat, bij ontstentenis van een wetsbepaling die in de mogelijkheid voorziet de onmiddellijke tenuitvoerlegging te bevelen van de maatregel van internering ten aanzien van een verdachte die op dat ogenblik in vrijheid is, het arrest, door te bevelen dat in afwachting dat de commissie tot bescherming van de maatschappij de inrichting aanwijst, de internering voorlopig zal plaatshebben in de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent, het voormelde artikel 14 van de wet schendt ;

Dat het middel in zoverre gegrond is ;

Overwegende dat de onwettigheid van de beslissing betreffende de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de maatregel van internering de wettigheid van de maatregel zelf niet aantast ;

Dat het middel, in zoverre het op die grond de vernietiging van de volledige beslissing nastreeft, faalt naar recht ;

Over het middel, ambtshalve afgeleid uit de schending van de artikelen 7, 11, 14 van de wet van 9 april 1930, zoals vervangen bij de wet van 1 juli 1964, en 46 van het Strafwetboek, zoals gewijzigd bij de wet van 27 juli 1871 betreffende de lijfswang ;

Overwegende dat het arrest, na de feiten ten laste van eiser bewezen te hebben verklaard, zijn internering te hebben gelast en hem in de kosten van de dagvaarding in beide instanties en in de kosten van het deskundigenonderzoek, samen belopende 6.713 fr., te hebben veroordeeld, beslist dat die kosten invorderbaar zullen zijn door middel van lijfswang, waarvan de duur bepaald wordt op een maand ;

Overwegende dat uit de samengelezen bepalingen van de artikelen 7 en 14 van de wet van 9 april 1930 volgt dat, wanneer het gerecht de internering van een verdachte heeft gelast, de betrokkene ter uitvoering van de beslissing die op de tegen hem ingestelde strafvordering is uitgesproken ; niet meer aan het gewoon penitentiair regime kan worden onderworpen maar zal worden opgenomen in de psychiatrische afdeling van een strafinrichting ; dat zulks meebrengt dat wanneer hij met toepassing van artikel 11 van de genoemde wet in de kosten van de strafvordering is veroordeeld, de wettelijke bepalingen betreffende het vervolgen van de tenuitvoerlegging van die veroordeling door middel van lijfswang niet op hem kunnen worden toegepast ;

Dat het arrest derhalve de vermelde wetsbepalingen schendt ;

En overwegende, voor het overige, dat de substantiële of op straffe van nietigheid voorgeschreven rechtsvormen in acht zijn genomen en de beslissing overeenkomstig de wet is gewezen ;

II. In zoverre de voorziening gericht is tegen de beslissing op de civielrechtelijke vordering ;

Overwegende dat de beslissing ten aanzien van weerster bij verstek werd gewezen ;

Dat de voorziening ingesteld binnen de gewone termijn van verzet, niet ontvankelijk is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest in zoverre het beveelt dat de internering voorlopig zal plaatshebben in de psychiatrische afdeling van de gevangenis te Gent en in zoverre het

lijfswang uitspreekt ; verwerpt de voorziening voor het overige ; beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing ; zegt dat er geen grond is tot verwijzing.

NOOT — Over de internering

1. Betreffende de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de internering verwijzen we naar Cass., 31 mei 1977, *Arr. Cass.*, 1977, 1007, met de belangrijke noot van A. TIL-LEKAERTS. Zie ook een samenvatting van het arrest in «Kort bestek», *R.W.*, 1977-78, 325.

Het is echter niet omdat onvoldoende werd aangetoond dat de wetgever de bedoeling heeft gehad de onmiddellijke tenuitvoerlegging als algemene regel te behouden of omdat de wetgever het probleem uit het oog heeft verloren, dat de huidige regeling minder absurd is. Indien de rechter van oordeel is dat de verdachte wegens krankzinnigheid, ernstige staat van geestesstoornis of zwakzinnigheid zijn daden niet controleren kan en also een gevaar oplevert voor de maatschappij, dan moet men ook consequent zijn en de maatregel tot internering onmiddellijk uitvoerbaar kunnen verklaren.

Het valt te betreuren dat de wetgever deze lacune in de wetgeving nog niet heeft hersteld, die oorzaak is een achteruitgang in vergelijking met de oude wet van 9 april 1930.

2. Het is m.i. de eerste maal dat het Hof van Cassatie zich uitgesproken heeft over de niet-toepasselijkheid van lijfswang op personen wier internering bevolen wordt. Reeds eerder hadden de rechtspraak (K.I. Gent, 30 juli 1948, *R.W.*, 1948-49, 117, met noot van J. MATTHIJS ; Hof Gent, 30 juni 1970, *R.W.*, 1970-71, 360) en de rechtsleer (O. PICARD, *Délinquants anormaux et récidivistes*, p. 57, nr. 60 ; Th. COLLIGNON en R. VAN DER MADE, *La loi belge de défense sociale*, p. 255 ; J. VAN PARIJS en M. MAYNE, *La loi de défense sociale du 9 avril 1930*, nrs. 196 en 204 in *Les Nouvelles, Procédure pénale*, III ; J. CONSTANT, *Traité élémentaire de droit pénal*, II, p. 901, nr. 874 ; J. CONSTANT, *Précis de droit pénal*, I, 6e ed., p. 577, nr. 580 ; A. VANDEPLAS, noot bij Cass., 27 september 1971, *R.W.*, 1971-72, 1535) zich in dezelfde zin uitgesproken.

A. Vandeplas

HOF VAN BEROEP TE GENT

10e KAMER — 3 NOVEMBER 1978

Voorzitter : de h. Maes

Raadsheren : de hh. Denys (rapporteur) en Dooms

Advocaat-generaal : de h. Colpaert

Advocaat : mr. De Clerck

Radio en televisie — Rechten van de mens.

De bepaling vervat in art. 2 van de wet van 14 mei 1930, volgens welke niemand een uitzend- of ontvangsttoestel voor radioverbindingen mag opstellen, gebruiken of in werking brengen zonder voorafgaande machtiging van de bevoegde minister, is niet strijdig met de uitoefening van de rechten omschreven in art. 10 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

D.

De beschouwingen van beklagde omtrent het verouderd karakter der wetgeving inzake radiotelegrafie en radiotelefonie, die voorbijgestreefd zou zijn door de moderne techniek, zijn ter zake niet dienend ; het hof dient de van kracht zijnde wetten toe te passen.

De beklagde voert bij zijn bewering aan dat de wet van 14 mei 1930 in strijd zou zijn met artikel 10 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens van 4 november 1950 (Staatsblad, 13 mei 1955) en houdt voor het hof dezelfde argumentatie aan als voor de eerste rechter, die deze weerlegde met gepaste motieven, welke het hof volledig beaamt en tot de zijne maakt.

Meer bepaald blijkt niet dat de bepaling vervat in artikel 2 van de wet van 14 mei 1930, waarbij *niemand* een uitzend- of ontvangsttoestel voor radioverbindingen mag opstellen, gebruiken of in werking brengen *zonder* voorafgaande machtiging van de bevoegde minister, strijdig zou zijn met de uitoefening van de vrijheden bepaald in artikel 10 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens, zoals die kunnen worden onderworpen aan de in lid 2 van dit artikel bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties ; de toestand ware immers volledig dezelfde geweest had de redactie van artikel 2 der wet van 14 mei 1930 geluid : *«iedereen mag ... mits met voorafgaande machtiging»* in plaats van *«niemand mag ... zonder voorafgaande machtiging»*.

Het ten laste gelegde feit is derhalve voor het hof bewezen gebleven.

NOOT—Zie in dit nummer het bestreden vonnis van Corr. Kortrijk, 22 maart 1978, met noot van Paul van Orshoven.

HOF VAN BEROEP TE ANTWERPEN

3e Kamer — 19 december 1977

Voorzitter : de h. Van Hecke

Raadsheren : mevr. Vanstreels en de h. Marinus

Advocaat-generaal : de h. Rigaux

Advocaten : mrs. Vandendriessche en Morlion

Echtscheiding — Op grond van bepaalde feiten — Beker- ring tot een bepaald geloof.

Een ieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten, godsdienst en meningsuiting, alsook op vrijheid tot verandering van geloofsbelijdenis, zodat de bekering van een echtgenoot tijdens het huwelijk tot de leer van de Getuigen van Jehovah op zichzelf geen zware belediging uitmaakt.

Die vrijheid van de ene echtgenoot wordt evenwel begrensd door een gelijkaardige evenwichtige vrijheid van de andere. Het aankleven, belijden en uitoefenen van het nieuwe geloof kan dan eerst een grond tot echtscheiding vormen als het aan de andere echtgenoot wordt opgedrongen zonder eerbied voor zijn eigen overtuiging of als aan de normale huwelijksverplichtingen op een ernstige en fundamentele wijze te kort wordt gedaan.

Het oprechte verlangen van de bekeerde echtgenoot om het kind van partijen volgens zijn leer op te voeden maakt

op zichzelf geen grove belediging ten opzichte van de andere echtgenoot uit.

V. t/ D.

Overwegende dat uit de overgelegde stukken en meege-
deelde gegevens blijkt : dat appellante en geïntimeerde op
15 maart 1969 huwden en één kind hebben ; dat de feitelijke
scheiding dateert van 8 december 1972 en de echtschei-
dingsprocedure door appellante werd ingeleid bij ver-
zoekschrift van 30 november 1972 ;

Overwegende dat het geheel van de voorgebrachte ge-
gevens, meer bepaald de brieven van 11, 18 en 28 augustus
1973 door geïntimeerde aan appellante toegestuurd, alsook
de getuigenissen afgelegd ter gelegenheid van het recht-
streeks getuigenverhoor gehouden op 18 maart en 13 mei
1975 zonder dat een tegenverhoor werd gehouden, de ver-
storing van het huwelijk van partijen als gevolg van een
samenloop van feiten die zijn oorsprong vindt in de beke-
ring van geïntimeerde tot de leer van de «Getuigen van
Jehovah» in de loop van het jaar 1972 aantoonen, die als
zwaar beledigend door appellante wordt beschouwd ;

Overwegende dat een ieder principieel recht heeft op
vrijheid van gedachte, geweten, godsdienst en menings-
uiting, alsook op vrijheid tot verandering van geloofsbelij-
denis, zodat het feit voor geïntimeerde zich tot voormelde
leer tijdens het huwelijk te bekeren op zichzelf geen zware
belediging uitmaakt ; dat evenwel de uitoefening van deze
vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich
brengt, die de rechten van de anderen niet mag aantasten ;
dat de vrijheid van de ene echtgenoot door een gelijkaardige
evenwichtige vrijheid voor de andere echtgenoot wordt
begrensd ;

Dat aldus het aankleven, belijden en uitoefenen door
geïntimeerde van bedoeld geloof dan eerst een grond tot
echtscheiding zou kunnen vormen, zo het hetzij ook aan
appellante werd opgedrongen zonder eerbied voor haar
eigen overtuiging, hetzij aan de normale huwelijks-
verplichtingen hierdoor op een ernstige en fundamentele
wijze te kort werd gedaan ;

Overwegende dat de tijdens het huwelijk ingetreden wij-
ziging van de geloofsbelijdenis van geïntimeerde en de uit-
oefening van dit geloof ter zake geen grief tot echtscheiding
uitmaakt, aangezien het duidelijk voorkomt dat hij met
oprechte overtuiging en vurige ijver hiertoe regelmatig is
overgegaan, zonder enig opzet appellante hiermede zwaar
te willen beledigen ;

Overwegende dat niet is bewezen dat hij zich sindsdien
minachtend en beledigend jegens de godsdienstige opvat-
tingen van appellante (eerste grief) zou hebben uitgelaten of
aangesteld, buiten een normale, blijkbaar soms voor ap-
pellante vervelende, bekeringsijver ; dat alleen vierde ge-
tuige hierover een verklaring heeft afgelegd ;

Overwegende dat het feit van de onttrekking van het
kindje van partijen door geïntimeerde en medeneming er-
van naar avondvergaderingen (tweede grief) slechts het
voorwerp heeft uitgemaakt van de verklaringen van de
eerste vijf getuigen, waaruit blijkt dat zulks maar maximum
drie à viermaal gebeurde ; dat geïntimeerde in beginsel
hiertoe gerechtigd was en hiermede ophield wanneer ap-
pellante zich hiertegen verzette of dit belette (zie ook de
verklaring van de 7e getuige) ;

Overwegende dat het feit van weigering enige aandacht
te besteden aan appellante en het familiaal leven (3e, 4e en

deel van 6e grief), op grond van de verklaringen van de eerste drie getuigen en van de briefwisseling voormeld van geïntimeerde, als dusdanig moet worden beschouwd, dat in dit jong gezin met wellicht beperkte financiële aanvangsmogelijkheden en de zorg voor het kind, geïntimeerde slechts ontspanning kon vinden bij het uitoefenen van haar sport, terwijl de aandacht en de vrije tijd van appellant hoofdzakelijk op de «Getuigen van Jehovah» was toegespitst; dat bovendien het meningsverschil om godsdienstige redenen van geïntimeerde in verband met de verjaardagen, waaraan steeds veel aandacht werd geschonken in de familie van appellante en waarover een verklaring werd afgelegd door 1e, 4e en 5e getuigen, ook wijvingen tussen partijen kon veroorzaken, zonder nochtans een voldoende grond tot echtscheiding te kunnen uitmaken, te meer daar niet wordt beweerd dat hij appellante verhinderde aan deze vieringen deel te nemen;

Overwegende dat het deel van de 3e grief (giften aan de «Getuigen van Jehovah»), 5e grief (contact op het middaguur met andere vrouwen), de 6e grief (vernedering van appellante en verbod zich met de katholieke godsdienst in te laten) en de 7e grief (verbod bepaalde literatuur te lezen), door niets worden bewezen;

Overwegende dat de louter klaarblijkelijk oprechte bedoeling van geïntimeerde het kindje van partijen volgens eigen leer te zullen opvoeden (8e grief) onderstreept door de laatste drie getuigen, op zichzelf geen zware belediging jegens appellante uitmaakt;

Overwegende derhalve dat de geloofszucht en -ijver van geïntimeerde voor zijn godsdienst, — ook door zijn hierboven vermelde brieven naar voren gebracht — en de afwezigheid van een aantasting van de vrijheid van godsdienst van appellante of van een opzettelijke verwaarlozing van zijn gezin, ter zake niet als een ernstige tekortkoming aan de huwelijksplichten kunnen worden beschouwd, zodat zij niet vallen onder het begrip van zware belediging en tot echtscheiding aanleiding kunnen geven;

(...)

NOOT—Echtscheiding en fundamentele rechten

De rechtbanken hebben echtscheiding toegestaan wanneer iemand zijn belofte niet nakwam om een kerkelijk huwelijk aan te gaan of kinderen te laten dopen (Hof Gent, 31 januari 1947, *R.W.*, 1948-49, 627; Rb. Brussel, 15 april 1955, *J.T.*, 1955, 554).

Maar terecht zijn ze strenger t.a.v. een bekering tijdens het huwelijk (Rb. Tongeren, 7 juni 1935, *Pas.*, 1936, III, 148; A. PASQUIER, *Précis du divorce et de la séparation de corps*, Brussel, 1959, 95; F. RIGAUX, *Les Personnes*, I, 1970, nr. 2005).

Het boven afgedrukt arrest lijkt een zeer correcte toepassing van de principes van het echtscheidingsrecht en hun combinatie met de principes over de fundamentele vrijheden te maken.

Maar meteen toont het arrest aan hoe ons echtscheidingsrecht hopeloos verouderd is. Het is op het schuldprincipe gebaseerd. Een persoon die op aanvaardbare manier zijn fundamentele rechten uitoefent kan men geen schuld verwijten. Anderzijds begrijpt men dat de echtgenoot van zo'n persoon, die zich plotseling in een totaal verschillende levenssituatie geplaatst ziet, zijn huwelijk verloren acht en naar echtscheiding verlangt. Het huwelijk is stuk, het moet juridisch kunnen ontbonden worden.

Daarom is het de hoogste tijd dat ook de Belgische wetgever (na die van alle buurlanden) een fundamentele hervorming van het echtscheidingsrecht aanvat. Een minimale hervorming is de vervanging van de schuld als fundamentele grond door het begrip duurzame ontwrichting van het huwelijk.

Maar een hervormd echtscheidingsrecht op die grond baseren ligt niet voor de hand: eerbied voor de fundamentele rechten, zowel van degene die echtscheiding zoekt (recht op echtscheiding) als van beide partijen (recht op privacy), leidt wellicht tot de conclusie dat het echtscheidingsrecht behoort te worden gegrond op het subjectieve recht op echtscheiding (echtscheiding op eenzijdig verzoek) en niet afhankelijk mag worden gemaakt van een ontoelaatbaar onderzoek in de omstandigheden van het privé-leven van de echtgenoten.

J. Pauwels

CORRECTIONELE RECHTBANK TE KORTRIJK

22 MAART 1978

Voorzitter: de h. Casier

Rechters: de hh. Decuypere en Deceuninck

Openbaar ministerie: de h. Nuyts

Advocaat: mr. De Clerck

Radio en televisie — Zonder voorafgaande toestemming van de bevoegde minister een toestel tot ontvangen of uitzenden van radioverbindingen oprichten, gebruiken en doen werken — Rechten van de mens — Vrije meningsuiting.

De beperkingsgronden die ten grondslag liggen aan de wetgeving op de radioverbindingen, stroken met de gronden aangegeven door art. 10.2 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens.

Zo al in art. 3 van het Min. B. van 22 juli 1947 betreffende privé-stations voor uitzending en voor uitzending en ontvangst aan draadverbinding de voorkeur wordt gegeven, dan heeft dat niets met een monopolie te maken en is het klaarblijkelijk een praktische toepassing van het recht de mogelijkheid tot storingen allerhande te beperken.

D.

(Beklaagde wordt vervolgd ter zake van: met overtreding van de artt. 2 en 6 van de wet van 14 mei 1930, op de radiotelegrafie, radiotelefonie en andere radioverbindingen, zonder voorafgaande toestemming van de minister van telegrafie en telefonie, in het Rijk, aan boord van een schip of vliegtuig van de Belgische nationaliteit, een toestel tot ontvangen of uitzenden van radioverbindingen te hebben opgericht, gebruikt of doen werken).

1. De rechtbank stelt vast dat de feiten van de telastlegging zich hebben voorgedaan in de periode van 14.3.1977 tot 15.6.1977.

Beklaagde betwist niet dat hij een overtreding heeft gepleegd zoals in de dagvaarding omschreven maar houdt staande dat de wet van 14 mei 1930 die een toestemming van de minister van telegrafie en telefonie vereist voor het gebruiken van een ontvangst- en/of zendtoestel voor ra-

dioverbindingen, in strijd is met art. 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens. Dat verdrag van 4 november 1950 werd gepubliceerd in het Staatsblad van 13 mei 1955 en is «self-executing» zodat de rechtbanken, ingevolge de prevalentie van internationale akkoorden, een interne wet die ermee in strijd is, niet zouden mogen toepassen, en in casu beklaagde zou dienen te worden vrijgesproken (Vergl. Cass., 27 mei 1971., Arr. Cass., 1971, 959; Pas., 1971, I, 8887, met concl. proc.-gen. Ganshof van der Meersch, R.W., 1971-72, 424).

Art. 10.1 van het verdrag bepaalt inderdaad dat een ieder recht heeft op vrijheid van meningsuiting en dit recht de vrijheid omvat een mening te koesteren en de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven, zonder inmenging van overheidswege en ongeacht grenzen.

Die vrijheden zijn echter niet absoluut en in zijn tweede lid bepaalt artikel 10: «Daar de uitoefening van deze vrijheden plichten en verantwoordelijkheden met zich brengt, kan zij worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, welke bij de wet worden voorzien en die in een democratische samenleving nodig zijn in het belang van 's lands veiligheid, de bescherming van de openbare orde en het voorkomen van strafbare feiten, de bescherming van de gezondheid of de goede zeden, de bescherming van de goede naam of de rechten van anderen om de verspreiding van vertrouwelijke mededelingen te voorkomen of om het gezag en de onpartijdigheid van de rechterlijke macht te waarborgen».

Beklaagde geeft toe dat de beperkingen die hier aan de vrijheid om inlichtingen of denkbeelden te ontvangen of door te geven zijn gesteld, inderdaad door een wet zijn voorzien, maar hij houdt staande:

1) dat de wet van 14 mei 1930 niet gemotiveerd is door de beperkingsgronden toegelaten door art. 10.2 van het verdrag maar integendeel enkel tot doel heeft een monopolie aan de RTT te verschaffen;

2) dat de wet van 14 mei 1930 verder reikt dan de beperkingen toegelaten door gezegd art. 10.2, daar de wet een systematisch verbod om radioverbindingen tot stand te brengen toelaat.

Volgens beklaagde zou de wet van 14 mei 1930 derhalve niet mogen worden toegepast.

Aangaande het eerste bezwaar stelt de rechtbank vast dat de wet van 14 mei 1930 weliswaar de regering toelating verleent de radiotelegrafie, de radiotelefonie en alle andere radioverbindingen in te richten en te exploiteren maar tevens samen met de uitvoeringsbesluiten een systeem van machtigingen uitbouwt. Daarenboven blijkt zeer duidelijk uit de memorie van toelichting bij de allereerste «wet betreffende de draadloze telephonie door elektrische stralingen» van 10 juli 1908, later door de wet van 14 mei 1930 vervangen, dat de tussenkomst van de wetgever gegrond is op redenen van openbare orde, het belang van 's lands veiligheid en het voorkomen van aan sanctie onderhevige feiten (Kamer van Volksvertegenwoordigers, Documenten, Buitengewone zitting van 1908, nr. 5, blz. 21).

De beperkingsgronden die ten grondslag liggen aan de wetgeving op de radioverbindingen, stroken derhalve met de gronden aangegeven door art. 10.2 van het verdrag. Indien in art. 3 van het M.B. van 22 juli 1947 betreffende private stations voor uitzending en voor uitzending en ontvangst, aan draadverbinding de voorkeur wordt gegeven, dan heeft dat niets met een monopolie te maken maar is dit

klaarblijkelijk een praktische toepassing van het recht de mogelijkheid tot storingen allerhande zoveel mogelijk te beperken.

De wet van 14 mei 1930 is derhalve wel degelijk gebaseerd op de beperkingsgronden die door art. 10.2 van het verdrag zijn voorzien.

Aangaande het tweede bezwaar is de rechtbank de mening toegedaan dat wanneer de uitoefening van de vrijheid van communicatie kan worden onderworpen aan bepaalde formaliteiten, voorwaarden, beperkingen of sancties, dit impliceert dat de wetgever kan bepalen dat zonodig de toelating kan worden geweigerd of als sanctie kan worden ingetrokken, zoals in casu, vóór de feiten voorwerp van de telastlegging, de luistermachtiging van beklaagde wegens ongeoorloofde luisterpraktijken werd ingetrokken. Dit is zeker geen overschrijding van de beperkingen die art. 10.2 van het Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens toestaat.

Nu het onderzoek uitwees en beklaagde niet ontkent dat hij zonder toestemming van de minister van telegrafie en telefonie te M. een toestel tot ontvangen of uitzenden van radioverbindingen heeft opgericht, gebruikt en doen werken, is de telastlegging bewezen.

NOOT—Artikel 10 van het Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (vrijheid van meningsuiting) en de «Citizen Band»-radioamateurs

Het invoeren van art. 10 E.V.R.M. om ongestraft radioverbindingen tot stand te brengen in het algemeen, en op de zgn. «Citizen Band» (11-meterband of 27 Mhz) in het bijzonder heeft weinig kans op succes. Wegens de bijzondere aard van radio, televisie en cinema als media om een mening te uiten laat art. 10.1, in fine, de staten immers met zoveel woorden toe de radio-omroep-, bioscoop- en televisieondernemingen aan een systeem van vergunningen te onderwerpen. Een dergelijk vergunningssysteem is precies wat door de wet van 14 mei 1930 werd ingesteld.

Bovendien mag volgens art. 10.2 de vrijheid van meningsuiting in het algemeen aan allerhande andere beperkingen onderworpen worden, die op verschillende manieren te verantwoorden zijn. Meer bepaald «de bescherming van de openbare orde», — het voorkomen van anarchie in de lucht — «het belang van 's lands veiligheid», en het «voorkomen van strafbare feiten», beperkingsgronden die door het verdrag nominatim worden opgesomd, liggen van oudsher ten grondslag aan de Belgische radiowetgeving. Dit belet echter niet dat deze wetgeving kan worden getoetst aan de conventie. Meer bepaald moeten de beperkingen van de vrijheid van meningsuiting voldoen aan het vereiste «noodzakelijk in een democratische samenleving».

Maar een staatsmonopolie inzake radio- en televisieomroep — het niet-verlenen van vergunningen aan particulieren — blijkt volgens de rechtspraak van de Europese Commissie voor de Rechten van de Mens daarmee niet strijdig te zijn (7 februari 1968, verzoekschrift nr. 3071/67, X. t/Zweden, *Recueil de Décisions*, nr. 26, oktober 1968, 75, en 20 maart 1972, verzoekschrift nr. 4750/71, X. t/ Verenigd Koninkrijk, *Recueil de Décisions*, nr. 40, oktober 1972, 30), voornamelijk omdat dergelijke monopolies zowel op het ogenblik van de totstandkoming van de conventie als daarna in verschillende lid-staten van de Raad van Europa

bestonden, en het niemand's bedoeling was daarin verandering te brengen.

Het monopolie van de Belgische Radio- en Televisie-instituten — «monopole (qui) serati plus technique qu'intellectuel» (P. WIGNY, *Propos Constitutionnels*, 134) — vloeit niet voort uit de wet, maar uit de manier waarop de Koning van zijn wettelijke bevoegdheid gebruik heeft gemaakt. Dit was echter de onmiskenbare bedoeling van de regering bij de totstandkoming van de Belgische omroepwetgeving in 1930 en 1960, en de wetgever heeft zich daartegen niet willen verzetten (cf. K. RIMANQUE, «De vrijheid van informatie en de vrijheid van mening in verband met uitzendingen van radio en televisie», *R.W.*, 1969-70, 1615-1616).

Al bij al kunnen de Citizen Band-amateurs hun heil eerder verwachten van de wetgever of van de Koning dan van de Europese Mensenrechtenconventie. Een versoepeling van de Belgische omroepregelingen te hunnen opzichte, die al geruime tijd «in behandeling» is, werd dan ook ingezet door de wet van 30 juli 1979 op de radioberechtiging (*B.S.*, 30 augustus 1979) die de wet van 14 mei 1930 zal opheffen (art. 17). Deze nieuwe wet, die pas in werking zal treden wanneer de Koning zulks beslist (art. 19), zal echter principieel niets veranderen aan het oude vergunningsstelsel (art. 3, § 1). Het zal dus van de Koning blijven afhangen of rechterlijke uitspraken zoals de hierboven geciteerde weldra achterhaald zullen zijn. Art. 3, § 2, laat het immers aan de Koning over de algemene regels inzake toekenning en intrekking van de vergunningen, en zelfs de gevallen waarin geen vergunning vereist is, te bepalen. Het wachten is bijgevolg op de uitvoeringsbesluiten van deze kaderwet. Een versoepeling t.a.v. de Citizen Band-amateurs mag in elk geval verwacht worden.

Wat de Belgische regeling voortaan niet meer zal kunnen verweten worden is haar hypocriet karakter. Terwijl de wetgever van 1930 zich heeft willen beperken tot het strikt noodzakelijke voor het bereiken van zijn doel, en enkel het oprichten, gebruiken of doen werken van een zender heeft gereguleerd, maar niet het bezit of de commercialisering ervan, bepaalt de wet van 30 juli 1979 vooreerst dat ook het «houden» van een zender onder de vergunningsplicht valt (art. 3, § 1) en vervolgens dat de toestellen niet verkocht, verhuurd, geleend of geschonken mogen worden aan iemand die geen vergunning tot het «houden» ervan heeft verkregen (art. 8).

Paul Van Orshoven
Assistent Afdeling Publiekrecht
K.U.Leuven

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE BRUSSEL

KORT GEDING — 16 JUNI 1979

Voorzitter : de h. Verougstraete

Advocaten : mrs. Van Bunnem, Van Houtte en De Caluwé

Handelspraktijken — 1. Vordering tot staken — Declaratoir vonnis. — 2. Art. 85 E.E.G.-Verdrag : beoordeling van nieuwe afspraken door de nationale rechter — Schorsen — 3. Uitvoering van een verboden kartel — Strijdigheid met de handelspraktijken — 4. Art. 85, 1, E.E.G.-Verdrag — Voorwaarden — 5. Art. 85, 3, E.E.G.-Verdrag.

1. Art. 18 Ger. W. geldt onverminderd voor de vordering tot staken (Art. 55 Handelspraktijkenwet). Nu de voorzitter de bevoegdheid heeft een bepaalde praktijk te verbieden, belet niets dat hij het recht heeft om te zeggen of er al dan niet aanleiding zal bestaan een bevel tot staken te geven.

2. Wordt aan de nationale rechter gevraagd de nietigheid van een nieuwe afspraak vast te stellen, dan moet hij, bij de beslissing over het al dan niet schorsen van de procedure tot er een uitspraak is van de Commissie (E.G.), letten op de belangen van de in de procedure betrokken partijen ; voor zover het gaat om een procedure tot staking van een verboden kartel zou het onverantwoord zijn te schorsen behalve wanneer het overduidelijk is dat het kartel een vrijstelling zal verkrijgen (Art. 85, 3, E.E.G.-Verdrag).

3. Indien een kartel in strijd is met artikel 85 E.E.G.-Verdrag dan is de uitvoering van de beslissingen van dit kartel, een miskenning van de wet, strijdig met de eerlijke handelspraktijken (Art. 54 Handelspraktijkenwet).

4. Het «Reglement handelsverkeer boeken» is een ondernemersafpraak die op merkbare wijze de mededinging beperkt. Uit het onderzoek van de effectieve werking van de afspraak op de bewuste markt, in verband met het economisch en juridisch kader waarin de afspraak werd gemaakt, blijkt dat deze afspraak, die het hele Belgische grondgebied bestrijkt, een versterking van de nationale drempelvorming tot gevolg heeft, hetgeen de in het E.E.G.-Verdrag beoogde economische vervlechting doorkruist.

5. Van verticale prijsbinding voor boeken is a priori niet duidelijk bewezen dat dit systeem noodzakelijkerwijze zal bijdragen tot het behoud van het bestaande type detailverkoop en evenmin dat dit systeem het enige of het best aangepaste is om aan de doelstellingen van de uitgevers te beantwoorden ; het prijsbindingssysteem wordt overigens door de makers ervan zelf ondergraven. Het staat dus niet naar alle waarschijnlijkheid vast dat de Commissie een vrijstelling zal geven (art. 85, 3, E.E.G.-Verdrag).

N.V. C. en N.V. G. t/ N.V. E. e.a.

Vordering

Overwegende dat de vordering ertoe strekt :

— Voor recht te zeggen dat het akkoord, Reglement handelsverkeer genaamd, en de standaardovereenkomsten die ervan de uitvoering zijn en die voorgesteld werden door verweersters ter ondertekening aan eiseressen als voorwaarde tot het voortduren van de normale leveringen, in strijd zijn met de artt. 85, 1°, en 86 van het E.E.G.-Verdrag ;

— Verweersters bijgevolg te veroordelen te staken de verkoop van welk boek ook afhankelijk te stellen van de verplichting voor eiseressen om de door de leverancier vastgestelde verkoopprijzen toe te passen ;

— Eiseressen toe te staan het te wijzen vonnis door middel van drie Vlaamse dagbladen te laten publiceren op kosten van verweersters ;

Overwegende dat eiseressen exploitanten zijn van een grootwarenhuisketen waar o.m. boeken te koop worden aangeboden ; dat verweersters Belgische boekenuitgevers of verdelers zijn ;

dat verweersters lid zijn van beroepsverenigingen «Uitgeversbond» en «Bond van Alleenverkopers van Nederlandstalige boeken» ; dat deze verenigingen, samen met de beroepsverenigingen van de boekverkopers, de Algemene

Vlaamse Boekverkoopersbond, deel uitmaken van de Vereniging ter bevordering van het Vlaamse Boekwezen (V.B.V.B.);

dat van alle beroepsuitgevers circa 80 % aangesloten zijn bij de Uitgeversbond; dat de Bond van Alleenverkopers van Nederlandstalige boeken ca 90 % van de in het Nederlandstalig deel van België gevestigde importeurs groepeerd; dat 90 % ongeveer van de detaillisten boekverkoopers en ongeveer 50 % van de groothandelaars zijn aangesloten bij het A.V.B.;

dat deze beroepsfederaties een systeem van prijshandhaving tot stand hebben gebracht dat hierna zal worden ontleed;

dat vaststaat dat verweersters weigeren te leveren aan eiseressen voor zover deze geen verbintenis ondertekenden de prijshandhaving in acht te nemen;

dat eiseressen aanvoeren dat deze verkoopweigering indruist zowel tegen de artt. 85 en 86 E.E.G. als tegen regels van zuiver intern Belgisch recht;

Nopens de toelaatbaarheid

Overwegende dat verweersters opwerpen dat de vordering niet toelaatbaar is omdat zij een declaratoir karakter zou hebben; dat volgens hen, op het ogenblik van de dagvaarding (11 april 1979) nog leveringen gedaan werden aan eiseressen (en dit tot 15 april 1979) zodat eiseressen geen belang zouden hebben gehad;

Overwegende dat de rechtsvordering kan worden toegelaten indien zij, zelfs tot verkrijging van een verklaring van recht, is ingesteld om schending van een ernstig bedreigd recht te voorkomen;

dat dit beginsel onverminderd geldt voor de bijzondere rechtspleging van de vordering tot staking; dat, nu de voorzitter rechtdoend in staking het recht heeft een bepaalde praktijk te verbieden, niets belet dat hij het recht heeft, zoals artikel 18 Ger. W. het bepaalt, te zeggen of er al dan niet aanleiding zal bestaan een bevel tot staking te geven;

dat, daar de vordering tot staking een gedeeltelijk preventieve aard heeft, het juist in dergelijke rechtsplegingen is dat artikel 18 Ger. W. zijn volle draagwijdte kan hebben;

dat de bevoegdheid ten deze een declaratoir vonnis te wijzen in de zin van artikel 18 Ger. W. impliciet doch noodzakelijk wordt gegeven aan de voorzitter door artikel 55 W.H.P.;

Overwegende dat het recht voor eiseressen te verkopen tegen de prijs die zij willen, ernstig bedreigd was; dat de vordering aldus toelaatbaar was;

Ten gronde

a. Het systeem van prijshandhaving toegepast door verweersters;

Overwegende dat het aanbod van boeken aan de consument geschiedt enerzijds door boekhandelaars — zoals eiseressen — die de titels selecteren die snel verkocht worden en weinig voorraden aanleggen en anderzijds door boekhandelaars die een ruimere selectie bieden en ook de mogelijkheid geven tot bestelling zonder bijkomende kosten (of met minieme kosten); dat bij de laatste categorie boekhandelaars een lichte trend bestaat van elk boek slechts één exemplaar in voorraad te hebben waarbij een in

elk boek ingelaste kaart toelaat de nodige bijbestellingen te doen na verkoop;

dat verweersters erkennen dat zij deelnemen aan een systeem dat erop gericht is de prijzen — vooral die van succesboeken — overal gelijk te houden met een behoorlijke winstmarge, wat het publiek niet afkeert van de klassieke boekhandels en aan deze laatste toelaat, via de marge op de succesboeken, hun verkooppolitiek te handhaven (ruime selectie; voorraden; kosteloze bestellingen van niet voorhanden boeken);

Overwegende dat een eerste reglement in 1962 door de V.B.V.B. werd bekendgemaakt aan de Commissie E.E.G. krachtens hetwelk o.m. de uitgaven moesten worden verkocht en te koop aangeboden tegen de door de uitgevers vastgestelde particuliere verkoopprijzen en verkoopvoorwaarden; dat het systeem in werkelijkheid slechts laks of helemaal niet werd toegepast;

dat een nieuw reglement genomen werd in 1979 (op 15 april 1979 effectief van toepassing) dat eveneens gebaseerd is op de verplichting tot handhaving van de vastgestelde verkoopprijs; dat de afnemers verplicht werden standaardovereenkomsten te tekenen met de uitgeverij krachtens welke 1) bij verkoop aan de consument-gebruiker de door de leverancier vastgestelde particuliere verkoopprijzen (meegedeeld op factuur, begeleidingsnota, catalogi of algemene mededeling) zouden worden toegepast; 2) bij levering voor wederverkoop aan derden door de afnemer op zijn beurt deze de verplichting zou opleggen tegen de vastgestelde prijs te verkopen;

dat op overtreding een forfaitaire sanctie van 25.000 fr. werd gesteld;

dat hangend het geding, de V.B.V.B. heeft laten weten dat het systeem van prijshandhaving niet zou worden toegepast voor de export, zodat Belgische afnemers boeken zouden mogen aankopen voor de export zonder zich te storen aan de vastgestelde prijzen; dat alleen effectief voor export bestemde boeken deze gunstregeling genieten;

dat hangend het geding eveneens het nieuw reglement werd aangemeld aan de Commissie der E.E.G. doch blijkbaar werd aangegeven als een aanvulling op de in 1962 aangemelde overeenkomsten;

Overwegende dat op de Nederlandse markt een strikt systeem bestaat van prijshandhaving; dat de Nederlandse beroepsfederaties er uiteraard aan hielden dat het systeem niet zou worden doorbroken door parallel importen uit België; dat wederzijds en begrijpelijkerwijze de concessiehouders van Nederlandse vennootschappen in België eenparig het systeem van prijshandhaving steunen, wat o.m. tot gevolg heeft dat wederimport in Nederland wordt bemoeilijkt;

dat op 21 januari 1949 een overeenkomst gesloten werd tussen de uitgevers V.B.V.B. en de Vereniging ter bevordering van de belangen der Boekhandels (van Nederland) (aangemeld op 30 oktober 1962 bij de Commissie) met als voorwerp de ordening van het handelsverkeer in boekuitgaven tussen België en Nederland; dat deze overeenkomst volgens verweersters nog steeds van kracht is en het voorwerp uit maakt van een procedure ingeleid door de commissie op 7 december 1977;

b. Nopens de opdracht van de Belgische rechter rechtdoende op grond van art. 55 W.H.P. de rechtmatigheid van de overeenkomsten te toetsen aan het E.E.G.-recht;

Overwegende dat in de feiten vaststaat dat het vanaf 15 april 1979 toegepast reglement slechts in mei 1979 werd

aangemeld met het oog op het verkrijgen van een negatieve verklaring of in elk geval een vrijstelling op grond van art. 85, 3°; dat eveneens vaststaat dat bij het sluiten der debatten de Commissie der E.E.G. nog geen beslissing had genomen betreffende de te voeren procedure;

Overwegende dat het E.E.G.-Verdrag de bij artikel 85, 1, verboden overeenkomsten en besluiten van rechtswege nietig verklaart; dat aanmeldingen overeenkomstig artikel 4, lid 1, van V.O. nr. 17 geen schorsende werking hebben voor de zg. nieuwe kartels;

dat het de nationale rechter vrij staat om, wat nieuwe kartels betreft, te beslissen of moet worden ingegaan op het verzoek van de justitiabele de nietigheid vast te stellen; dat de nationale rechter de procedure mag schorsen om partijen de gelegenheid te geven het advies van de Commissie in te winnen, doch hiertoe niet verplicht is; dat hij o.m. niet zal schorsen indien de onverenigbaarheid van het kartel met artikel 85 niet in twijfel kan worden getrokken (cf. H.v.J., 6 februari 1973, 48/72, *Jur.*, 1973, 87);

dat de loutere mogelijkheid dat een vrijstelling op grond van art. 85, 3°, zou worden gegeven — waarover de Commissie uitsluitend moet beslissen — geen voldoende reden is om te schorsen; dat de rechter de belangen moet afwegen van de justitiabele die zwaar geladeerd kan worden door een nietige afspraak en die van de leden van het kartel die eventueel na een tijdelijk verbod hun kartel weer kunnen opnemen indien het een vrijstelling krijgt;

Overwegende dat indien de rechtspleging een rechtspleging is die ertoe strekt schadevergoeding te verkrijgen, het redelijk kan zijn een schorsing uit te spreken; dat provisionele maatregelen kunnen worden genomen, terwijl de schade voor beide partijen kan worden beperkt;

dat voor zover het gaat om een procedure tot staking van een verboden kartel, het onverantwoord zou zijn te schorsen; behalve in het geval dat overduidelijk is dat een vrijstelling op grond van art. 85, 3°, zal worden toegestaan; dat de tegenovergestelde beslissing uitmondt op een rechterlijke bekrachtiging van een kartel dat, behoudens vrijstelling, wettelijk verboden is;

Overwegende dat in casu het reglement 1979 aanzienlijk verschilt van dat van 1962; dat het nieuwe reglement — en de ermee gepaard gaande standaardovereenkomst — een automatische straf oplegt van 25.000 fr.; dat overigens verweersters zelf toegeven dat het systeem een versoepeling betekent van het oude systeem, wat meteen impliceert dat het een nieuw systeem uitmaakt en dus uiteraard een nieuwe aanmeldingsplichtige overeenkomst;

dat het er weinig opaan komt of het systeem min of meer hinderlijk is voor de mededinging; dat voldoende is dat de overeenkomst verschillend zou zijn om de conclusie te wettigen dat zij een nieuwe overeenkomst uitmaakt;

Overwegende dat, zoals hierna zal worden gezien, de overeenkomst voor eiseressen bijzonder nadelige gevolgen heeft; dat zolang de Commissie geen beslissing heeft genomen, het past dat wij de geldigheid van de overeenkomst zouden kunnen onderzoeken; dat de positieve effecten van het kartel minstens dubieus zijn en zeker niet patent zijn;

Overwegende dat indien blijkt dat het kartel van uitgevers — waarvan verweersters deel uitmaken — handelt in strijd met artikel 85 E.E.G., de uitvoering van de beslissingen van dit kartel in strijd moet worden geacht met de eerlijke handelsgebruiken, onverminderd hetgeen zal worden gezegd sub c i.v.m. een mogelijke toepassing van art. 85, 3°;

dat een wetsmiskenning — ook al wordt ze begaan door een belangrijke fractie van de ondernemingen van een bepaalde sector — een praktijk is die regelrecht indruist tegen de eerlijke handelsgebruiken;

dat wij derhalve het recht hebben eventueel de staking van bepaalde gedragingen van verweersters te bevelen, indien bewezen is dat zij het gevolg zijn van een afspraak die indruist tegen de regels van het E.E.G.-mededingingsrecht;

c. Nopens de toepassing van art. 85, 1°, op het reglement 1979 en de toetredingsovereenkomst en de gevolgen hiervan op de rechtmatigheid van de weigering tot levering;

Overwegende dat krachtens art. 85, 1°, verboden zijn alle overeenkomsten tussen ondernemingen, alle besluiten van ondernemers — verenigingen en alle onderling afgestemde feitelijke gedragingen welke de handel tussen lid-staten ongunstig kunnen beïnvloeden en ertoe strekken of ten gevolge hebben dat de mededinging binnen de gemeenschappelijke markt wordt verhinderd, beperkt of vervalst en met name die welke bestaan in het rechtstreeks of zijdelings bepalen van de aan- of verkoopprijzen en het verdelen van markten;

Overwegende dat niet betwist wordt dat het reglement 1979 en de ermee gepaard gaande standaardovereenkomst een overeenkomst is tussen ondernemingen;

Overwegende dat een systeem van gebonden verkoopprijzen als zodanig duidelijk in strijd is met de uitdrukkelijke bepalingen van art. 85, 1°; dat een vaste prijs oplegt voor de verkoop aan de consument tot gevolg heeft dat de mededinging o.m. tussen detaillisten wordt beperkt;

Overwegende dat deze beperking merkbaar is; dat in de sector van de Nederlandstalige boeken de afspraak wordt toegepast door de volgende uitgevers: (...); dat deze uitgevers een belangrijk deel van de markt beheersen;

dat de afspraak ertoe strekte en tot gevolg had dat prijsmededinging zou verdwijnen of drastisch worden beperkt, minstens op het niveau van de Belgische detaillist;

Overwegende dat verweersters opwerpen dat het systeem van prijshandhaving louter interne werking heeft en de tussenstaatse handel niet ongunstig kan beïnvloeden;

Overwegende dat om de beïnvloeding van de interstaatse handel te appreciëren de rechter moet onderzoeken welke de effectieve werking is van de afspraak op de bewuste markt en wel in functie van het economisch en juridisch kader waarin deze afspraak werd genomen;

Overwegende dat het systeem van prijshandhaving zoals het bestond op het ogenblik van de dagvaarding verhinderde dat — zelfs van export — Belgische detaillisten zouden mogen kopen zonder de verbintenis aan te gaan tegen vaste prijs te verkopen; dat een dergelijke verbintenis ook voor export nogal begrijpelijk was nu de Nederlandse uitgevers (die via dochtermaatschappijen ook het grootste deel van de Belgische markt beheersen) zelf een stipt systeem van prijshandhaving toepassen;

dat hangend het geding, verweersters weliswaar hun houding wijzigden en voorstellen dat het kartel zou worden geamendeerd en toelaten voor de export de verbintenis niet te tekenen; dat dubieus is of Belgische detaillisten van wie bekend is dat zij in nauw verband werken met Nederlandse parallel importeurs de nodige bestellingen zullen krijgen; dat de aangemelde oude afspraak tussen VBVB en VBVB er overigens op wijst dat slechts *erkende* verdelers de gevraagde leveringen zullen krijgen, ten einde parallelimport te vermijden;

dat bij *import* naar België uit Nederland de importeur verder ook gebonden is aan het intern prijshandhavingssysteem ; dat de importeur bij de Nederlandse uitgevers geen bestellingen zal krijgen indien hij het systeem van prijshandhaving niet toepast ; dat kenschetsend is dat bepaalde Nederlandse uitgevers weigerden aan Belgische firma's te leveren en deze verwezen naar hun concessiehoudsters in België die uiteraard deel uitmaken van het kartel ; (...) dat het bestaan van overigens in se geoorloofde exclusiviteitsvereenkomsten tussen Nederlandse uitgevers en hun Belgische concessiehoudsters (tevens dochtermaatschappijen) het systeem waterdicht maakt en de detaillist nagenoeg uitsluitend de mogelijkheid biedt in België te kopen ;

dat de uitgevers dan ook elke doorbraak door parallelimport verhinderen en elke prijzenmededinging tussen België en Nederland onmogelijk maken ;

Overwegende derhalve dat de litigieuze afspraak die het Belgisch grondgebied bestrijkt een versterking van de nationale drempelvorming tot gevolg heeft, hetgeen de in het verdrag beoogde economische vervlechting doorkruist ;

dat door deel te nemen aan een dergelijke nietige afspraak, verweersters in strijd ageren met de eerlijke handelsgebruiken ;

Overwegende dat het nochtans niet uitgesloten is dat een dergelijke afspraak in acht nemen wel verenigbaar zou zijn met de eerlijke handelsgebruiken indien naar alle waarschijnlijkheid na de aanmelding ervan de Commissie van de Europese gemeenschappen de vrijstelling van art. 85, 3°, zou geven ;

dat met die doeleinden moet onderzocht worden op grond van de door partijen verstrekte gegevens of er waarschijnlijk hiertoe bestaat ;

Overwegende dat het systeem van prijsbinding voor boeken geen ongewoon fenomeen is in de Westeuropese rechtstelsels (zie o.m. G.W.B. § 16, een bepaling die door de rechtsleer doorgaans afkeurend wordt bekritiseerd : Emmerich, *Wettbewerbsrecht*, München, 1976, 103) ;

dat dit systeem berust op overwegingen van cultuurpolitiek ; dat verweersters blijkbaar verlangen het teloorgaan van boekwinkels met ruime keuze van boeken tegen te gaan en tevens zekerheid te hebben van een beduidende afzet ook voor boeken waarvan de aantrekkingskracht door de uitgever slecht werd geapprecieerd ;

Overwegende dat a priori niet duidelijk bewezen voorkomt dat een overigens moeilijk te handhaven prijssysteem noodzakelijkerwijze zou bijdragen tot het behoud van een bestaand systeem van detailverkoop en dat dit systeem het best aangepast is aan de noden van de consument of het enige zou zijn dat aan de doelstellingen van de uitgevers zou beantwoorden ;

dat de uitgevers bv. de mogelijkheid zouden hebben aan detaillisten die een ruim assortiment bestellen belangrijke rabatten toe te kennen en aan die welke alleen succesboeken verkopen kleinere kortingen te geven ; dat het aldus ver van uitgesloten is dat o.m. de erkende ondernemingen (aan het kartel gebonden) eventuele uit rationalisatie voortvloeiende voordelen, die zij tot stand hebben gebracht, niet via prijsverlagingen aan de verbruikers kunnen doorgeven ;

dat verder het behoud van het bestaand klassiek systeem van boekenverkoop wellicht niet steeds even rationeel is en voor verbeteringen vatbaar ; dat een prijshandhavingssysteem wellicht elke vooruitgang vertraagt ;

dat een verdere specialisatie van boekwinkels niet per se nadelig is voor de consument ;

Overwegende dat daarenboven het systeem van prijshandhaving moeilijk haalbaar is ; dat verweersters zelf hun eigen systeem ondergraven door een discriminerende uitzondering te maken voor één van hun grootste cliënten (het persagentschap) en door zgn. clubs op te richten die toelaten aan praktisch onverschillig welke consument onder de prijs te verkopen ;

Overwegende dat aldus zeker niet is bewezen dat naar alle waarschijnlijkheid de Commissie der E.E.G. van de haar in art. 85, 3°, gegeven bevoegdheid gebruik zal maken ;

Overwegende derhalve dat verweersters door op grond van een met het E.E.G.-Verdrag strijdige overeenkomst te weigeren te leveren aan eiseressen zolang deze de verbintenissen niet ondertekenden vaste prijzen aan de consument te handhaven, handelden in strijd met de eerlijke gebruiken in handelszaken ;

dat het overbodig is verder te onderzoeken of verweersters nog om andere redenen in strijd handelden met artikel 54 ;

Overwegende ten slotte dat het stakingsbevel aan alle verweersters moet worden opgelegd, met inbegrip van zevende verweester die weigerde te verkopen aan eerste eiseres ;

d. Nopens het misbruik van recht

Overwegende dat verweersters opwerpen dat eiseressen hun recht op mededinging uitoefenen op een wijze die kennelijk de grenzen te buiten gaat van de normale uitoefening van dat recht door een voorzichtig en bezorgd persoon ; dat dit hen meteen het recht zou ontzeggen op levering ;

Overwegende dat indien verweersters menen dat eiseressen onrechtmatig optreden — o.m. door lokvogelpolitiek, onmatige prijzenpolitiek, en dgl. — zij daartoe de gepaste maatregelen kunnen nemen ;

dat dit hen daarvoor nog niet toelaat alle prijsmededinging op een niet onbeduidend deel van de E.E.G.-markt uit te schakelen ;

e. Nopens de publikatie

Overwegende dat publikatie van het vonnis volkomen overbodig is om te komen tot de beëindiging van de ongeoorloofde praktijk of van haar nawerking ;

dat de beroepsfederaties waarvan verweersters deel uitmaken uiteraard de nodige informatie zullen verstrekken aan hun leden en dezen zullen aanmanen hun praktijk aan te passen ;

dat dit meteen de praktijk zal beëindigen ;

Om die redenen,

Zeggen dat verweersters zullen ophouden de verkoop van Nederlandstalige boeken afhankelijk te stellen van de verplichting voor eiseressen om de door de leveranciers vastgestelde verkoopprijs aan de consumenten toe te passen.

VREDEGERECHT TE TIELT

13 FEBRUARI 1979

Rechter : de h. J. De Busschere

Verzegeling en ontzegeling — Vennootschap in vereffening.

Zolang de sluiting van de afrekening van een vennootschap niet vastgesteld is, blijft de vennootschap nog als rechtswezen bestaan en kunnen de vennoten de verzegeling niet vorderen van de voorwerpen die tot het vermogen van de vennootschap behoren.

C. en R.

Bij verzoekschrift ter griffie neergelegd op 13 februari 1979 vorderen beide verzoekers in hun hoedanigheid van vennoten van de P.V.B.A. R., met maatschappelijke zetel te (...) het leggen van de zegels op de goederen en waarden die afhangen van de P.V.B.A. R. en die zich zouden bevinden te (...).

Zolang een handelsvennootschap bestaat bezit zij een eigen vermogen dat geenszins in onverdeeldheid toebehoort aan de vennoten (*Pand. B.*, «Société en général», nr. 452, *R.P.D.B.*, «Société à forme dite commerciale» nrs. 94 en 95 ; studie A. Nyssens, *Rev. Soc.*, 1891, nr. 180, blz. 91 e.v.).

Tot de sluiting van de afrekening van de vereffening van de handelsvennootschap blijft de handelsvennootschap alleen en uitsluitend eigenares van al haar roerende en onroerende goederen en het is pas na dit ogenblik dat het maatschappelijk patrimonium onverdeelde eigendom wordt van de vennoten (Cass., 2 december 1952, *Pas.*, 1953.I.212 ; Fredericq, *Handboek van Belgisch Handelsrecht*, I, 1962, nr. 531, blz. 451).

Gedurende het bestaan van de handelsvennootschap blijft het dan ook voor de vennoten onmogelijk om een zegellegging op de roerende goederen en waarden van de handelsvennootschap te vorderen (Hof Brussel, 23 november 1863, *Pas.*, 1864.II.215 ; J. Vander Mersch en G. Mahieu, «De l'apposition et de la levée des scellés», *Rep. Not.*, d. XL XIII/I, nr. 71, blz. 36).

Ter zake staat het vast dat de sluiting van de afrekening van de vereffening van de P.V.B.A. R. niet vastgesteld werd, zodat de P.V.B.A. R. als rechtswezen nog blijft bestaan.

De wettelijke voorwaarden om een zegellegging te kunnen vorderen zoals omschreven door art. 1148 Ger. W., ontbreken ter zake, zodat verzoekers als vennoten niet gerechtigd zijn om deze vordering in te stellen.

(...)

NOOT—Verzegeling van goederen van een vennootschap — Statutaire clause

De vennoten, hun erfgenamen en hun schuldeisers kunnen de verzegeling niet verkrijgen van de goederen die behoren tot het vermogen van een vennootschap met rechtspersoonlijkheid (zie de verwijzingen in het bevelschrift ; adde : J. RONSE, *Algemeen deel van het vennootschapsrecht*, II, Leuven, 1970, blz. 247). Die goederen behoren

immers tot het afgescheiden vermogen van de vennoten, en derhalve niet tot het vermogen van de vennoten, en evenmin tot een nalatenschap, het gemeenschappelijk vermogen of een onverdeeldheid waarin een vennoot zou gerechtigd zijn (zie de termen van artikel 1148 Ger. W., zoals gewijzigd door de wet van 14 juli 1976 betreffende de rechten en verplichtingen van de echtgenoten en de huwelijksstelsels).

Het recht om de verzegeling te vorderen raakt de openbare orde (art. 1152 Ger. W. ; Van Lennep, *Ge-rechtelijk Wetboek, Burgerlijke rechtspleging*, art. 664-1385, Leuven, 1969, nrs. 1250 en 1252 ; Verslag Van Reepinghen, *Parl. Besch.*, Senaat, 1963-64, 10 december 1963, nr. 60, blz. 266). Er kan derhalve geen afstand gedaan worden van dit recht. En omgekeerd kan de vrederechter de zegels leggen slechts in de bij de wet bepaalde gevallen. De vraag rijst derhalve wat het nut is van een statutaire clause in een oprichtingsakte van een vennootschap waarbij uitdrukkelijk bedongen wordt dat de vennoten, hun erfgenamen en schuldeisers de verzegeling van goederen van de vennootschap niet kunnen vorderen. Nog steeds houden verscheidene oprichtingsakten van vennootschappen een dergelijk beding in. Een dergelijke clause komt nog altijd voor in sommige modellen (zie bijvoorbeeld : *Rép. Not.*, V° «Sociétés de personnes à responsabilité limitée», Brussel, 1973, model 90 : Wedersamenstelling van een oprichtingsakte, nr. 499, blz. 250 : Artikel 40. Verzegeling. In geen geval en onder geen voorwendsel mogen de vennoten, alsook de schuldeisers, erfgenamen en rechthebbenden van een vennoot, de zegels doen leggen op de goederen en waarden van de vennootschap). Gelet op de voormelde principes, is een dergelijke statutaire clause eigenlijk overbodig : het beginsel geldt van rechtswege (RONSE, o.c., l.c.). De clause kan beschouwd worden als een informatie ten behoeve van de vennoten, hun erfgenamen en schuldeisers. Overigens berust zij op een interpretatie of redenering a contrario van art. 1148 Ger. W.

De verzegeling kan wel verkregen worden na de afsluiting van de vereffening van de vennootschap, dus vanaf het ogenblik dat zij geen rechtspersoonlijkheid meer heeft : vanaf dat ogenblik behoort het vermogen van de vroegere vennootschap onverdeeld toe aan de gewezen vennoten die dus thans onverdeelde medeëigenaars zijn geworden.

Carl De Busschere

RECHTSPRAAK IN KORT BESTEK

Hof Antwerpen (5e Kamer), 23 april 1979.

Overeenkomst — Bestaan en bewijs — Duurzame, continue en belangrijke verhoudingen tussen partijen — Uitvoering van mondelinge basisovereenkomst — Abrupt en eenzijdig verbreken van deze verhoudingen — Strijd met de goede trouw.

«Overwegende dat partijen niet betwisten dat zich tussen hen feitelijk duurzame, continue en belangrijke verhoudin-

gen hebben voorgedaan ; dat de duurzaamheid blijkt uit het feit dat appellante — of haar rechtsvoorganger wat in casu onbelangrijk is aangezien partijen niet blijken te betwisten dat de verbintenissen overgegaan zijn van rechtsvoorganger op rechtsopvolger — gedurende 27 jaren (1947-1974) het weekblad «Ons Klein Brabant» gedrukt heeft voor geïntimeerde ; dat de continuïteit blijkt uit het feit dat niet betwist wordt dat voormelde prestatie door appellante of haar rechtsvoorganger onafgebroken elke week werd uitgevoerd gedurende voormelde 27 jaren ; dat de belangrijkheid blijkt uit de enkele door geïntimeerde voorgebrachte facturen (van 30.6.74 en 30.12.74) uitgaande van appellante (aantonend dat het drukken van voormeld weekblad in 1974 maandelijks ongeveer 90.000 fr. gekost heeft) en uit het feit dat het drukken van een weekblad telkens uiteraard een aantal niet onbelangrijke voorbereidende maatregelen voor beide partijen (o.m. verzamelen en afgifte van teksten door geïntimeerde, schikken, zetten en drukken door appellante) veronderstelt ;

«Overwegende dat de beschrijving van de aard en de omvang van de verhoudingen tussen partijen voldoende aantoont dat de vergelijkingen, door geïntimeerde bij monde van zijn raadsman ter zitting van 20.3.1979 gemaakt (de autobestuurder die wekelijks benzine tankt in een zelfde station en de advocaat die bij een zelfde drukker briefpapier bestelt) helemaal niet opgaan daar er een opvallend verschil is met de prestaties — kwantitatief en kwalitatief — tussen huidige partijen geleverd ;

«Overwegende dat bovenvoormelde wederzijdse — duurzame, continue en belangrijke — prestaties tussen partijen niet kunnen worden geacht de uitvoering te zijn van wekelijkse opeenvolgende kleine contracten tussen partijen maar als de uitvoering van een mondeling tot stand gekomen basisovereenkomst waarbij de ene partij (appellante) zich verbonden heeft een weekblad te drukken (met inzet van machines en personeel) en de andere (geïntimeerde) zich verbonden heeft wekelijks tijdig de nodige gegevens (teksten en schikkingen) te verstrekken en de (blijkbaar maandelijks) facturen te betalen ;

«Overwegende dat — zoals in casu — het bestaan van een overeenkomst kan worden bewezen door de uitvoering ervan ;

«Overwegende dat, het bestaan van een overeenkomst tussen partijen aanvaard zijnde, de vraag of geïntimeerde zich al dan niet schuldig heeft gemaakt aan rechtsmisbruik zonder reden van bestaan is geworden ;

«Overwegende dat het schrijven van appellante tot geïntimeerde van 30.11.1974 betreffende de onontkoombare prijsstijgingen en het eventueel aanbod tot overname van geïntimeerde aan appellante rond dezelfde tijd geen invloed kunnen hebben op de fundamentele contractuele verbintenissen tussen partijen bestaande ; dat ook het bereiken door geïntimeerde van de pensioengerechtigde leeftijd en de overdracht van zijn zaak aan een derde geen invloed op voormelde verbintenissen kunnen hebben, aangezien ook de rechtsopvolger van geïntimeerde gebonden was door de verbintenissen van geïntimeerde ;

«Overwegende dat de duur, de aard en de omvang van de contractuele verhoudingen tussen partijen aantonen dat het abrupt en eenzijdig verbreken van deze verhoudingen door geïntimeerde op het einde van 1974 in strijd is met de goede trouw waarmede de overeenkomsten — zoals bepaald in art. 1134 van het B.W. — dienen te worden uitgevoerd ; dat

deze fout — schending van de goede trouw — duidelijk kan worden geïllustreerd door te onderstrepen dat appellante een gelijkaardige fout zou hebben begaan indien zij, bij de ontvangst van de nodige gegevens van geïntimeerde voor het drukken (teksten en schikkingen) bijvoorbeeld in het begin van de eerste week van 1975 voor de wekelijkse publikatie op het einde van die week, plots en eenvoudig zou meedelen dat zij het weekblad niet meer wenste te drukken ;

«Overwegende dat de duur, de aard en de omvang van de contractuele verhoudingen tussen partijen aantonen dat zowel de ene als de andere partij een einde aan deze verhoudingen zou kunnen hebben gemaakt mits zij de andere partij vooraf — met inachtneming van een redelijke termijn — verwittigde van deze bedoeling opdat de nodige maatregelen getroffen konden worden (een andere drukker vinden enerzijds, een andere klant(en) vinden of personeel opzeggen anderzijds) ; dat een redelijke termijn in casu — gelet op voormelde duur, aard en omvang der verhoudingen — zes maanden was ;

«Overwegende dat het hoger beroep en de oorspronkelijke vordering van appellante dan ook principieel gegrond voorkomen.»

(Voorzitter : de h. Meers—Raadsheren : de hh. Janssens en Van Gelder—Advocaten : mrs. Evenepoel loco Doevenspeck en Maerten—In de zaak : M. t/ I.)

BOEKEN

A. TRINE en W. REYNDERS, *Rechtspraak van sociale zekerheid. Jurisprudence de la sécurité sociale, 1971-1975* (in de verzameling Arbeidsrechtspraak onder leiding van R. GEYSEN), Leuven, uitgeverij Peeters, 1979, 1009 bladzijden.

Alle rechtspraak over een bepaalde discipline willen verzamelen en ordenen is een nuttige, maar ook moeilijke opdracht. Het boek dat voor ons ligt brengt daarvan nogmaals het bewijs.

Nuttig is de jongste telg uit de thans zes delen beslaande (en de rechtspraak sinds 1920 bevattende) reeks «Arbeidsrechtspraak» onder leiding van prof. Geysen zeker. Met zijn 2117 samenvattingen van vonnissen en arresten ligt het gereed om nuttige diensten te bewijzen aan advocaten, rechters en al wie voor het sociale zekerheidsrecht een wetenschappelijke en praktische belangstelling heeft.

Allen vinden ze in dit werk de kenmerken die hun uit de vorige delen vertrouwd zijn : korte samenvattingen van de uitspraken (meestal overgenomen uit de tijdschriften zelf), met verwijzing naar de vindplaats, misschien iets meer onuitgegeven rechtspraak dan vroeger (waarbij niet steeds naar het nummer op de algemene rol wordt verwezen, wat verificatie moeilijk maakt), anderzijds veel minder commentaar (korte noten) dan vroeger, een uitgebreid chronologisch en zaakregister, alles tweetalig, met doorlopende nummering en overzichtelijk gezet — dit alles op ruim 1000 bladzijden, wat de hoge prijs voor een deel aanvaardbaar maakt.

Een werk als het voorliggende is in de eerste plaats een naslagwerk, en moet dan ook grotendeels dezelfde eigenschappen hebben als een encyclopedie (en een telefoonboek) : het moet vlot hanteerbaar zijn, dus duidelijk ingedeeld, en verder betrouwbaar, dus volledig en nauwkeurig.

Zeker is dat het ideaal van hanteer- en betrouwbaarheid alleszins voor zo een ruime en complete materie niet kan worden bereikt maar alleen in meerdere of mindere mate benaderd. Op deze pun-

ten is het dus moeilijk iedereen tevreden te stellen : ieder heeft zo zijn eigen classificatienormen en vindt nergens beter zijn weg dan in zijn eigen fichier, zodat iedere andere indelingswijze hem voor een deel vreemd is. Geen wonder dan ook dat op het voorliggende werk enige kritiek kan worden geleverd. Zo zijn de samenvattingen niet steeds even duidelijk, wat voor gepubliceerde uitspraken nog zo erg niet is, maar voor onuitgegeven rechtspraak zeker wel. Ook had meer systematisch vermeld mogen zijn, of bij de (gepubliceerde) uitspraak een noot is gepubliceerd of niet, wat veel opzoekingswerk had kunnen uitsparen. Wat de hanteerbaarheid betreft : de classificatie onder bepaalde trefwoorden zal altijd voor een deel arbitrair zijn (ook voor dit boek zijn vele voorbeelden te geven), maar dit had verholpen kunnen worden door belangrijke arresten onder meerdere trefwoorden te rangschikken of nog door een ruimer gebruik te maken van verwijzingen binnen het boek ; onder bepaalde trefwoorden staan wel verwijzingen, maar nog eens : niet systematisch genoeg. Verder worden van een vonnis of arrest lang niet alle vindplaatsen gegeven, wat misschien een detail lijkt maar zeker de hanteerbaarheid niet ten goede komt voor wie niet op alle sociaalrechtelijke tijdschriften geabonneerd is. De volledigheid van het naslagwerk is uiteraard moeilijker te toetsen dan de hanteerbaarheid. Toch leerde ons een beknopte steekproef, die sloeg op een twintigtal uitspraken (met inbegrip van de belangrijkste cassatiearresten), dat ook op het stuk van de volledigheid (en dus van de betrouwbaarheid) enig voorbehoud dient te worden gemaakt.

Alles samen een ongetwijfeld nuttig boek, enig in zijn genre, maar met de tekortkomingen die men gezien het grootse opzet kon verwachten.

Dries Simoens

ALAIN DELAHAYE, *De belasting op het inkomen uit onroerende goederen in België*, Ets. E. Bruylant, Brussel, 147 blz., 943 fr.

In de bekende reeks «Bibliothèque de l'Ecole Supérieure des Sciences fiscales» verscheen al een paar maanden geleden het bovenvermelde, in het Nederlands gestelde boek van de hand van Alain Delahaye, doctor in de rechten en licentiaat in het notariaat, die zich aan bovengenoemde Ecole supérieure in het belastingrecht heeft bekwaamd.

De auteur heeft zijn studie beperkt tot de Belgische belasting op het inkomen (sensu stricto) uit onroerende goederen (cf. hoofdstuk I), zodat o.m. de belasting op met zulke goederen verband houdende meerwaarden niet ter sprake komt.

Niettemin zal de publikatie ongetwijfeld algemene belangstelling genieten, want bijna twee derde van onze landgenoten zijn (mede)eigenaar van hun woning (overtalrijken bezitten zelfs een tweede verblijf !) en bovendien kan het onroerende inkomen niet worden ontdoken, althans wanneer het in België gelegen onroerende goederen betreft.

Na het begrip onroerend goed én in het burgerlijk recht én in de inkomstenbelasting degelijk te hebben omschreven, worden drie belangrijke aspecten van de belasting op het inkomen uit onroerende goederen behandeld, met name : a) het kadastraal inkomen als maatstaf van heffing van de belasting ; b) het inkomen uit onroerende goederen in de personenbelasting ; c) de onroerende voorheffing.

De uiteenzetting over het begrip kadastraal inkomen, over de vaststelling, de kenmerken, de wijziging en de inwerkingtreding van dat inkomen, over de geschillen met betrekking tot dat door de administratie eenzijdig bepaalde inkomen, enz., is beslist actueel, aangezien het wetsontwerp in verband met de algemene perequatie reeds door de Kamer van Volksvertegenwoordigers werd goedgekeurd (het werd maar in weinig belangrijke mate in de Kamer gewijzigd) en het, gelet op door de Regering aangenomen standpunt, door de Senaat niet zal kunnen worden geamendeerd : de nieuwe kadastrale inkomens zullen derhalve worden toegepast met ingang van 1 januari 1980.

Hoewel het boek de belastingplichtigen onbetwistbaar van nut zal zijn, zal echter, wat het voor de onroerende voorheffing en voor de personenbelasting in aanmerking te nemen inkomens betreft, rekening moeten worden gehouden met de in gemeld wetsontwerp voorkomende wijzigingen. Zo bv. zal het kadastraal inkomen niet meer worden vastgesteld door vergelijking met types van onroerende goederen, zullen de kadastrale inkomens niet meer voor 20, doch slechts voor 10 jaar gelden, zal voor gebouwde onroerende goederen de forfaitaire aftrek wegens onderhouds- en herstellingskosten worden opgevoerd van 25 pct tot 40 pct., enz.

Bij ieder van de drie behandelde belangrijke aspecten wordt uitgeweid over de vrijstellingen en verminderingen. Maar ook daarin worden door voormeld wetsontwerp veranderingen aangebracht : aldus zal de tienjarige vrijstelling van de onroerende voorheffing (verleend door de herhaaldelijk gewijzigde wet van 10 juni 1928) worden afgeschaft (wordt gedeeltelijk vervangen door een vermindering met 50 pct., gedurende vijf jaar), zal de forfaitaire aftrek voor een woonhuis eenvormig worden bepaald op 60.000 fr. (te vermeerderen met 10.000 fr. per persoon ten laste) en zal die aftrek niet meer verschillen volgens de categorie van gemeenten, zullen nieuwe gebouwde onroerende goederen worden belast met ingang van de maand die volgt op de ingebruikneming (en niet meer vanaf 1 januari die op de ingebruikneming volgt) enz.

Anderdeels wordt de lezer een degelijk overzicht bezorgd van de nationale regels in het internationaal belastingrecht, d.i. betreffende «de in het buitenland gelegen onroerende goederen van Belgische belastingplichtigen en de in België gelegen onroerende goederen van buitenlandse belastingplichtigen».

Bovendien komen in de uiteenzetting geregeld rechtsvergelijkende aantekeningen voor in verband met de soortgelijke belasting in Frankrijk en in Nederland.

Dit overduidelijke, bevattelijke en rechtsvergelijkende werk zal dan ook voor zeker ruime belangstelling genieten. Het is welgekomen niet alleen voor een ieder die onroerende goederen bezit of beheert (particulieren), maar ook voor degenen die beroepsmatig geconfronteerd worden met het belastingfacet van de inkomsten uit onroerende goederen. Voor laatstgenoemden is het ongetwijfeld een uiterst nuttig werkinstrument (ten aanzien van de talrijke verwijzingen naar de rechtspraak), dat zij derhalve niet zullen willen missen.

Prof. dr. F. Amerijckx

FERNAND ERAUW, *Droit budgétaire — Comptabilité publique — Crédit public*. Ets. E. Bruylant, Brussel, 752 blz., 3.180 fr.

Sedert de overgang van de overheidsomhouding naar een actieve overheidspolitiek hebben het begrotingsrecht, de Rijkscomptabiliteit en het openbaar krediet steeds meer en meer belang en een totaal ander uitzicht verkregen, daar ze parallel lopen met de immer toenemende en diepgaande overheidsbemoeiing op de meest verscheidene gebieden. Niettemin zijn de werken over die onderdelen van de openbare financiën niet bijster talrijk. Anderdeels worden het begrotingsrecht en de Rijkscomptabiliteit in het onderwijs aan de universiteiten, de andere universitaire instellingen en de hogeronderwijsinstellingen bijna altijd stiefmoederlijk, ja zelfs niet behandeld.

Toch gelden ter zake nu heel wat begrippen die amper een twintigtal jaar geleden totaal onbekend waren en die nog voortdurend evolueren.

Het pas verschenen werk van de hand van Fernand Erauw is dan ook uiterst welgekomen, des te meer daar de auteur een van de weinigen is, die in staat zijn de behandelde — saaie en ondankbare — materie overzichtelijk en bevattelijk uiteen te zetten. Zulks zal geen verwondering baren, ten aanzien van de jarenlange ervaring van de auteur, eensdeels als lid van het Rekenhof en anderdeels als «professeur ordinaire à l'Institut d'enseignement supérieur Lucien Cooremans» te Brussel. Hij wordt immers in het Rekenhof — dat,

overeenkomstig artikel 116 van de Grondwet en de herhaaldelijk gewijzigde wet van 29 oktober 1846, als «oog van de Kamers» een buitengewoon aanzienlijke rol inzake openbare financiën vervult — dagelijks geconfronteerd met de financiële problemen o.a. van het Rijk en van de provinciën en hij kan te dier gelegenheid zijn theoretische kennis (hij is licentiaat in de bestuurswetenschappen) toetsen aan de praktijk. Anderdeels moet hij in zijn onderwijs een duidelijk overzicht van die ingewikkelde en belangrijke problemen verstrekken, alsmede de beginselen en de regels formuleren die voor de oplossing van gemelde problemen toepassing vinden. Trouwens is de auteur geenszins aan zijn «proefstuk» toe, want hij kan reeds bogen op verscheidene belangwekkende publikaties.

Het werk bestaat uit drie delen : het begrotingsrecht, de Rijkscomptabiliteit en het openbaar krediet.

In het eerste deel — begrotingsrecht (pp. 11 t/m 529) — wordt gehandeld over : de begroting (definitie en kenmerken, voorbereiding van de begroting tot en met het indienen bij het Parlement van de begrotingsontwerpen, parlementaire behandeling en bekrachtiging ervan, afkondiging van de begrotingswetten, uitvoering van de begroting en controle op die uitvoering), de ter zake begroting aangewende lapmiddelen (voorlopige kredieten, de budgettering en begrotingsuitwassen), de studie en de evolutie van de begrotingen (afgeschafte — vroeger autonome — begrotingen en de inschakeling ervan in andere begrotingen, met name de begroting van kwade posten en terugbetalingen, de begroting van buitengewone ontvangsten en uitgaven en de begroting voor orde), bijzondere begrotingen (zoals de begroting van de pensioenen, de begroting van de Staatsschuld, de begroting van de dotatiën en de begroting van de culturele dotatiën), de begroting in het raam van een economische en financiële politiek (planning - programming - budgeting - system, cyclische begroting, nationaal budget - «budget économique» - en eenheidsbegroting), de algemene indeling van de begroting van een Ministerie.

In het tweede deel (pp. 533 t/m 596) komt de Rijkscomptabiliteit aan de orde, doch met uitsluiting van de comptabiliteit van de instellingen van openbaar nut die rechtspersoonlijkheid genieten. Toegelicht worden de Rijkscomptabiliteit, de patrimoniale boekhouding (pas met ingang van 1 januari 1958 en alleen bij wijze van proefneming ingevoerd ; thans wordt ze gevoerd overeenkomstig de wet van 28 juni 1963, gewijzigd door die van 31 december 1966, en de desbetreffende koninklijke uitvoeringsbesluiten) en de nationale boekhouding.

Het derde deel is gewijd aan het Openbaar Krediet (pp. 598 t/m 708), waarin voorkomen : algemene beschouwingen over het openbaar krediet en over de indeling van de leningen, de bij de uitgifte van leningen toepasselijke stelsels, de last van de Staatsschuld, de Amortisatiekas en de controle door het Parlement.

Het boek van Erauw is, niettegenstaande de weinig aantrekkelijke materie die erin behandeld wordt, vlot leesbaar, zelfs voor niet-ingewijden. Het is immers niet alleen gesteld in een duidelijke en gemakkelijk begrijpelijke taal, maar bovendien worden zelfs eenvoudige begrippen (bv. wetsvoorstel en -ontwerp) omschreven en zulks steeds op een voorbeeldig duidelijke wijze. Daarenboven krioelt het van persoonlijke overwegingen en van talrijke precedents, zodat de lezer het werk niet gauw ter zijde legt, integendeel !

Ook zijn we het ten volle eens met minister van Staat Jean Rey die het voorbericht heeft geschreven en die daarin terecht vermeldt dat het boek grote diensten zal bewijzen aan al degenen die zich wegens hun functie (als lid van de regering of van het parlement, rechter, enz.) met het begrotingsrecht moeten inlaten.

De auteur verdient oprecht te worden gefeliciteerd met zijn nieuwe prestatie, te meer daar hij de moed gehad heeft ze te leveren... op het ogenblik waarop allerlei hervormingen voor de deur staan.

Prof. dr. F. Amerijckx

MEDEDELINGEN

Rechtshistorisch congres in Nijvel

25-27 mei 1979

De Franstalige «Société d'Histoire du Droit et des Institutions des Pays Flamands, Picards et Wallons», die bestaat uit Franse, Belgische en Nederlandse juristen en historici, die zich met de rechtsgeschiedenis der Nederlanden bezig houden, hield haar jaarlijkse samenkomst ditmaal in de Belgische stad Nijvel. Zoals de voorzitter, prof. dr. Ph. Godding (Louvain) in zijn geestig openingswoord memoreerde, vond 50 jaar geleden — onder voorzitterschap van de latere Parijse hoogleraar in het Romeinse recht Raymond Monier — in Rijsel het eerste congres plaats. De slechte kennis die de jonge Nederlandse rechtshistorici van het Frans hebben en die er nog toe zal leiden, dat voor hen binnenkort Pothier en de Code civil slechts in een Nederlandse vertaling toegankelijk zullen zijn, maakt dat het Nederlandse contingent betrekkelijk klein (15 Nederlanders op 75 deelnemers) en nogal vergrijsd was. Na een historische inleiding over de Brabantse stad die de congressisten gastvrijheid verleende, die in de 15e eeuw een bekend centrum was van linnennijverheid, door de Brusselse historicus prof. J. J. Hoebanx, die het congres had voorbereid, volgden dertien voordrachten, die slechts gemeen hadden dat zij op de rechtsgeschiedenis van enig gebied uit de oude Nederlanden betrekking hadden.

In zijn voordracht : «Justice humaine appel au miracle, d'après les miracles de Sainte Rictrude (XIIe-siècle)» constateerde prof. H. Platelle («Facultés catholiques» in Rijsel) dat de wereldlijke rechtspraak in de 12e eeuw in Noord-Frankrijk niet sterk genoeg was om op te treden tegen machtige heren. Kerkelijke betrokkenen doen een beroep op de kerkelijke rechtspraak en op godsdienstige straffen. Als een schuldlige later een ongeluk overkomt of overlijdt, ziet men daarin een «châtiment du miracle».

Mevrouw C. Douxchamps-Lefèvre (verbonden aan het Rijksarchief in Namen) sprak over de staatkundige organisatie van het graafschap Namen ten tijde van de Bourgondische hertogen. Wat de rechtspraak betreft blijkt, dat ook hier de Raad van Namen zich aan het eind van de 15e eeuw als rechtsprekend college van de grafelijke raad heeft afgescheiden.

De Brusselse medievist prof. G. Despy behandelde enkele economisch-historische problemen naar aanleiding van een testament van een Brussels burger uit 1228. Hij toonde aan, dat de erflater geen lakenwever maar een wolimporteur was en trok uit dit en andere testamenten conclusies over de omvang van het onroerend vermogen van Brusselse zakenlieden uit de 13e eeuw.

Na vragen van de schrijver van dit verslag ging de spreker ook kort in op enkele juridische aspecten van het testament. Het is een onderhandse akte met getuigen. De tekst bevat — zoals in die tijd overal in West-Europa het geval is — geen erfstelling en een groot aantal schenkingen en (talrijke landerijen worden aan kerken, kloosters, kerkelijke leprozerieën en ziekenhuizen bij wijze van schenking ['donavi et tradidi'] vermaakt).

D. van den Auweele, assistent aan de Katholieke Universiteit van Leuven, medewerker aan het door de Leuvense hoogleraar G. van Dievoet geleide onderzoeksproject betreffende juridische handschriften van vóór 1811 in Belgische bibliotheken, sprak over de opvallende afwezigheid in Vlaams Vlaanderen van handschriften van het in de 14e eeuw bekende staatkundige tractaat «De regimine principum» van Gilis van Rome. In dit, in geheel Europa gelezen, werk verdedigt de schrijver, die een aanhanger is van de Aristotelische filosofie, de Franse koning tegen de Paus. De afwezigheid van handschriften ervan in Vlaams Vlaanderen verklaarde de spr. door de aldaar bestaande afkeer van de macht van de Franse koningen, welke in Gilis' werk wordt versterkt. Na ca 1325 kwam er in Vlaanderen een Vlaamse bewerking van «De regimine principum» in omloop, waarin nieuwe elementen werden toegevoegd, die dienden ter versteviging van de macht van de landsheer.

De spr. zocht de bewerker in het milieu van het Gentse stadsbestuur en vermoedde dat de schepen Pieter van der Meer het door Gilijs geschreven tractaat bewerkt heeft.

Renée Martinage en P. Lecocq, beiden verbonden aan de Juridische Faculteit van de Universiteit van Rijsel II, spraken over de «commissions mixtes du Nord (1853)». Deze commissies waren colleges, die belast waren met strafrechtspraak over personen die bij de opstootjes van 1851 betrokken waren geweest; zij bestonden in elk departement uit een «procureur», de «préfet» en een militair. De eerste spreekster, die de juridische aspecten van de rechtspraak dezer commissies behandelde, wees op de «légalité douteuse» ervan en op de «servilité» ten opzichte van het regime van Napoleon III. De tweede spreker onderzocht de sociale achtergrond, de vermogenspositie, de carrière in de rechterlijke macht en de politieke opvattingen van de «procureurs» dezer «commissions mixtes». J.-P. Royer, decaan van dezelfde faculteit, die zojuist een belangrijke rechtshistorische en sociologische studie heeft gepubliceerd, getiteld «La société judiciaire depuis le XVIIIe siècle» (Paris 1979), waarin hij «structures sociales, professionnelles et mentales» van de leden van de rechterlijke macht bestudeert, hield een voordracht: «Quelques notables du Nord à travers les magistrats du XIXe siècle», waarin hij het sociale milieu, de vermogenspositie, de juridische kennis en de politieke opvattingen van een aantal Noordfranse magistraten schetste. Wat het laatste punt betreft was het door de spr. geschetste beeld niet vleiend voor de besproken juristen: ze woeien mee met de winden van alle politieke regimes.

C. Joset (Namen) stelde voor kaarten te vervaardigen van costumen en rechtskringen, die de stand van de rechtshistorische kennis voor een bepaalde periode op overzichtelijke wijze kunnen samenvatten.

De historicus A. Lottin (Rijsel) gaf een aantal redenen voor het opmerkelijke feit, dat Rijsel — toen één der grootste handelssteden in de Nederlanden — in augustus 1566 aan de beeldenstorm gespaard bleef.

Drie lezingen, die van Nève, mevrouw Van der Vrugt en Moorman van Kappen, hadden betrekking op de Noordnederlandse rechtsgeschiedenis. Prof. mr. P. L. Nève (Nijmegen) sprak over «Maastricht en de Brabantse Gouden Bulle van 1349». Karel V, in 1355 tot Duits keizer gekroond, vaardigde in 1349 twee bijna gelijk-luidende zgn. Gouden Bullen uit op verzoek en ten gunste van de Brabantse hertog Jan III. In beide stukken verleende de vorst aan de onderdanen van de hertog van Brabant o.m. het privilege, dat zij niet voor rechters buiten het hertogdom terecht behoeven te staan (*privilegium de non evocando*). Jan III vroeg deze bullen aan tegen de bisschoppen van Luik, wier dioceses een groot deel van zijn hertogdom omvatte. In dit dioceses spraken vier Luikse rechten recht. Nève's voordracht was vooral gewijd aan de beantwoording van de vraag, of de inwoners van Maastricht een beroep konden doen op de Gouden Bulle van Brabant. Tot ca. 1350 lijkt het tweeherige Maastricht gerekend te mogen worden tot de Luikse steden; daarna schaart het zich bij de Brabantse. In de loop van de 15e eeuw weet het zich aan de rechtspraak van een aantal Luikse rechtsprekende colleges te onttrekken. Vanaf 1515 erkent Paus Leo X enige keren, dat Maastricht een algemeen privilege *de non evocando* heeft evenals de andere Brabantse steden. Vanaf ca. 1520 maakten de Maastrichtenaren gebruik van de sinds 1495 bestaande mogelijkheid om van vonnissen van Maastrichtse gerechten in appél te gaan bij het Duitse Rijkskamergerecht. De Bourgondisch-Habsburgse vorsten hadden hiertegen bezwaar: zij wilden de Nederlanden, inclusief Maastricht, van het Duitse Rijk losmaken. Karel V incorporeerde Maastricht in 1530 in Brabant. Hiermee was de strijd echter nog niet beslecht. Het Rijkskamergerecht en de Duitse Rijksstanden vochten deze keizerlijke maatregel aan. In 1537 komt de hertog (tevens keizer van het Duitse Rijk, Karel V) tot overeenstemming met de Luikse bisschop. Maastricht wordt van het Rijk losgemaakt, maar niet met Brabant verenigd. Tot het eind van het ancien régime blijft de stad een tweeherig eiland. Achteraf bleek dus, dat Karel V zijn Gouden Bullen niet voor Maastricht bedoeld had.

Mevrouw dr. M. van de Vrugt (Utrecht) sprak over de criminele

ordonnanties van Philips II (1570), waaraan zij haar in mei 1978 aan de Rijksuniversiteit te Utrecht verdedigde proefschrift heeft gewijd. In 1569 wendde Alva zich tot de drie Collaterale Raden met de opdracht een wettelijke regeling voor het strafrecht op te stellen. Drie ordonnances zijn van deze opdracht het gevolg geweest: de ordonnantie op de criminele justitie betreffende het materiële strafrecht, die op de stijl van procederen in criminele zaken betreffende het strafprocesrecht en de ordonnantie op de cipiers, een werkinstructie voor de hoofden van de gevangenis. Als opsteller is vaak Viglius van Aytta aangemerkt; de spreekster acht het waarschijnlijker dat Christophe d'Assonleville, raadsheer in de Geheime Raad, de belangrijkste ontwerper is geweest. Zij besprak de systematiek en de redactie der ordonnances en noemde een aantal gevallen, waarin de twee bekendste commentatoren ervan: Simon van Leeuwen en Bavius Voorda van mening hebben verschild over de interpretatie van een artikel uit één der ordonnances. In haar dissertatie (p. 169) had mevrouw Van der Vrugt nog geschreven, dat de criminele ordonnances «zowel voor als na de Pacificatie van Gent moeten worden aangemerkt als één voor alle Nederlandse gewesten geldende wetgeving». Kennelijk onder invloed van de kritiek die Moorman van Kappen in zijn bespreking van haar proefschrift (*N.J.B.*, 1979, 272) op dit punt heeft geuit, was spr. thans over de gelding der ordonnances veel voorzichtiger. Met name na de Pacificatie van Gent waren zij volgens haar meestal niet formeel maar wel *de facto* van kracht.

Aan de laatste vraag — die naar de «force de loi» van de criminele ordonnances van Philips II — betreffende het Oosten van de Noordelijke Nederlanden was de laatste, door Moorman van Kappen gehouden, congresvoordracht gewijd. Hij bestreed, zich basierend op uitgebreid archief-onderzoek, voor de gewesten Overijssel en Gelderland de bovengeciteerde stelling van p. 169 van de dissertatie van de vorige spreekster. De Staten van Overijssel hadden veel bezwaren tegen de criminele ordonnances. Zij meenden, dat deze ongeldig waren, daar zij in strijd waren met de door de landsheren bezworen costumen en privileges. Zij achtten de ordonnances bovendien niet geldig tot stand gebracht, daar veranderingen in het bestaande recht alleen door de landsheer *tezamen met de Staten* konden worden aangebracht. In Gelre heeft eenzelfde ontwikkeling plaats gevonden. Bij het tractaat van Venlo van 1543 had Karel V zich verbonden, het in dit gewest bestaande gewoonterecht te respecteren. Ook Philips II had in 1556 een eed met dezelfde inhoud gezworen. Die Gelderse Staten, die hun standpunt met adviezen van Keulse en Leuvense geleerde juristen versterkten, verklaarden dat de ordonnances ongeldig waren, en weigerden naleving. Na 1576 is men in Overijssel en Gelderland bij de niet-gelding ervan gebleven; ze zijn nimmer door de Staten dier gewesten goedgekeurd en de juristen uit de 17e en 18e eeuw hebben de toepassing in deze gewesten geweigerd.

Ontvangsten door Burgemeester en Schepenen van Nijvel en door de Rector van de Vrije Universiteit te Brussel, alsmede een historisch-archeologische excursie in Henegouwen completerden het congresprogramma. De volgende «Journées Internationales» der in de eerste zin van dit verslag genoemde vereniging zullen in mei 1980 in Maastricht worden gehouden.

Hans Ankum

Wijziging van de pornografiebepalingen in Nederland

In Nederland is bij de Tweede Kamer der Staten-Generaal ingediend een ontwerp van wet met in hoofdzaak voorstellen tot wijziging van de strafbepalingen op de verspreiding van pornografie in het Wetboek van Strafrecht.

Verantwoordelijk voor de indiening is de minister van Justitie mr. J. de Ruiter. De memorie van toelichting is mede-ondertekend door de minister van Buitenlandse Zaken dr. C.A. van der Klaauw, omdat ook wordt voorgesteld goed te keuren het voornemen tot opzegging van het Pornografieverdrag van 1923.

Bij dit wetsontwerp staat op de voorgrond de wens om de strafwetgeving aan te passen aan de meer tolerante houding tegenover

pornografie, die al een reeks van jaren in Nederland kan worden waargenomen en die ook blijkt uit de rechtspraak. Daarom wordt voorgesteld het vrij algemeen geformuleerde verbod op pornografieverbreiding te vervangen door beperkter strafbepalingen ter bescherming van enkele specifieke belangen en persoonlijke rechten.

Het wetsontwerp volgt in grote lijnen het tweede interim-rapport van de Adviescommissie zedelijkheidswetgeving (commissie-Melai) van 1973 over hetzelfde onderwerp. Het wijkt hier en daar van de voorstellen van de commissie af, onder meer omdat sindsdien de Omroepwet is gewijzigd en de Wet op de filmvertoningen tot stand kwam. Tenslotte heeft het «Deep throat»-arrest van de Hoge Raad van 1978 de weg voor het ontwerp geëffend.

Als basis voor deze wetgeving ziet het ontwerp, in navolging van de commissie, het recht op eerbiediging van het privé-leven, de vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst en de vrijheid van meningsuiting, zoals die onder meer in het Verdrag van Rome zijn neergelegd.

Eerbiediging van de fundamentele rechten leidt tot twee hoofdoelen van de strafwetgeving op het gebied van de pornografie. In de eerste plaats moet bescherming worden geboden tegen ongevraagde en ongewilde confrontatie, omdat het hier gaat om afbakening tussen het recht van de één en de eerbiediging van het recht van de ander. In de tweede plaats is het ontwerp gericht op de bescherming van de jeugd tegen bepaalde uitingen, omdat de opgroeiende mens recht heeft op bescherming tegen misbruik van zijn zwakkere positie.

Deze uitgangspunten hebben geleid tot het voorstel tot intrekking van het algemeen verbod op pornografie en tot beperking van de strafwet in de misdrijfsfeer tot een artikel ter bescherming van de jeugd en een bepaling ter bestrijding van onverhoedse confrontatie.

Behalve deze bepalingen over pornografie bevat het wetsontwerp ook een beperkter strafbaarstelling van schennis van de eerbaarheid dan thans in het Wetboek van Strafrecht staat.

In de memorie van toelichting wordt betoogd dat handhaving van de herziene wetgeving een nauw samenspel tussen gemeentelijke overheid, politie en openbaar ministerie nodig zal maken. Gemeenten kunnen, naast de bepalingen van de strafwet, geen nadere regels geven op het punt van verspreiding van pornografie. Hun verordenende bevoegdheid op het punt van tegengaan van overlast van andere vormen van het commerciële sexbedrijf blijft onverkort bestaan.

Als gevolg van de meer beperkte inhoud van de nieuwe strafbepalingen op het gebied van de pornografie wordt niet meer voldaan aan de verplichting van het Pornografieverdrag van 1923 tot algemene strafbaarstelling. Daarom wordt opzegging van dit verdrag voorgesteld. De nieuwe wet kan in werking treden één jaar na die opzegging.

Het wetsontwerp gaat er, evenals de commissie-Melai, van uit dat jeugdige personen meer ontvankelijk zijn voor beïnvloeding dan anderen. De bedoeling is risico van schade voor jeugdigen te vermijden. Dat risico wordt aanwezig geacht bij de vertoning van afbeeldingen en voorwerpen, maar niet bij geschriften. Verder sluit het wetsontwerp aan bij de Wet op de filmvertoningen van 1977 door de grens te leggen bij de leeftijd van 16 jaar.

Voorgesteld wordt strafbaar te stellen het aan jeugdigen onder de 16 jaar verstrekken, aanbieden of vertonen van afbeeldingen of voorwerpen, waarvan de vertoning voor hen schadelijk is te achten. Ook in aansluiting aan de Wet op de filmvertoningen behoeft dit verbod niet alleen betrekking te hebben op pornografie, maar kan het ook slaan op andere voor de jeugd schadelijke factoren zoals het geweld. Overtreding komt te staan op gevangenisstraf van ten hoogste twee maanden of boete van ten hoogste f 2.000.

Met erkenning van de vrijheid van eenieder om kennis te nemen van pornografie, wil het wetsontwerp hen beschermen die daarvan verschoond wensen te blijven. Ook hun vrijheid dient te worden gerespecteerd.

Dit leidt tot het verbod om pornografische afbeeldingen of voorwerpen ten toon te stellen op of aan een plaats, die voor het openbaar verkeer is bestemd. Dat zijn plaatsen als de openbare

weg, parken, duinen en stranden, postkantoren en stations ; dus niet bioscopen, theaters en musea.

Daarnaast wordt verboden dergelijk materiaal toe te zenden aan iemand, die daar niet om heeft gevraagd. In deze gevallen is er sprake van onverhoedse confrontatie. Op overtreding worden de maximum straffen van twee maanden gevangenisstraf of f 10.000 boete gesteld.

De huidige bepalingen van de strafwet gebruiken niet de term «pornografie». Ook in de voorgestelde nieuwe bepalingen is het begrip «aanstotelijk voor de eerbaarheid» gehandhaafd. In november 1978 is de Hoge Raad in het «Deep throat»-arrest tot de conclusie gekomen dat er geen sprake is van ongewilde of ongevraagde confrontatie met pornografisch materiaal, en dus geen sprake van aanstotelijkheid en strafbaarheid, indien men willens en wetens van zulk materiaal kennis neemt. Er mag derhalve worden verwacht dat de rechter dat begrip kan blijven hanteren.

Volgens het wetsontwerp behoren inbreuken op de genoemde verboden, evenals dat thans het geval is, in de misdrijfsfeer thuis. Dat is mede gedaan om te zorgen dat berechting plaatsvindt bij de arrondissementsrechtbank, omdat het vaak zal gaan om zorgvuldige afweging van rechten en vrijheden.

Naast deze nieuwe bepalingen wordt niet voorgesteld verandering te brengen in het verbod in de overtredingsfeer op aanstotelijke liederen of toespraken in het openbaar en het aanbrengen van aanstotelijke woorden of tekeningen op of aan de openbare weg. Dit wordt als een lichtere vorm van ongevraagde confrontatie en meer als baldadigheid beschouwd.

Het verouderde overtredingsartikel over het vertonen van materiaal, dat zinneprikkend is voor de jeugd, wordt ingetrokken. Dit verbod wordt namelijk overbodig naast de nieuwe bepaling ter bescherming van de jeugd.

In het kader van de voorgestelde wetswijziging ligt verandering ook van de strafbepaling tegen (openbare) schennis van de eerbaarheid voor de hand. Deze wordt omgebogen aan de hand van de gestelde doelen : bescherming van jeugdigen en bescherming tegen onverhoedse confrontatie.

Voorgesteld wordt om alleen nog te verbieden schennis van de eerbaarheid : op of aan een plaats, die is bestemd voor het openbare verkeer ; op een andere openbare plaats, indien die toegankelijk is voor personen onder de 16 jaar ; op een niet openbare plaats, indien een ander daar zijns ondanks tegenwoordig is.

Overtreding levert een misdrijf op met maximum straffen van drie maanden gevangenisstraf of f 2.000 boete.

De beoefening van nudisme, vaak in gezinsverband en op door de overheid aangewezen plaatsen, blijft uiteraard straffeloos.

De commissie-Melai heeft zich aan de hand van haar uitgangspunten uitvoerig bezig gehouden met filmvertoningen en televisie-uitzendingen. Die beschouwingen vinden geen weerslag in het wetsontwerp, omdat ze door nieuwe gegevens zijn achterhaald. De Wet op de filmvertoningen van 1977 bood in meerdere opzichten mogelijkheden voor aansluiting voor het thans ingediende wetsontwerp. In 1977 is ook de Omroepwet herzien. Toen is bepaald dat films voor boven de 12 jaar niet vóór 20.00 uur en films voor boven de 16 jaar niet vóór 21.00 uur mogen worden uitgezonden. Dezelfde tijden gelden voor televisie-uitzendingen die de omroeporganisatie ongeschikt acht voor de leeftijdsgroepen onder 12 resp. 16 jaar. Bovendien moet een en ander zowel op het beeldscherm als in de omroepbladen worden vermeld.

BERICHTEN

Cumulatie van sociale prestaties — Studiedagen te Leuven

Cumulatie van sociale prestaties is een probleem waarmee talrijke sociaal verzekerden, praktijkjuristen en beleidsmensen wor-

den geconfronteerd. De cumulatierregelen zijn verspreid en uiteenlopend, hun samenhang is onduidelijk. De sociaal verzekerde is vaak onvoldoende geïnformeerd over de juiste omvang van zijn rechten, wanneer hij op meerdere prestaties aanspraak kan maken; dit kan leiden tot een gebrek aan rechtszekerheid, terwijl eventuele terugvorderingen van onverschuldigde prestaties meestal als een onrecht worden ervaren.

Ook voor de jurist is het moeilijk om op de hoogte te blijven van de talrijke cumulatierregelen en hun onderling verband, aangezien het bepalingen betreft die zich op het raakvlak tussen meerdere sociale wetgevingen bevinden en die daarbij voortdurend in evolutie zijn.

Het is inderdaad kenmerkend dat in de recente voorstellen en pogingen tot hervorming en sanering van de sociale zekerheid herhaaldelijk beperking van de cumulatie van sociale voordelen als een middel tot besparing en tot heroriëntering van de sociale zekerheid wordt vermeld.

Tijdens twee studienamiddagen zullen de theoretische achtergrond, de praktische problemen en de evolutielijnen inzake deze problematiek door specialisten worden geanalyseerd en toegelicht. Na de referaten is er tijd voor discussie en vragen. De tekst van de referaten wordt de deelnemers ter beschikking gesteld.

Programma

Vrijdag 25 januari 1980

- 14.00 u : Openingswoord door prof. J. Van Langendonck (K.U.-Leuven).
- 14.15 u : De cumulatie van sociale prestaties in de Belgische sociale wetgeving (algemeen), door prof. B. Van Bugenhoud (K.U.-Leuven).
- 15.00 u : De cumulatie van pensioenen, door R. Masyn (administrateur-generaal R.W.P.).
- 15.45 u : Koffiepauze.
- 16.00 u : Discussie — vragen.

Vrijdag 1 februari 1980

- 14.00 u : De cumulatie van Belgische en buitenlandse sociale voordelen, door J. Mertens (adviseur Internationale Betrekkingen, Ministerie van Sociale Voorzorg).
- 14.40 u : Cumulatierregelen betreffende de openbare sector, door I. Van Clemen (adjunct-inspecteur van het Openbaar Ambt).
- 15.20 u : De fiscale bepalingen betreffende de sociale prestaties en hun invloed op de cumulatie van deze prestaties, door prof. F. Vanistendael (K.U.-Leuven).
- 16.00 u : Koffiepauze
- 16.15 u : Discussie — vragen.
- 17.00 u : Slotwoord door prof. R. Dillemans, decaan van de Rechtsfaculteit (K.U.-Leuven).

Deelnemersprijs : 1.800 fr. (inbegrepen verslagboek) te storten op rekening nr. 431-0243941-53 van het Instituut voor Sociaal Recht te Leuven met vermelding : «Studiedagen Cumulatie». Gelieve ook de naam van de deelnemer te vermelden.

Inlichtingen : Instituut Sociaal Recht, Tiensestraat 41, 3000 Leuven, tel. 016/23.93.38.

De studienamiddagen worden gehouden in de Rechtsfaculteit, College De Valk, Tiensestraat 41, 3000 Leuven.

Stichting Fernand Lazard

De Stichting Fernand Lazard heeft ten doel aan jongelieden van Belgische nationaliteit die hun hogere studien hebben geëindigd, bij de aanvang van hun beroepsleven een financiële steun toe te kennen in de vorm van leningen, vrij van interesten.

De interventies van de Stichting Fernand Lazard beogen :

- 1° het vergemakkelijken van de aankoop van de door het beroep

vereiste werkbenodigdheden, welke die ook mogen zijn (bijvoorbeeld : instrumentaria, onmisbare boeken, enz.) ;

2° het ten laste nemen van de installatiekosten van een kantoor, met uitzondering van huurkosten en die van wijzigingen aan roerende goederen.

Om voor onderzoek in aanmerking te worden genomen, zal elke aanvraag moeten gepatroneerd zijn door twee professoren van de kandidaat.

Een eerste terugbetaling van deze lening zal moeten worden gedaan vanaf het derde jaar, door een erkenningsakte die minstens het tiende vertegenwoordigt van de toegestane lening. De daaropvolgende terugbetalingen zullen jaarlijks moeten gebeuren zodat op het einde van het negende jaar alleen een tiende van de lening nog zal moeten worden terugbetaald ; de schuld moet vereffend zijn in tien jaar.

De kandidaten moeten, vóór 1 januari of 1 juni van elk jaar, hun aanvraag richten tot de h. Marcel Grosjean, beheerder van de Stichting Fernand Lazard, Egmontstraat 11 te 1050 Brussel.

Belgische Vereniging voor Informaticarecht

Op 3 oktober 1979 werd te Gent de Belgische Vereniging voor Informaticarecht opgericht. De vereniging heeft tot doel juristen te groeperen met bijzondere kennis, ervaring en interesse voor het informaticarecht, d.w.z. dat gedeelte van het recht dat betrekking heeft op de informatica.

Dit ligt in het bijzonder in de volgende domeinen : contracten, aansprakelijkheid, gegevensbanken, privacy, bescherming van programma's en transnationale gegevensflow.

De vereniging wil de leden in de gelegenheid stellen op intensieve wijze ervaringen en documentatie uit te wisselen, en hun kennis met betrekking tot het informaticarecht te verhogen.

Belangstellende juristen kunnen contact opnemen met G. Vandenberghe, voorzitter, Seminarie voor Productiviteitsstudie en -Onderzoek, R.U.G., St.-Pietersnieuwstraat 49, 9000 Gent (tel. 091/25.63.53).

Studiedag over "Octrooien, merken en modellen" te Brussel op 27 november 1979

Ter gelegenheid van haar 70ste verjaardag organiseert de Belgische Nationale Vereniging voor de bescherming van de industriële eigendom (B.N.V.B.I.E.) op 27 november 1979 te Brussel een studiedag gewijd aan "octrooien, merken en modellen".

De organisatoren willen vooral diegene bereiken - kleine en middelgrote ondernemingen - die op een praktische en bevattelijke wijze een algemeen beeld willen krijgen van de juridische en economische werkelijkheid die schuil gaat achter de term "industriële eigendom".

Ten onrechte blijft dit domein voor velen onbekend, hoewel octrooi-, merk- en modelrechten zeer belangrijke instrumenten voor een succesvol ondernemingsbeleid kunnen zijn.

Met opzet is het programma van de studiedag gericht op concrete en praktische vragen : de beschikbare opties, de voorwaarden (en formaliteiten) voor het verkrijgen van het betreffend recht, de uitoefening en de verdediging van het recht. Theoretische en academische discussies zullen vermeden worden.

Het B.N.V.B.I.E. hoopt aldus, getrouwd aan haar doelstelling - de studie en de bevordering van de industriële eigendom op nationaal en internationaal vlak - een aanzienlijke bijdrage te leveren tot verspreiding van de noodzakelijke kennis van de industriële eigendomsrechten.

Programma :

- 09.00 u : Onthaal van de deelnemers en welkomwoord door *F. Gaspar*, voorzitter van de Vereniging (F) en *L. De Gryse*, secretaris van de Vereniging (N).
- 09.45 u : Octrooien : wettelijke aspecten in België en in het buitenland (F) door *L. Van Bunn* docent bij de U.C.L.
Animators : *M. Chomé* en *J. Rosenoer* (Bell Telephone).
- 10.30 u : «Licenties of Research, octrooi of geheim» (F) door *M. De Brabanter* (Bureau Vander Haeghen)
Animators : *J. Callewaert* (Bureau Gevers) en *A. Van Der Auwerter* (Agfa-Gevaert).
- 11.30 u : «Praktische aspecten van licentieovereenkomsten» (N)
Panel : *J. Dopchie* (Bekaert), *J. Debetencourt* (Bureau Gevers), *L. Beernaert* (V.E.V.), *C. Lebouille* (Inst. Prov. classes moyennes Liège).
- 12.15 u : Lunch ter plaatse (facultatief maar inschrijving op voorhand vereist).
- 14.30 u : Merken en tekens met onderscheidend vermogen (N) door *L. De Gryse*.
Animators : *J. De Clerck* (Agfa-Gevaert) en *B. Van Reepinghe*, advocaat.
- 15.15 u : Industriële en artistieke modellen (F) door *Ant. Braun*.
Animators : *R. Dumez* (Bekaert) en *F. Gevers* (Bureau Gevers)

Plaats : Vereniging Belgische Ondernemingen (V.B.O.) - Ravensteinstraat nr. 4, 1000 BRUSSEL - Tel. : 02/511.58.80.

Talen : Nederlands en Frans met simultane vertaling.

Inschrijving : vóór 22 november door overschrijving van 300 F (plus, desgevallend 650 F voor deelneming aan lunch) op rekening nr. 210-0094233-01 (Generale Bankmaatschappij) van de Belgische Nationale Vereniging voor de Bescherming van de Industriële Eigendom : vermelding : "studiedag 27 november 1979".

TIJDSCHRIFTEN

Revue de Droit Pénal et de Criminologie

lg. 58, déc. 1978, nr. 12.

S. Brahy, Dénonciation officielle et dénonciation civile—J. Leclercq, Concours d'infractions en cas de pluralité de travailleurs concernés—Nouvelles réflexions suite à un arrêt récent.

lg. 59, janvier 1979, nr. 1.

R. Screvens, Police et prévention de la criminalité—J. Verhaegen, Trois réflexions sur l'avant-projet de code pénal français.

Archiv für Rechts- und Sozialphilosophie

Vol. 1979, LXV, nr. 1.

Stanley L. Paulson, Neue Grundlagen für einen Begriff der Rechtsgeltung—Wolfram Zitscher, Die Satzungsform—Sprachgestalt und Zeitbezug—Dino Pasini, Besinnungen zum Problem der negativen und der positiven politischen Freiheit—Peter Koller, Verstehen und Erklärung menschlichen Handelns und das Problem der Rationalität—Jost Bauch, Reflexionen zur Destruktion der teleologischen Universalgeschichte durch den Strukturalismus und die kritische Theorie—Hans Joas, Inter-subjektivität bei Mead und Gehlen.

Administration Publique

lg. 3, février 1979.

Rechtspraak

Mouvement Communal

lg. 61, févr. 1979, nr. 2.

Editorial—Avis de l'Union des Villes et Communes belges en matière de sous-régions—Année internationale de l'Enfant—P. Schröder, A propos des droits d'usage—G. Latour, Chronique «Fusions de communes»—Actualités—Législation—Jurisprudence—Ch. L. Closset, Chronique des revues de droit.

Cahiers de Droit Européen

1978, nrs. 5-6.

R. Kovar, Contribution de la Cour de justice au développement de la condition internationale de la Communauté européenne—R. Henrion, L'harmonisation des règles relatives aux établissements de crédit de la CEE—Jurisprudence.

Recueil Dalloz

9e cahier, 28 févr. 1979.

Bernard Soinne, Le droit de la faillite et l'organisation consulaire française. L'enjeu d'une réforme—Jurisprudence—Législation.

10e cahier, 7 mars 1979.

Marc Donnier, Bilan des règles de compétence en matière d'autorisation et de conversion des mesures conservatoires liées au droit des voies d'exécution—Jurisprudence—Législation.

11e cahier, 14 mars 1979.

Marc Donnier, Bilan des règles de compétence en matière d'autorisation et de conversion des mesures conservatoires liées au droit des voies d'exécution—Jurisprudence.

12e cahier, 21 mars 1979.

Nguyen Xuan Chanh, La déchéance des droits du porteur de la lettre de change pour inexécution de ses obligations au regard de la présentation de l'effet à l'acceptation ou au paiement—Jurisprudence—Législation.

13e cahier, 28 mars 1979.

Hélène Sinay, La suppression des primes anti-grèves—Gérard Champenois, Le passif délictuel de la femme commune en biens en droit transitoire—Jurisprudence—Législation.

Der Staat

18, Band, 1979, Heft 1.

Ulrich Scheuner, Der Rechtsstaat und die Soziale Verantwortung des Staates. Das wissenschaftliche Lebenswerk von Robert von Mohl—Jörg Haider, Grundfragen eines gewandelten Grundrechtsverständnisses am Beispiel der Freiheit der Berufswahl—Henning Schripf, Die Auseinandersetzung um die Neuordnung des individuellen Rechtsschutzes gegenüber der staatlichen Verwaltung nach 1807—Berichte und Kritik.

Archiv des Öffentlichen Rechts

103, Band, Heft 4, Dezember 1978.

Rainer Wahl, Empfehlungen zur Verfassungsreform.

Revue de Droit Public

1979, nr. 1.

François Goguel, Le Conseil constitutionnel—François Luchaire, Le Conseil constitutionnel est-il une juridiction—Joël-Yves Plouvin, La notion «des principes fondamentaux de l'enseignement», au sens de l'article 34 de la Constitution et la liberté de l'enseignement—Gilbert Orsoni, Les personnes publiques participatives non territoriales—Elisabeth Zoller, La crise des concessions d'autoroutes—Thérèse Pinet, Analyse des textes législatifs et réglementaires (1er septembre 1978 - 31 décembre 1978)—J.-M. Auby, Notes de jurisprudence—Jurisprudence.